

Byplanuddannelsen i Danmark 1930 til 1997

13. seminar, 30. maj 1997

Charlottenborg

Dansk Byplanlaboratorium

Byplanhistoriske Noter 38

INDHOLD:

VELKOMST ved Arkitekt Edmund Hansen, formand f. Byplanhistorisk Udvalg	3
TORDENSKJOLDSGADES SOLDATER - ET TILBAGEBLIK <i>Arkitekt Kirsten Andersen</i>	6
BYPLANUDDANNELSEN VED ARKITEKSKOLEN I AARHUS 1965-76 <i>Arkitekt Eric Pettersson</i>	12
PROFESSIONELLE BEKENDELSER - FRA EN BYPLANLÆGNINGENS PRAKTIKER, UNDERVISER OG FORSKER <i>Arkitekt Hans Mammen</i>	19
REVURDERING AF BYPLANUDDANNELSEN <i>Arkitekt Bo Grønlund</i>	29
ARKITEKTURDEBATTEN OG DE BYPLANTEORETISKE STRØMNINGER I EFTERKRIGSTIDEN <i>Arkitekt Jens Kvorning</i>	33
ÅBEN DEBAT	42
STUDENTEROPRØRETS FAGLIGE BAGGRUND I ARKITEKTSTUDIET OG PÅ BYPLANUDDANNELSEN <i>Arkitekt Peter Hauck</i>	45
SAMFUNDETS BEHOV - OG UDDANNELSENS SVAR BYPLANUDDANNELSERNE 1945-1997 SET FRA FAGETS PRAKSIS <i>Arkitekt Ole Hæstrup</i>	52
BYPLANUDDANNELSEN OG DEN OFFENTLIGE ARBEJDSPLADS <i>Arkitekt Inge Alstrup</i>	57
BEHOVET NU - SET UDEFRA <i>Arkitekt Dennis Lund</i>	61
UDDANNELSENS FREMTID <i>Arkitekt Peder Boas Jensen</i>	65
UDDANNELSENS FREMTID <i>Arkitekt professor Vibeke Dalgas</i>	70
AFSLUTTENDE DEBAT	73
DELTAGERLISTE	77
ORDSTYRER: <i>Arkitekt Freddy Avnby</i>	
INDLÆG UDENFOR SEMINARET GLIMT FRA EN CENSORS ERINDRINGER OG ARKIV <i>Arkitekt Jacob Blegvad</i>	78
OVERSIGT OVER BYPLANHISTORISKE NOTER	85

Byplanuddannelsen i Danmark 1930 til 1997

**13. seminar, 30. maj 1997
Charlottenborg**

**Dansk Byplanlaboratorium
Byplanhistoriske Noter 38**

BYPLANUDDANNELSEN I DANMARK 1930-1997

Indlæg fra Byplanhistorisk udvalgs 13. seminar, 30. maj 1997

Dansk Byplanlaboratorium, "Byplanhistoriske Noter" nr. 38

Tilrettelæggelse af seminaret: Inge Alstrup, Sven Allan Jensen, Vibeke Dalgas, Elith Juul Møller, Ole Winding samt Edmund Hansen.

Indlæg af: Kirsten Andersen, Eric Pettersson, Hans Mammen, Bo Grönlund, Jens Kvorning, Peter Hauck, Ole Hæstrup, Inge Alstrup, Dennis Lund, Peder Boas Jensen og Vibeke Dalgas. Desuden er medtaget et indlæg fra Jacob Blegvad, som skulle have delta- get i seminaret, men fik forfald.

Udgivet af Dansk Byplanlaboratorium 1998
Copyright

Redaktion: Inge Alstrup og Lisa la Cour
Tilrettelæggelse og layout: Lisa la Cour og Rasmus Strange Petersen

Tryk:

Seminaret er afholdt og hæftet trykt med støtte fra Margot og Thorvald Dreyers Fond.

ISSN: 7-0900-3274
ISBN: 87-90413-09-1

Dansk Byplanlaboratorium
Peder Skrams Gade 2B
1054 København K

Formålet med at udgive "Byplanhistoriske Noter" er at bidrage til belysningen af den danske byplanhistorie i vort århundrede. Det sker blandt andet ved, at planlæggere og andre, der har medvirket, med deres egne ord fortæller om den udvikling, de har delta- get i.

Noterne kan bestå af notater, erindringer eller beskrivelser af sær-lige emner eller be- givenheder. Der er således ikke tale om egentlige historiske afhandlinger eller forsk- ningsmæssige arbejder.

For hvert af de afholdte seminarer om særlige planlægningsmæssi-ge emner er der ud- sendt noter med gengivelse af indlæg og referat af drøftelser blandt seminardeltagerne.

Det er udvalgets håb, at disse "Byplanhistoriske Noter" vil inspirere til, at andre på samme måde vil berette om deres oplevelser og erfaringer og således bidrage til fremskaf- felse af et nyttigt bag-grundsmateriale for eventuel senere forskning - et materiale, som det ellers ville være vanskeligt at skaffe til veje.

Tegning H. H. Holden Jensen

VELKOMST

Arkitekt Edmund Hansen, formand for Byplanhistorisk Udvalg

På Byplanhistorisk Udvalgs vegne byder jeg jer alle hjertelig velkommen til dette vort 13. seminar om Byplanlægning i Danmark.

Som det vist er alle her tilstedeværende bekendt har vi i Byplanhistorisk udvalg siden vor nedsættelse og start i 1982 - i overensstemmelse med vort kommissorium ved nedsættelsen - søgt at få en samlet oversigt over udviklingen i „Byplanlægningen i Danmark” - dvs. byplanhistorien siden 1930'erne, hvor en mere bevidst fremtidsplanlægning blev sat i gang landet over i de danske kommuner efter gennemførelsen af Byplanloven af 20. april 1938.

Det er sket ved udarbejdelse og udsendelse af en række såkaldte „noter” om planlægningsarbejdets forskellige sider og emner, udarbejdet af personer, som selv har været beskæftiget i stat, amter eller kommuner eller på privat basis.

Vi har herved glimtvis kunnet få belyst en række forhold, som har haft og har betydning for den stadig mere nødvendige planlægning af samfundets udvikling på det rent praktisk/-konkrete område, som består i den tekniske udvikling af samfundets faste bestanddele: bebyggelse til hhv. boliger og erhverv, trafikale anlæg til både massetransport og til individuelle formål, til diverse institutioner og alle de offentlige anlæg til befolkningens daglige trivsel og betjening - også i den voksende fritid.

Udvalgets virksomhed med indsamling og udgivelse af beretninger om forskellige personers arbejde og oplevelse af deres virksomhed i samfundet agter vi at fortsætte og således supplere den bestand af til dato ca. 20 personlige beretninger om deltagelse i planlægningsarbejde på forskellige områder og steder i Danmark. Og desuden har vi siden 1985 hvert år afholdt et seminar - med deltagelse af ca. 50 til 70 personer - fortrinsvis sådanne, som selv har været impliceret i det løbende planlægningsarbejde om landets udvikling og vækst.

På disse - hidtil 12 - afholdte seminarer har vi gennemgået de væsentligste forhold, som nødvendigvis må være behandlet i forbindelse med den løbende planlægning af landets mest hensigtsmæssige udvikling.

Vi har således drøftet først 20'ernes og 30'ernes byplanhistorie, hvor planlægningsarbejdet om vore byers vækst og udvikling så småt begyndte i de danske kommuner, og dernæst 40'erne og 50'erne, hvor samfundets behov for udvikling på alle områder efter krigsperiodens afmatning blev klart, og hvor det blev slået fast, at en bevidst styring af væksten var yderst påkrævet for at sikre bedst mulige forhold for alle i vort samfund.

Endvidere har vi på seminarerne drøftet udviklingens og planlægningens enkelte væsentlige emner, først det kraftigt stigende boligbyggeri og boligområdernes placering og udformning, dernæst byernes og trafikens enorme vækst og mest hensigtsmæssige styring, ligesom byernes offentlige rum blev behandlet på seminaret i 1992, efterfulgt af drøftelser i 1993 og 1994 om forstæderne og det åbne land.

Også de stadig mere påtrængende problemer om byernes nødvendige fornyelse har været seminar-emner - og har givet anledning til ganske spændende drøftelser om måden at angribe dette voksende problem på.

Fra alle de hidtil afholdte seminarer har vi i udvalget samlet indlæg og drøftelser og udgivet dem i særlige noter, således at der foreligger ret indgående og omfangsrige redegørelser for de behandlede emner. Eksemplarer af disse noter vil kunne erhverves i Byplanlaboratoriet.

Vi er nu nået til den erkendelse, at det er ønskeligt at drøfte spørgsmålet om en hensigtsmæssig - ja nødvendig - tilrettelægning af byplanundervisningen i bred forstand for løbende at sikre en uddannelse af planlæggere og administratorer til at

forestå den stadig mere og mere nødvendige styring af vort lands udvikling, således at samfundet hele tiden udvikles og sikres bedst muligt for os alle - både m.h.t. vore boligforhold, vore arbejdsmæssige relationer, hensynet til en effektiv - men også hensynsfuld trafikordning - og endelig vore muligheder for den bedste udnyttelse af fritiden for alle aldersklasser ved hensigtsmæssige anlæg og sikring af grønne fællesområder for lege- og sportspladser og fredelige områder for alle aldersklasser.

Det må desværre erkendes, at byplanundervisningen på vore højere læreanstalter i øjeblikket befinder sig i en vanskelig situation, hvor interessen - selvom behovet for veluddannede planlæggere stadig er stort - ja faktisk er voksende - ikke synes særlig stor blandt de studerende på læreanstalterne.

Det kan forekomme lidt uforståeligt, når situationen er den, at der nu gennem længere tid i dagspressen og i alle fagblade for ingeniører, arkitekter, landinspektører m. fl. løbende findes opslag om ansættelse af uddannede planlæggere til at forestå amters og kommuners arbejde på dette område - dels for at leve op til lovgivningens krav om en løbende planlægning af den fremtidige udvikling af vort samfund i teknisk og administrativ forstand, men dels navnlig også for at sikre den efterhånden bredt accepterede nødvendighed af, at vore omgivelser bliver sikret med så gode forhold som muligt - både i vore boligområder og i erhvervsområderne og ikke mindst m.h.t. en hensigtsmæssig tilrettelægning af vore trafikale forhold.

I den til alle deltagerne i seminaret udsendte Byplanhistoriske note nr. 37 om arkitektskolernes byplanuddannelse 1930-1997 kan man - udover rent faktiske oplysninger om den stedfundne - og stadig stedfindende uddannelse på området - også finde værdifulde oplysninger om studerendes gode oplevelser og erfaringer fra undervisningen.

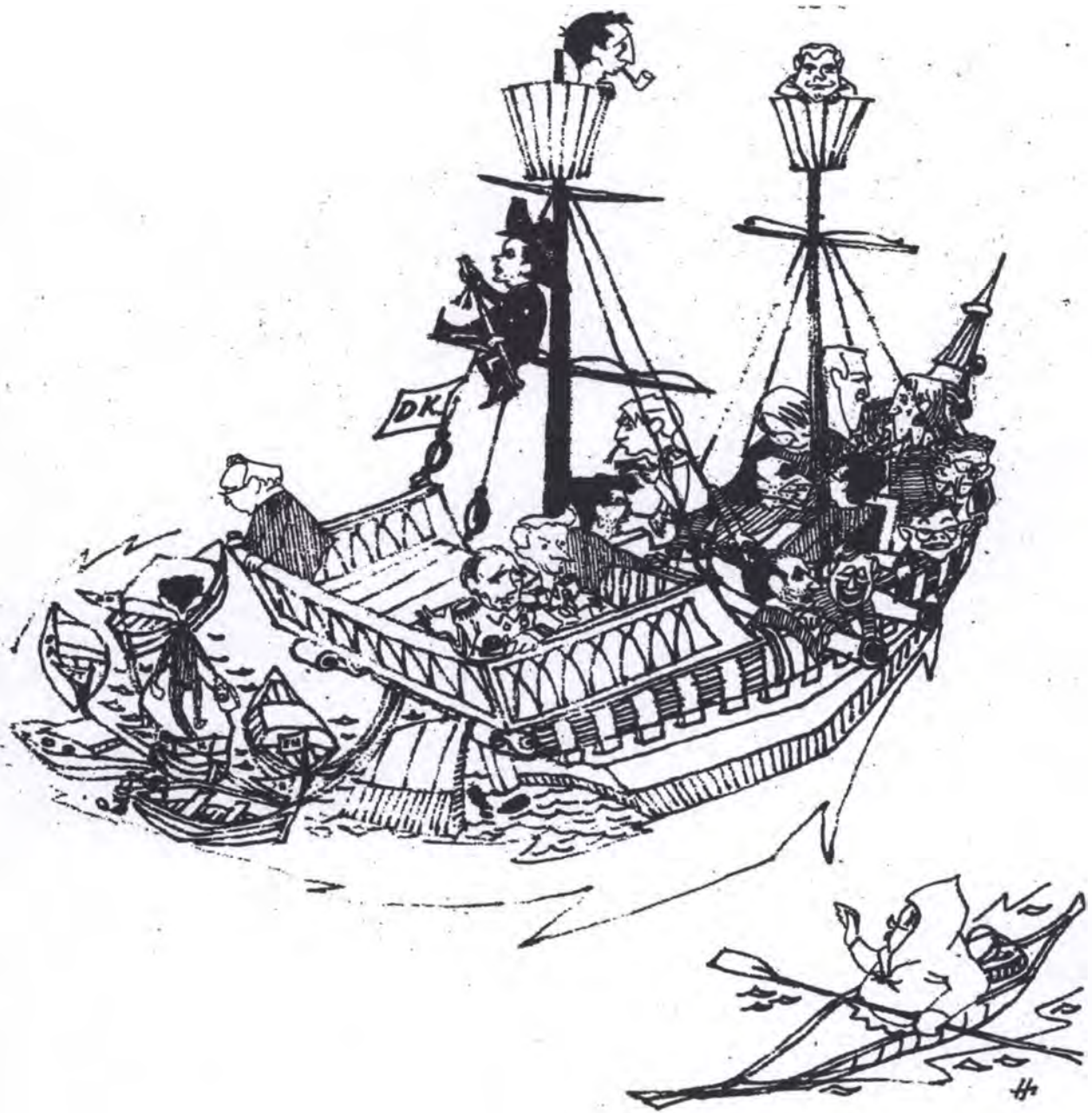
Trods den megen uro på - navnlig - Kunstakademiets Arkitektskole og svigtende tilgang til undervisningen fremgår det for mig fra notens indlæg ret klart, at mange studerende trods alt har fået et værdifuldt udbytte af undervisningen på skolerne. De kan således berette, at lærestoffet og den stedfundne undervisning i det hele - navnlig vel med de praktiske opgaver har vist sig at være værdifuld og har kunnet danne god baggrund for de studerendes efterfølgende ansættelse til det praktiske planlægningsarbejde.

For mange af os, der nu tidsmæssigt er langt fra vor uddannelsestid, har det været svært at få nogenlunde overblik over situationen nu og gennem de sidste år. Det vil vi forsøge at råde bod på ved vort seminar i dag ved indlæg fra implicerede lærerkræfter og andre fra arkitektskolerne i Århus og København, ligesom vi vil søge en bedre belysning af samfundets behov for uddannede byplanlæggere og dermed også berøre uddannelsernes fremtid.

Vi håber, at vi kan få en god drøftelse af den for samfundets fremtidige udvikling nødvendige uddannelse af personer til i navnlig den offentlige forvaltning at forestå det løbende planlægningsarbejde og en hensigtsmæssig styring og administration af vort samfunds hensigtsmæssige udvikling.

Jeg ser hen til en levende og god debat i dag - og overlader hermed ordet til Freddy Avnby, som vil fungere som vor ordstyrer hele dagen.

Hjertelig velkommen til alle!

Tegning: Julehilsen fra H. H. Holden Jensen

TORDENSKJOLDSGADES SOLDATER - ET TILBAGEBLIK

Om byplanundervisningen på Kunstakademiets Arkitektskole
Arkitekt Kirsten Andersen

Tordenskjoldsgades soldater - mange af dem sidder her i salen i dag, og deres tilbageblik vil nok være anderledes end mit, men jeg giver nogle af mine oplevelser i et byplanliv på Akademiet. Det kan give inspiration til nogle af jeres erindringer. Mit byplanliv har været på Kunstakademiet - andre må fortælle om Århuskolen.

VESTERBROS BOLIGAKTION

Jeg vil starte med Vesterbros boligaktion, som har betydet utrolig meget for de mere socialt bevidste studerende i 50'erne. Jeg var selv kun lige startet på Akademiet i 1949 og var mere optaget af en mursten, som et grundelement, Kjærgaard fortalte om. Men jeg fulgte med på sidelinien, og har jo fået aktionen genopfrisket nogle gange.

Det var en naturlig ting for en planlægger - arkitekt - at beskæftige sig med de samfundsmæssige forhold i vores omgivelser. De studerende udgav også et tidsskrift "A5", hvor det samme engagement afspejlede sig.

Men der kom også lærere fra USA. De blev tilkaldt til undervisningen - vel for at inspirere fra den store verden. En af lærerne fik os til at bøjede ståltråd til forskellige figurer - mine kom til at ligne juletræer, så jeg måtte erkende, at jeg ikke havde talent for den form for formgivning. Heldigvis kom jeg snart ind i byplanverdenen, hvor jeg følte mig hjemme.

Der var en naturlig sammenhæng mellem samfund og uddannelse!

FREDERIKSBERG

- PETERS BYPLANMETODE

Allerede i forskolen fik vi lejlighed til at beskæftige os med sammenhænge i et kvarter på Frederiksberg - Peter Bredsdorff stillede opgaven. Vi skulle undersøge et ældre villakvarter med store herskabsvillaer på Amalievej og Kastanievej. Det var på høje tid, for omdannelsen af kvarteret var allerede i gang. Villaerne blev omdannet til kontorer.

Vi opmålte huse og haver og beskrev deres udseende, alder og hvilken stand, de var i. Resultaterne blev sammenstykket til sidst og gav et billede af kvarteret. Mange bække små fra de studerende gav et billede af et helt byområde - det var lærerigt.

KAJ FISKER

Jeg husker Kaj Fiskers sidste forelæsning, inden han holdt op på Akademiet - hans forelæsninger var vidt berømte og meget besøgte - denne sidste forelæsning omhandlede nogle af verdens største arkitekturperler, som han havde oplevet, og man forstod på hans entusiasme, at han havde dyrket dem. Han sluttede foredraget med at erkende, at han ikke havde set dem - perlerne - i sammenhænge. Det var altid det enkelte mesterværk, han havde dyrket. Han erkendte nu, at det havde været for fattigt. For hvad er én perle i en grå række. Det fortrød han.

BORNHOLM

Peter var den store igangsætter og da han blev professor og fik sin egen afdeling, dyrkede han engageret livet i afdelingen og hver enkelt studerende. Det er det der blev til Tordenskjoldsgades soldater. Til afdelingen var knyttet bl.a. Sven Allan Jensen og Skole Overgård. Jeg tror Stefan Ott og Vibeke Dalgas var de første og eneste studerende det første år. Jeg selv var også knyttet til afdelingen, for Peter havde overtalt mig til at lave en egnsplan for Bornholm som licentiatopgave. Vores formiddage på afdelingen blev krydret af Ida Dwinger, Peters sekretær, som nød at forkæle os.

Jeg samlede statistiske oplysninger for Bornholm, vores mindste amt. Jeg kunne også sammenligne med andre amter. Alt blev nedtegnet på kort. Men det var jo kun et skelet - for at få kød på skelettet måtte jeg til Bornholm og drøfte de forskellige emner med nøglepersoner. Det var en god arbejds metode, som vi bl.a. brugte på fælleskursus.

SAMARBEJDE OG GRUPPEARBEJDE

Men det var jo ikke nok for Peter, der skulle ske mere. Han fik igangsat fælleskursus med opgaver i første omgang fra Akademiet og DTH hos professor Bendtsen. Fra 1955 kørte der hvert år et månedskursus, hvor man valgte en by, en egn som objekt. Det var første gang arkitektstuderende oplevede at samarbejde med ingeniørstuderende.

FÆLLESKURSUS

Efterhånden kom andre studerende til - landinspektører, havearkitekter, økonomer mm. I slutningen af 60'erne omfattede kurset 50 studerende. Det var en inspirerende form for undervisning med gruppearbejder og recognoseringer på stedet og diskussionsaftener med lokale nøglepersoner. Jeg husker sådan en aften i Ribe. Borgmesteren havde været en varm fortæller for et universitet i Ribe. Nu - efter 5 dage med 50 studerende var han usikker på, om ideen var god nok. Ribe var lille og vi var meget støjende.

Kurserne var populære blandt de studerende og jeg tror mange stadig kan huske de happenings vi kom ud for. I Frederikshavn på Hoff-manns hotel åbnede vores agtværdige direktør Niels Østergård baren kl. 3 om natten. Det blev vi ikke populære på i hotellet. Jeg flyttede til Brøndums hotel i Skagen. På vej hjem sendte de studerende et postkort til hotellet og fortalte, at der skulle gå en motorvej gennem hotellet. Det kom i Ekstra Bladet og da jeg afleverede regnskabet til professor Bendtsen, sagde han smilende: De har vist haft det morsomt på turen.

Arkitekterne havde mange fordele i de ofte heftige diskussioner, der var på kurset i gruppen, fordi de kunne skitsere løsninger og visualisere dem.

Opgaven blev valgt ud fra aktualitetsprincippet - Korsør-Nyborg på grund af diskussionerne om en Storebæltsbro, Kalundborg på grund af et olieraffinaderi ved byen.

Gruppearbejde og planer i alle niveauer. Altså arkitektens rolle var - og er - at sammenfatte og konkretisere løsninger - ofte i tegninger.

ENGLAND

Jeg var i England for at studere byplanundervisning. Pure planners og postgraduate planners dvs. med en grunduddannelse som arkitekt, ingeniør osv. og som overbygning 2 år a la fælleskursus. Det var langt den bedste form i lille Danmark (pure planners kan være en fordel i øde egne med kun en eller få medarbejdere).

DEN KOMMITTEREDE I BYPLANSAGER

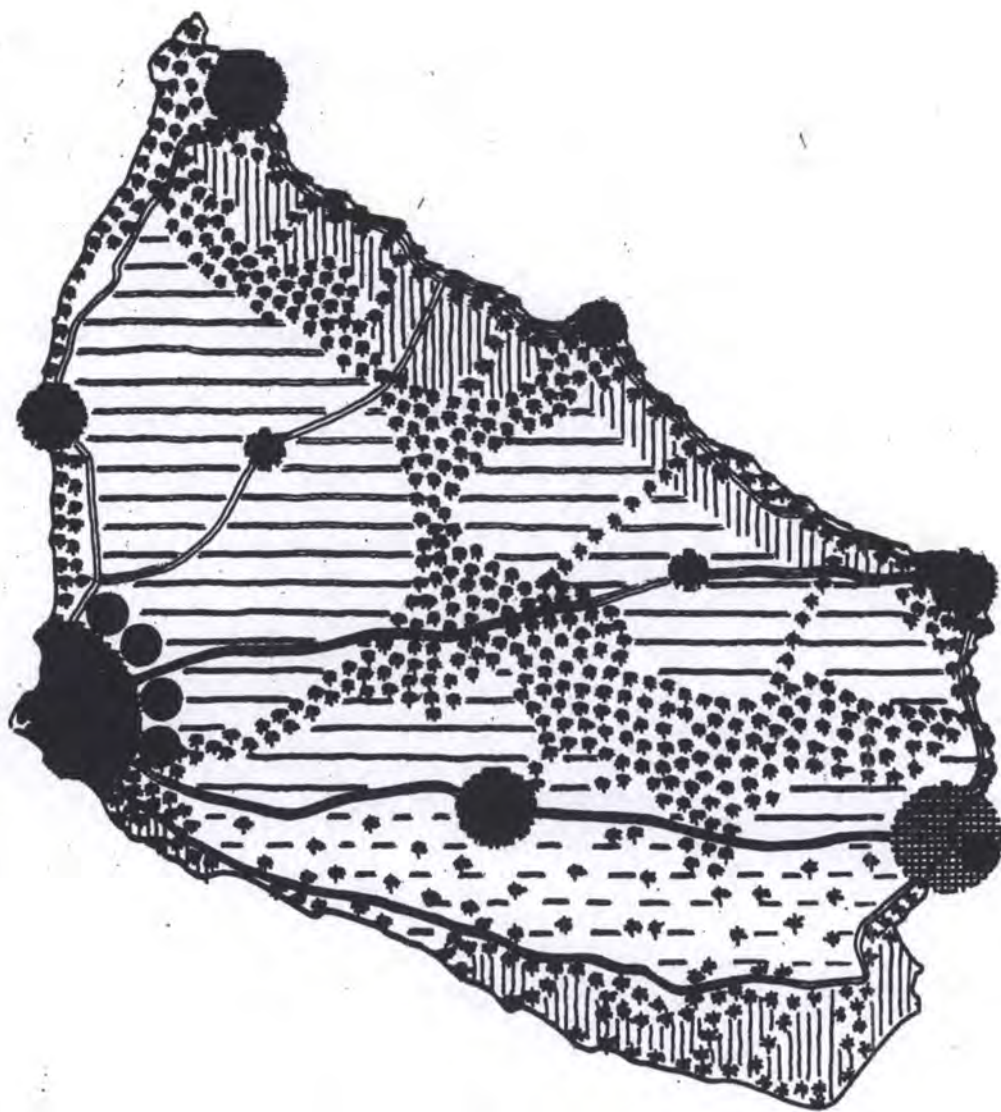
Det hører med i billedet af byplanundervisningen, at de studerende gerne søgte arbejde i et par år hos Den kommitterede i Byplansager. Ofte til en lavere løn end i det private erhvervsliv. Denne efteruddannelse var en god ballast, når man søgte arbejde på de private tegnestuer, som skød op i begyndelsen af 60'erne - eller i kommunerne.

LØRDAGSSEMINARER

Et andet initiativ som kom fra byplanafdelingen var lørdagsseminarerne. I 60'erne fik man endelig fri om lørdagen. I stedet for at støvsuge eller foretage sig noget andet fjollet gik man på lørdagsseminar. Det blev gerne til 20-30 stykker, som dyrkede et særligt emne. Man deltog fra hele Akademiet. Sven Allan havde et seminar om Townscape. Han indkaldte Thomas Hanning, som fortalte om reguleringerne ved Christiansborg, og Kaj Gottlob fortalte om sit projekt med Langebro. I skulle gå ned og se på trapperne ved Langebro. De er ganske elegante.

STUDENTEROPRØRET

I 1967-68 kom så studenteroprøret til Akademiet. De studerende var utilfredse med alt og ville have større magt. I 1968 havde man besat et auditorium i flere dage. Jeg skulle starte fælleskursus og havde fået Bodil Kock til at komme og fortælle om sit

1:200.000

SKITSEPLAN:

 SYES,
  INDUSTRI,
  TURISME,
  ØVRE OG GRØNNE OMRÅDER,
  LANDBRUG.

politiske liv i Herning, hvor hun var valgt. Hun kom ind i auditoriet, som var overmalet med Mao-citater. Jeg ved ikke om I kendte Bodil Koch, men hun var ganske overvældende. Da hun fortalte om sit møde med Mao, om besøg hos Krushev i Sovjet og endelig landede i Herning, var de revolutionære studerende dødsstille. Det blev en stor succes.

På fælleskurset blev der ikke lavet mange planer det år, man diskuterede undervisning og var meget kritisk overfor lærere og opgaver.

AFDELINGSMØDERNE

Så tog de studerende over. Ved endeløse afdelingsmøder drøftedes byplanafdelingens fremtid og lærerne blev stort set alle fyret. Jeg beholdt fælleskursus endnu et år, men så var det slut. Peter havde sympati for de studerendes ideer, og sammen med Ole Thomassen gennemlevede han diskussioner om alt - bare ikke opgaver. Peter var selv socialt meget engageret, men han havde svært ved at kapere snak uden resultater. Peter var kendt for at være en dygtig koordinator og han kunne få gennemført sine ideer, da han var jordnær og ofte planlagde med vinden i ryggen. Tænk på principskitsen og 1.etapeplanen.

Efter nogle få år stoppede han på Akademiet. Ole Thomassen tog over, og han blev professor, men uden den sædvanlige lærerstab. Det blev de højstråbende på afdelingsmøderne, som fik stillingerne. De kunne snakke, men var uden faglig erfaring.

70'ERNES OG 80'ERNES BYPLANSTUDERENDE

Jeg havde stadig min gang på Akademiet, da jeg var censor ved afgangsprøverne. De var ofte meget pauvre og handlede ofte mere om 5-årsplanerne i Sovjet end om egentlige byplanopgaver. Ole og jeg har taget mange dyster om den form undervisningen havde fået. Mit synspunkt var at det var en dårlig ide at uddanne dårlige økonomer i stedet for arkitekter. Og jeg vil godt

påstå, at 70'ernes byplanarkitekter har haft svære kår, fordi de ikke magtede deres fag som var at LØSE projekter og visualisere dem. Mange havde aldrig tegnet en streg, men skrev uendelige lange rapporter om politik.

Jeg tror, arkitekterne de år mistede fodfæstet i byplanarbejdet, og det har været svært at få vendt skuden.

NYE STRØMNINGER I BYPLANLÆGNINGEN

Planlægningen er blevet politiseret. Det er ikke planlæggerne alene der bestemmer. De må rette sig efter politiske signaler. Lovene blev fornyet og udvidet de år, og der blev borgerindflydelse. Andre specialister er kommet til og samtidig har afmatningen i byggeriet i 70'erne ikke gjort livet lettere for arkitekterne. Endelig er medarbejderne i kommunerne blevet meget mere kontrollerende og mindre kreative. Jeg oplevede det i mit arbejde med regionplanlægningen i Frederiksborg Amt. På et afdelingsmøde ville jeg diskutere, om en Grønholt flyveplads var en god ide. Man begyndte at opremse paragraffer - "nej, nej, hvad mener I om flyvepladsen?" En medarbejder: "Det kan du ikke mene, det ved vi ikke - vi er bureaukrater og ikke planlæggere." Det er arkitekter ikke specielt gode til.

Samtidig med den "store revolution" skete der en masse i samfundet. Opgaverne blev meget mere komplicerede. Det handlede ikke bare om boliger og erhverv og trafik med lidt grønt. Vi var ikke mere i en tid, hvor der bare skulle bygges. Der var utallige hensyn at tage til miljøet og man skulle ikke mere lave nye byområder, men forbedre alt det der var gået galt tidligere. Det kan arkitekterne ikke klare alene. Der skal andre faggrupper til.

PLANLÆGNINGEN UDVIDES TIL FLERE EMNER

En regionplan omhandler i dag 25-30 emner med vægten på det åbne land. Man må gøre noget ved miljøet og man må bevare og frede i naturen. Især biologer og ingeniører har taget disse opgaver på sig med analyser af vand, forurening, støj osv.

Man laver nu VVM-undersøgelser ved større projekter. Det skal belyse alle aspekter ved projektet. Den form for planlægning kræver flere specialer og samarbejde på tværs.

Måske er det nøgleordet til fornyelsen af byplanundervisningen. Byplanlægning er en samfundsopgave. Den skal have en bredde ved samarbejde med andre faggrupper. Men arkitekten skal forstå at udnytte sin force - at stile mod **RESULTATER** og **VISUALISERE** dem.

DANSK BYPLANLABORATORIUM

Det har været meget frugtbart med den nære sammenhæng mellem Byplanlaboratoriet og byplanafdelingen. Det starte-

de i 1955 hvor byplanlaboratoriet - efter Peters indsats - blev placeret i Tordenskjoldsgade 3 sammen med byplanafdelingen.

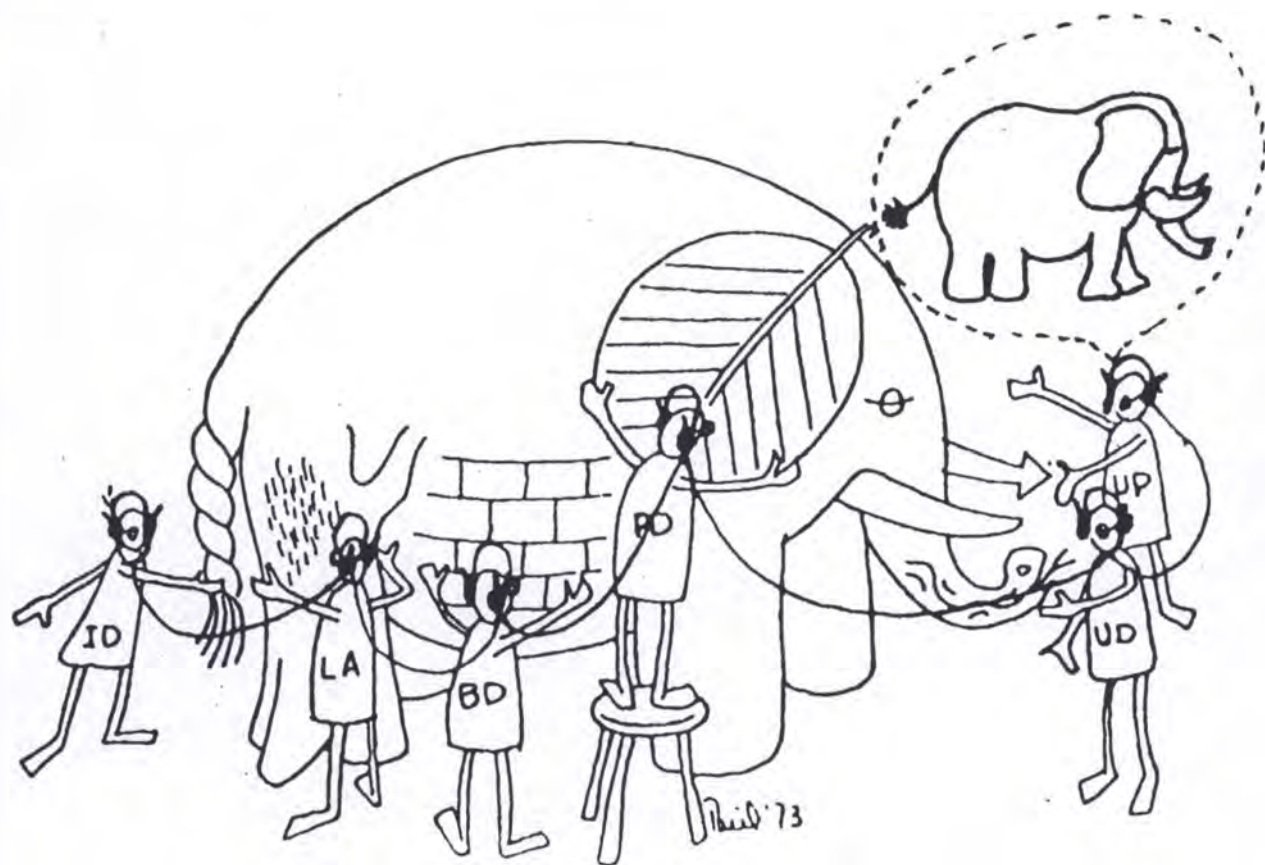
Byplanlaboratoriet blev betragtet som et af Europas bedste byplanbiblioteker, og var samtidig kendt for deres omfattende kursusvirksomhed. Vi er mange der har været på efteruddannelse på tværfaglige ugekurser. Kurserne blev meget benyttet af kommuner og amter og blev senere flyttet til den kommunale højskole i Grenå.

I 1961 flyttede både byplanafdelingen og laboratoriet til Tordenskjoldsgade 10. Der blev Tordenskjoldsgades soldater født. I 1983 flyttede man til Peder Skramsgade 2B - igen sammen. Jeg synes dette nabo-skab har været meget frugtbart og det vil være synd og skam hvis det nu skal brydes ved en udflytning af byplanafdelingen til Holmen. I må gøre noget for at få laboratoriet med. Det er en vigtig brik i en forhåbentlig frugtbar fremtid for uddannelsen af byplanarkitekter i København.

Så vores formand Edmund Hansen og hans udvalg ønsker jer held og lykke.

Foto: Erik Kaufmann og Kirsten Andersen 1988

**BYPLANUDDANNELSEN VED
ARKITEKTSKOLEN I AARHUS**

1965-76 -og 20 år senere
Arkitekt Eric Pettersson

Da Arkitektskolen i Aarhus blev en realitet i 1965, blev også den første lektor i byplanlægning ansat. Men da amerikaneren Ray Okamoto i sin egenskab af assoc. professor formelt tiltrådte skete der imidlertid to ting: for det første bestilte han og fik indrettet sit kontor alene med Kjærholm-møbler, for det andet gik lyset ud i New York da han fløj hjem.

Beklageligvis er dette tilsyneladende de to eneste ting han huskes for, det ene år han var ansat på skolen, og hvor han mig bekendt sammenlagt kun var tilstede længe nok til at holde to forelæsninger.

Det med lyset i New York har jeg taget med, dels fordi det dengang imponerede alle - men også fordi det for mit eget vedkommende minder mig om en af de pompøse forelæsningsindledninger Kaj Fisker anvendte her i Festsalen. Den jeg især tænker på lyder: „...da mit fly landede i Havnas lufthavn, skød de endnu i byens gader“.

Sådan var det imidlertid ikke da Okamoto efterfølger i jobbet tiltrådte året efter i 1966. Selv om Knud Svensson på én gang både var og er fagligt velbevandret i international og national planlægning - så gik lyset alligevel ikke ud, da han vendte tilbage til barndomsbyen Aarhus. Han var dengang international på en langt mere praktisk måde end Ray Okamoto øjensynlig var, og han var tillige kendt i kredsen omkring Doxiades' Ekistics.

Umiddelbart forinden sin ansættelse, sådan husker jeg det, havde han deltaget i en indbudt konkurrence om en større boligbebyggelse af low-cost housing i Chile. Christopher Alexander var en af de andre deltagere - og mig bekendt blev dele af begge projekter gennemført som forsøgsbyggerier. Herhjemme kender vi ham nu allerbedst som manden bag planerne for det første Albertslund. For selv dengang var det ikke så ofte, at man som byplanarkitekt fik sine planer gennemført, selvfølge-

lig hjalp det altid lidt, at man kendte Peter Bredsdorff, så også derfor var Svensson en værdig afløser for Ray.

Skolen bestod dengang af 2 bygningskunstprofessorer og en rektor. Nils-Ole Lund og Johan Richter. Der var vel egentlig 3 professorer, men C.F. Møller, som også var den første rektor, gav generelt det indtryk, at han hadede begge titler, og i øvrigt var han der kun om onsdagen.

Ideen bag denne opbygning af skolen var vel primært den, at skolen skulle fremtræde som en ren bygningskunstscole. De seks specialer, som fra begyndelsen af blev besat af lektorer, skulle derfor kun „servicere“, som det i dag hedder på nydansk, faget bygningskunst, der således var det egentlige kerneområde.

De der besad disse serviceområder dengang var:

Sven Hansen på Land og Have
Søren Abrahamsen på Byggeteknik
Johannes Exner på Restaurering og visualisering
Hans Bondo på Byggeriets administration
Arne Karlsen på Møbelafdelingen
Knud Svensson på Byplanafdelingen.

Samme sommer som Knud Svensson blev ansat, ringede han til mig på tegnestuen i Mejlgade, og spurgte om ikke jeg kunne finde tid til at hjælpe ham. Jeg havde netop på samme tidspunkt afløst Elith Juul Møller og hans netop færdiggjorte egnsplanarbejde, og havde fået i opdrag af Skaarup og Sven Allan Jensen at opbygge en blandet landhandel af en byplantegnestue.

Så da Arkitektskolen begyndte årets undervisning den 1. oktober gik Knud Svensson og jeg som faglig undervisningsassistent med max 12 ugentlige timer, rundt ved tegnebordene, som dengang alene var opstillet i professorernes afdelinger. På den måde optrådte vi som „konsulenter“ på lige fod i undervisningen med de andre lektorer.

Så vidt jeg erindrer var opgaverne rene bygningskunstopgaver - der var dog en midtjysk motorvej iblandt dem på et tidspunkt. Men da der altid til den slags ligger en vigtig pædagogisk rolle i at gøre de bygningskunststuderende opmærksomme på, at de ikke er alene i verden med deres byggeri - og slet ikke hvis de bygger i en by - så var vort arbejde selvfølgelig „stort og grundlæggende“. Men også i høj grad bestemt af den korte tid, man som konsulent har lov at forstyrre i. At skaffe tid nok til at bibringe de studerende en grundlæggende forståelse for hvorfor byer opstår - og hvordan de udvikler sig - og hvilke lovgivningsmæssige muligheder, der rammer det hele ind - det var der ikke tid til at fremføre.

Og dog. Knud måtte nu alligevel have lydt ret overbevisende, for allerede året efter var der de første fem eller seks permanente 4.-5. års studerende, og afdelingen var nu godt på vej til også at blive en selvstændig undervisningsenhed.

Disse første studerende er alle i dag ældre herrer - hvoraf én senere blev rektor på skolen - en anden er i dag professor samme sted - og et par stykker er afdelingsledere i henholdsvis Århus og Viborg kommune - den ene i øvrigt i dag nede i Bosnien og hjælpe med genopbygningen. Derudover var der en studerende som i dag anses for en meget velanskreven børnebogsforfatter.

Jeg kan huske, at disse herrer tilbragte en væsentlig tid med at indpasse en større universitetsudvidelse til Århus' almindelige og normalt stiltfærdige byudvikling. Generelt en næsten umulig opgave. Hvilket i øvrigt også førte til at én de studerende valgte at lægge det hele som containere nede på havnen - en ide der tilsyneladende var 20 år forud for sin tid.

Året efter begyndte søgningen til afdelingen at ske allerede fra 3. studieår, og det blev min rolle at lægge et program, der bragte disse mennesker frem til fagets væsentligste kerneområder. Jeg kan i dag ikke prale

med, at de alle har samme fine stillingsbetegnelser som dem der senere blev afdelingens første hold til del - men de fleste af de 6-8 studerende jeg dengang havde, har i dag faste stillinger - de er nemlig overenskomstlønnede lektorer på deres gamle skole - og på samme løntrinsniveau i dag, som deres første lærer i byplanlægning.

Skolen havde på dette tidspunkt imidlertid en ganske interessant pionérand. Karaktergivningen af de studerende via A-B-C skalaen f.eks. blev drøftet og fastlagt af samtlige lærere omkring et langt bord i lærerværelset. Forhandlingerne, d.v.s. det der i dag hedder „niveaulægningen“, skete den gang på samme vis, som når man handler kreaturer ved vestkysten, dog ikke med „håndslag“ så vidt jeg husker.

Studierejser var også noget alle deltog i - og jeg mener alle. Vi tog samme sted hen, fordi vi kun var ca. 75 -100 studerende på hele skolen, når de var der alle sammen - og for øvrigt var man næsten ligeså mange fastansatte. Finland - Italien - Ægypten var nogle af stederne, man udvalgte i de år.

Rejsen til Italien fandt sted i 1968. Exner, som stod i spidsen for årets rejse, havde bl.a. valgt Rom og Siena. Alt forløb som det skulle, og mine byplaninteresserede studerende lavede visuelle registreringer af torve og pladser, og det endda længe før Jan Gehl, men vi gik dog med „Steen Eiler“ i hånden og skridtede alt og alle aftalte med og talte personer, gadeliv og skygger.

Løntrinsdebatten, som jeg antydede før, begyndte netop på denne rejse - og i øvrigt midt på Rådhuspladsen i Siena. En solbeskinnet eftermiddag stod den senere afdelingsarkitekt, som netop for tiden er i Bosnien og læste en nyindkøbt New York Herald Tribune. På forsiden var en skildring af studenteproprøret i Paris. Sammen med flere andre stod jeg og læste over hans

skuldre - da han pludselig udtalte de historiske ord: „sådan én ska' vi sgu også ha“.

Som formand for de studerendes råd lykkedes det ham allerede ved den efterfølgende årsfest i skolens gård at skælde æresgæsten, departementchef Henning Rohde ud for at være noget der svarer til „en af samfundets pampere“ og i hvert fald én af „professorvældets store bag-mænd“. Her begyndte studenteroprøret på vores skole - og dermed kampen for de små i samfundet - for udryddelsen af alt styrende - og for lige ansvar og ligeløn og nedlæggelse af lærernes enerådighed, samt ikke mindst andre personers dominerende indflydelse. Dette var nogle af parolerne i forbindelse med nedlæg-gelsen af „den sorte skole“. „Bekæmp imperialismen!“ stod der i mange år på en af trappevæggene (og med småt) -” ja, det skal vi nok“.

Nu kunne alle studere selv - og dem, der ikke kunne, skulle straks på et fælles sensitivetskursus. De dele af lærerstaben der ikke havde ønsket at deltage, fik til gengæld af vide, at det præcist var typer som os, der havde ganske særligt brug for kurset. Så Exner både deltog med liv og sjæl, og tegnede vildt på auditoriets vægge, bl.a. til stor forundring for skolens tekniske personale og administrator. Men arkitekter er jo mærkelige.

Sensi-kurset som for øvrigt var arrangeret af Teknologisk Institut var aldeles ansvarsløst styret af to ganske fremmede pædagoger. Deres fuldkomne mangel på viden om konsekvenserne af hvad det var, de iværksatte med de deltagende mennesker, herunder både studerende og kolleger - førte senere på tragisk vis både til selvmord, indlæggelser og udbredt misbrug af stoffer blandt de studerende. En af de deltagende studerende fra dengang møder vi i dag blandt „spritterne på Banegården“ endog med sit den gang erhvervede og „socialt betingede“ (som det hed) afgangsbrev i hånden fra Byplanafdelingen.

Det var en hård og meget tragisk tid for skolen, og en tid som vi selvfølgelig helst fortrænger. Og alt imedens vi i dag foretrækker at le af Ole Thomassens den gang rammende beskrivelse af lærerrollen -“vi var som skøger på hver sin flise og ventede på at blive råbt an af de studerende, der pludselig ønskede undervisning“. Den generelle opfattelse var jo at man kunne det hele selv, og lærerne var i bedste fald blot én af holdet med en anelse mere erfaring.

Knud Svensson holdt op i 1969-70. Med rette blev han træt af at vente på det professorat, som flere af fagspecialerne allerede fra skolens start var blevet sat i udsigt. Hvorfor lade sig koste rundt både af kulturministeriets mangel på målsætning med arkitektuddannelsen, og så de studerendes forgodtbefindende, når man fandt det egentlige byplanarbejde langt mere relevant.

Stillingen blev slået op og jeg fik den. Jeg gætter på, at det også denne gang var blandingen af en vis faglig kunnen og international erfaring, der gjorde udslaget. Ved ansættelsen „arvede“ jeg en fortrinlig kollega og afdelingsassistent, Henning Borch Hansen, som dog efter nogle år forlod afdelingen og nu i snart mange år har arbejdet med byplanlægning for FN rundt om i verden.

Henning og jeg lavede i fælleskab et flerårigt studieforløb. Vi byggede semestrene op så de „naturligt“ førte de studerende igennem fagets historie og teorier og videre henover de lovgivningsmæssige rammer og muligheder. Parallelt hermed løb så kurser i visualisering og skriftlig og mundtlig fremlæggelse.

„Praksis“ bestod i både tegnebordsopgaver og udstationering om sommeren i kommuner og amter. Opgaverne var for de første semestres vedkommende valgt på forhånd af os - men senere i forløbet blev de valgt af de studerende selv indenfor bestemte

temaer. Forelæsninger og opgaver over emner som lokaliseringbegrebet og dets teorier, statistik og prognoser, sociologiske data, registreringsteknikker til de fysiske forhold, indføring i edb (allerede i 1973!) o.s.v.

Afdelingen fungerede stille og roligt, og voksede i perioden fra disse første år fra ca. 12-18 studerende til pludselig 45 studerende i 1973 og ca. 95 studerende i 1976. På dette tidspunkt var vi vist skolens største afdeling.

Det siger sig selv, at afdelingens lærerantal måtte stige tilsvarende. Til sidst i denne periode var vi vel en 6-7 stykker. Men vi forsøgte i den forbindelse også at supplere gruppen med visse faste specialer, herunder en geograf, en sociolog og en ingeniør. For vi troede fast på, at faget bedst blev realiseret som et tværfagligt samarbejde.

Fra København og bl. Kirsten Andersen havde jeg lært betydningen af begrebet Lærestanstaltnes Fælles Byplankursus - så afdelingen forsøgte også et tilsvarende samarbejde. Samarbejdet gik et par år eller tre ad frivillighedens vej. Så sammen med Handelshøjskolens Louis Printz, Fremke fra Kulturgeografisk inst. og Klaus Hageman fra Statskundskab gennemførte vi bl.a. nogle meget velbesøgte forelæsningsrækker og en månedlang fælles byplanopgave „i marken“ i og omkring Ebeltoft.

Selve forelæsningsrækkerne fortsatte nogle år, alt imedens vi fra afdelingens side forsøgte at etablere Rektorkollegiets interesse for at dublere i Århus det eksisterende kursus i København. Men det lykkedes ikke, til stor ærgrelse for alle os involverede.

Forelæsningerne blev imidlertid fortsat blandt andet med mig selv og gennemført under Folkeuniversitetet. I forbindelse med Planlovsreformen rejste jeg således et par år

næsten hver aften land og rige rundt og formidlede både den aktuelle planlægning og byhistorie.

En enkelt årgang af vores studerende havde i 1973-74 muligheden for at tage på et „sommer-kursus“ til København. Et kursus som jeg i fællesskab med en amerikansk kollega lavede for mine og hans ca. 25 amerikanske urban design studerende fra St. Louis i U.S.A. Kurset var på 6 uger og foregik på Akademiet og er senere i en mindre udgave blevet arrangeret og videreført af DIS.

I samme periode havde vi månedlange besøg af både danske og udenlandske gæstelærere. Mike Wolf, som var dekan for byplanafdelingen på Washington University i Seattle, var her i to omgange af en måneds varighed. Philip Thiel, en af fædrene til begrebet Notations, var her også i måneder, og byggede en hel ny rumlig verden op for de studerende. Philip har for øvrigt lige sendt mig sin seneste store bog, så emnet er pudsigt nok fortsat aktuelt i udlandet.

Min periode som leder af byplanafdelingen på Arkitektskolen i Aarhus fra 1970 og frem til 1976, husker jeg kun som en dejlig og meget kreativ tid hvor afdelingen ikke alene havde nogle dejlige og interesserede studerende, lavede spændende studierejser til England og Skotland, og en årlig tur til byen København med det undervisningsmæssige formål at møde dansk planlægnings „nøglepersoner og nøglekontorer“ - men vi opnåede også et fagligt klima, der havde plads til at have op til flere kandidatstipendiater indenfor faget. Det var en rig tid for mig selv.

I foråret 1975 blev jeg inviteret som gæsteprofessor til USA i et halvt år. For nu at sikre mig, at afdelingen havde en faglig leder, erindrer jeg, at jeg ringede til Hans Mammen, som dengang var en del af Peters Bredsdorffs tegnestue, og spurgte ham om han var interesseret i at optræde som min stedfortræder i det næste halve år. Det

skal siges at jeg ikke kendte Hans Mammen personligt dengang andet end at han en gang hed noget andet, var „Peters mand“ og så kunne jeg huske hans afgangprojekt.

Hans Mammen meddelte mig imidlertid, at det fandt han ikke, at han kunne al den stund, at der var en gruppe særlige politisk bevidste studerende ved Aarhus-skolen, som netop forinden havde bedt ham om at søge det kommende professorat i bygningskunst med henblik på at lede en kommende afdeling.

Mit næste håb var derfor Arne Gårdmand - som jeg fortrinsvis kendte som én der havde en stor viden indenfor fagets praktiske og administrative sider, men som ikke mig bekendt tidligere (dengang ihvertfald) havde kørt et større sammenfattende undervisningsforløb.

Jeg var på den anden side ikke i tvivl om, at Arne var et godt valg, hvis han ellers sagde ja - og det gjorde han, for som han selv ynder at sige det, - „så arbejder jeg jo altid med min type“. Men for en sikkerhed skyld lagde jeg imidlertid studiet således tilrette, at Arne både kunne holde foredrag og bruge tiden til at skrive en bog i - holde øje med afdelingen og føre et par af mine studerende til afgang. En let opgave for en professionel mand. Alt syntes derfor vel, da jeg rejste.

Men om det nu alligevel var Arnes gamle revolutionære ånd, som satte griller i hovedet på mine studerende, eller det var den kendsgerning, at Hans Mammen var kommet til staden og, sagde rygtet, i løbet af en åbenbaring en nat, var blevet erklæret marxist - må de to herrer selv afgøre.

Men en lang overgang tillagde jeg, dog nok lidt naivt, tidspunktet til blot at være højdepunktet på den herskende administrative styring, eller mangel på samme, som rask væk fortsat tillod den revolution, den senere „afdelingsleder der nu er i Bosnien“ fik startet.

Men senere har jeg fået bekræftet, at det der foregik bag det officielle, var langt mere tilrettelagt end denne del af Skolen selv anede - endsige de studerende, hvor flertallet i øvrigt pudsigt nok altid stædigt altid synes at fastholde, at de blot er ramt af en uheldig del af „tidsånden“.

En sen nat efter et såkaldt Skolerådsmøde, og ca. 15 år efter, har jeg imidlertid måtte sidde og høre på to af mine nu lidt yngre kolleger, som dengang i 1976 var ledende studerende, muntre sig over, at deres egen politisk-taktiske dygtighed, dengang udvirkede, at min opbyggede byplanafdeling i 1976 faldt fra hinanden.

I følge dem blev der sendt „5. kolonne folk“ til optagelse på min afdeling - og ved at insistere på, at der skulle ske væsentlige ledelsesmæssige ændringer i undervisningsstrukturen, samtidig med, at man forlangte, at forretningsordenen for den såkaldte afdelingsforsamling skulle frigøre afdelingen, lykkedes det dem at bryde loyaliteten selv hos de studerende, som i realiteten ikke anede og heller ikke var interesserede i at vide, hvad der foregik. De ville nemlig blot lære noget om byplanlægning.

1976 gik jeg derfor fra afdelingen - ikke mindst fordi jeg ikke længere mente at kunne forsvare, at det ansvar der efter min mening lå i min ansættelsestitel „lektor i byplanlægning“, nu var tildelt en afdelingsforsamling. Efter min mening kunne jeg juridisk set blive hængt op på de beslutninger, der nu alene blev taget af afdelingsforsamlingen, og hvor „hver mand sin stemme“ betød, at de studerende på forhånd udgjorde 94% af stemmerne overfor lærernes 6%.

Det var jo alt fra valg af faglige og pædagogiske opgaver, og hvilke studerende det skulle omfatte, til ansættelser af lærere samt disses eventuelle kursusdeltagelse, - der skulle stemmes om.

Jeg gik - og det har jeg gjort siden. For faget udvikler sig jo, og skolen har ikke siden selv vidst hvilket undervisningsmæssigt ben, den skal stå på. Så jeg og mange andre kolleger har i mange år flakket om i systemet - til stor spild for samfundet, fordi vi hele tiden skulle sikre os, at vi personligt, og ikke fagligt, passede ind i de skiftende lærerkonstellationer vi blev stillet overfor. Vi skulle alle kunne undervise i det samme, fordi vi indtil fornylig har kørt skolen efter et naivt „enhedslærebegreb“.

Dele af den forladte afdeling valgte at dele sig efter en forestilling om, at byplanarkitektens arbejde fremover enten primært var juridisk skrivende eller også evigt kreativt tegnende - andre igen satte sig blot ned og læste Kapitalen.

Selv i dag kan jeg fortsat forundres over, hvad der egentlig skete og hvorfor. Men i et tilbage-blik ses tiden fra 1968 og frem til 1976 som en dejlig tid.

Tiden efter har dog for mig været fagligt svingende. Var det derfor ikke for et stort personligt og faglig engagement i den by jeg bor i - samt i og omkring mange konsulentarbejder, så ville store dele af min dyrt optjente erfaring forlængst været gået til spilde.

Det paradoksale i dag er, at nu 20 år efter denne periode, hvor jeg mente jeg leverede et godt og sundt stykke undervisningsarbejde, er jeg blevet bedt om at gentage den selv samme, for det der i dag kaldes Den Byplanfaglige Overbygningsuddannelse. En overbygning som økonomisk er ganske uafhængig af skolen, men administrativt er kørt af skolens videre- og efteruddannelsesafdeling. Kurset består af et ni måneders forløb og har i gennemsnit plads til ca. 15 deltagere, hvis deltagelse helt og aldeles finansieres af Arbejdsmarkedsrådet i Århus Amt. Hvilket betyder, at alt inkluderet min egen løn, husleje, papir og blyanter bliver betalt udefra og lig-

ger dermed ikke skolen til byrde. Tværtimod, skal der svares „overhead“ til skolen, før den vil lægge navn til.

Betingelsen for at blive optaget og dermed for, at det kan gennemføres som et 6 måneders teoriprogram og en 3 måneders praktikperiode ude i en kommune er, at dem der bliver optaget i forvejen er uddannet som arkitekt ved en af de to skoler. Derudover er mine arbejdsbetingelser, at kurset kun kan gentages, hvis jeg kan sikre, at mindst 50% af kursusdeltagerne inden året efter kurset er tilendebragt, er kommet i arbejde. Og det kan jeg tilsyneladende endog så rigeligt imødekomme. De bliver ligefrem efterspurgt. Hvilket jeg i øvrigt i det store og hele alene kan takke mit gamle netværk for, ikke mindst alle de gamle studerende fra dengang mellem 1966-76, og som nu i dag sidder i gode stillinger, og så småt er begyndt at tænke på deres afløsere.

Af sidste års hold, som var på 18 deltagere har jeg i dag ca. 13 anbragt. Af dette års kursus - som lige netop i disse dage er afsluttet har allerede 6 ud af 15 arbejdet - og resten har alle været til mindst 2 ansættelsessamtaler. Hvilket i øvrigt er en ting mange af de unge arkitekter aldrig før har oplevet.

Det andet paradoksale er, at den kollega, der har bedt mig om at stå for kurset - er den ene af de selv samme to, som for nogle år siden så muntert oplyste mig om, hvordan de tilsammen ødelagde min daværende afdeling.

Det sidste paradoksale er - at medens de to skoler i dag forgæves forsøger at lægge bunden til en ny byplanfaglig afdeling eller struktur - så er det tilsyneladende alene udenfor arkitektskolerne, at den undervisning der skaber den næste generation af brugbare planlæggere finder sted.

IDÉKATALOG

TIL BEBOERNE I
VRINNERS

BEVAR DIN LANDSBY

*Vrinners din landsby - din fremtid. - en opgave tilegnet beboerne i landsbyen Vrinners.
Opgaven er udarbejdet af tre 4. års studerende på planlægningsafdelingen 1983/84.*

**PROFESSIONELLE BEKENDELSER - FRA EN BYPLAN-
LÆGNINGENS PRAKTIKER, UNDERVISER OG FORSKER**

Professor, arkitekt m.a.a. Hans Mammen

Det er forunderligt at blive sat til at se sin egen historie i bakspejl - der viser sig sammenhænge i gerninger og ugerninger, som aldrig har været erkendt på et bevidstheds-mæssigt plan, men, som set i bakspejlet, må have spillet de-res rolle. Til trods for at jeg er byplanlægger, tror jeg i almindelighed mere på tilfældighedernes spil end på rationelle forklaringer og må så dog, i bakspejlingen, se rationelle forklaringer på hvorfor og hvordan byplanuddannelsens og min egen faglige udvikling hænger sammen som ærtehalv - metaforen for filtrede sammenhænge forårsaget af ydre omstændigheder. I mit og byplanuddannelsens tilfælde kan jeg identificere de ydre omstændigheder som mennesker, oplevelser, institutioner og "tidsånder" med selvbiografisk afsæt i min egen uddannelse til arkitekt, der begyndte på Kunstakademiets Arkitektskole på Kgs. Nytorv i 1955.

KUNSTAKADEMIETS ARKITEKTSKOLE ØST FOR VALBY BAKKE

Jeg har lært at tegne huse, der kan bygges. Den tids solide grundskole under ledelse af Jens Chr. Tirstrup, Steen Eiler Rasmussens nære medarbejder på tegnestuen hvor boligbebyggelsen Tingbjerg i de år blev til, sørgede for tegnefærdigheder og kendskab til konstruktioner og materialer.

BEBYGGELSESPANLÆGNING, BYER OG BYGNINGER, DERES HISTORIE OG PERSONLIGHEDER

By og samfund hørte vi ikke meget til ud over Steen Eilers "Byer og Bygninger", anbefalet til frivillig læsning. Ankommet i Hovedskolen hos Viggo Møller Jensen og Tobias Faber blev døren til byplanlægning og bybygning åbnet på klem. Forelæsninger af Peter Bredsdorff, Steen Eiler og Alvar Aalto gjorde indtryk - sidstnævnte fastslog bombastisk, at fremtidens arkitekter var bybyggere. En første og vellykket opgave i bebyggelsesplanlægning, og opmuntret af Viggo Møller Jensen, vakte for alvor min interesse for byplanlægning som arkitektfagligt område, og Kunstakademiets store stu-

die- og opmålingsrejse til Istanbul i 1959, hvor Peter Bredsdorff og Ole Thomassen stod for studierne af Istanbuls Bazar, gav ekstra blod på byplantanden. En sommeransættelse hos Anne Marie Rubin på tegnestuen i Nybrogade, hvor også Ole Gerstrøm startede sin byplankarriere, skærpede appetitten, men afgang i byplanlægning kunne man ikke tage. Sidste studieår kunne jeg få lov til at studere hos Peter Bredsdorff, men afgang måtte jeg tage i bygningskunst hos Jørgen Bo.

DEN FØRSTE BYPLANAFDELING PÅ KUNSTAKADEMIET

Byplanåret inden afgangsopgaven blev en oplevelse - jeg var eneste studerende og blev forkælet af Peters legendariske sekretær, Ida Dwinger. Dør om dør holdt Dansk Byplanlaboratorium til, her regerede, ud over Malling, en ilter Chr. Larsen. Udover sporadisk vejledning af Peter, Sven Allan Jensen og Hans Hartvig Skaarup fik jeg god hjælp af Flemming Jørgensen. Ved siden af mine egne studier blev jeg involveret i alverdens spændende Peteraktiviteter, bl.a. i udarbejdelsen af Kunstakademiets undersøgelse af Lægeforeningens boliger på Østerbro og defensoratet for deres bevaring, et arbejde som Mette Pihler og restaureringsafdelingen var drivkraften i. Min indstillingsopgave til afgang "En mineby ved Suldrup" (der var planer om saltindvinding NV for Hobro) var gennemtegnet som tredimensional bybygning og blev af Peter brugt som dokumentation i bestræbelserne for at oprette en studenterbærende byplanafdeling i den såkaldte "søjleordning" (professorale søjler), der blev en realitet efter 1961, samme år som jeg fik afgang i bygningskunst.

TEGNESTUE OG UNDERVISNING - EN VERDEN

Allerede inden afgang var jeg ansat på Peter Bredsdorffs tegnestue sammen med bla. Stefan Ott og Grethe Plesner - Mads Clausens Danfoss-by på Als skulle i gang. Med udgangen af 1961 var tegnestuen omdannet til aktieselskab med Stefan Ott og mig

som Peters kompagnoner. Det gik på alle måder stærkt i 60'erne. Samtidig satte Peter mig i gang som undervisningsassistent på den nye byplanafdeling, hvor studierne mest havde karakter af bybygning og bebyggelsesplanlægning. Blandt mine begavede, og næsten jævnaldrende, studerende var Jørgen Andreassen, Thora Knudsen, Karsten Jørgensen og Poul Lund, der alle efterhånden blev ansat på tegnestuen. I tilknytning til byplanafdelingen lå en række aktiviteter, der fik afgørende betydning for i hvert fald min opfattelse af byplanlægning:

3. VERDEN I TORDENSKJOLDSGADE

Fra sidelinien overværede jeg hvordan Pulo Mas, en model for en ny by, der skulle opfange en væsentlig del af Djakartas årlige tilvækst på mere end 100 000 mennesker, blev til. Philip Arctander, Ole Dybbro og Flemming Jørgensen stod bag projektet og tre indonesiske byplanstuderende, der levede deres danske tilværelse på afdelingen i Toldbodgade indtil planen var færdig og af Peter kunne afleveres til Indonesiens præsident.

DEN FØRSTE VIDENSKABELIG-GØRELSE - TOWNSCAPE OG PERCEPTIONS-PSYKOLOGI

I 1962 afholdt byplanafdelingen en række seminarer som "valgfrie studier i specialfag" på KA. John Allpass' og Jesper Harvests seminar hed "Fremtidens bycentre", Peder Skole Overgaards "Aktuelt om bebyggelsesplaner", Knud Svenssons "By og bolig i det ny Europa" og mit eget kaldte jeg "Byen for vort indre øje" som byggede på Kevin Lynchs bog "The image of the city" som udkom i 1960. I 1962-63 var jeg med til at tilrettelægge og afholde en række møder under Nordisk Sommeruniversitet med fællestitlen "Det menneskeskabte visuelle miljø". Formålet var bl.a. "...at give de æstetisk/psykologiske hensyn større vægt ved dannelsen af det visuelle miljø" i modsætning til dominerende teknisk/økonomiske. Jeg oplevede her for første gang tværfaglighed og videnskabeligt betonet argumen-

tation - noget helt nyt i forhold til Kunstakademiets indforståede arkitektfaglige jargon og polemik - og jeg mødte den argumenterende kritik i skikkelse af Allan de Waal, der nedgjorde psykologiseringen og betoningen af det visuelle på bekostning af det sociale. Oprøret ulmede.

SOCIOLOGI OG KVANTITATIV PLANLÆGNING

I 1964 fulgte foredrag i Sociologisk Forening og tegnestuen indledte et samarbejde med sociologen Erik Høgh, der ikke var bleg for at dissekere byplanlæggere, arkitekter og arkitektur eller for at omsætte sine sociologiske teorier i håndfast praksis. En studiekreds på tegnestuen med Erik Høgh førte til flere fælles konkurrenceprojekter - et boligområde i Nørre Tranders (Ålborg Øst), PH konkurrencen på Nørrebro og endelig i 1965 til den nordiske Gullestrupkonkurrence om et stort boligområde ved Herning med en første præmie og konsulentarbejde som belønning for anstrengelserne. Sideløbende slog den økonomisk-geografiske opfattelse af planlægningen kraftigt igennem, bl.a. med den kvantitativt orienterede egnsplanskitse for København i 1960, og de første tilløb til egns- og regionplanarbejde udenfor København blev gjort på tegnestuen i arbejdet med "Trekantbyen" og Nordjyllands Amt. Økonomi og statistik blev stadig mere synlige elementer og vi ansatte økonomer og andre samfundsvidenskabeligt uddannede specialister. Vi havde fået smag for videnskabeliggørelse, både på tegnestuen og på byplanafdelingen. De gode kolleger ude i byen (København selvfølgelig) kaldte os kærligt for "tælledrengene på Nørrebrogade".

UDVIKLINGSARBEJDE, FORSKNING OG MARXISME

I 1967/68 drog jeg til University of East Africa i Nairobi for at sætte en nyoprettet "Housing Research and Development Unit" i gang på den derværende stærkt engelsk prægede arkitektskole. Det var en fagligt og menneskeligt voldsom oplevelse at skulle fokusere på de allerfattigste menneskers

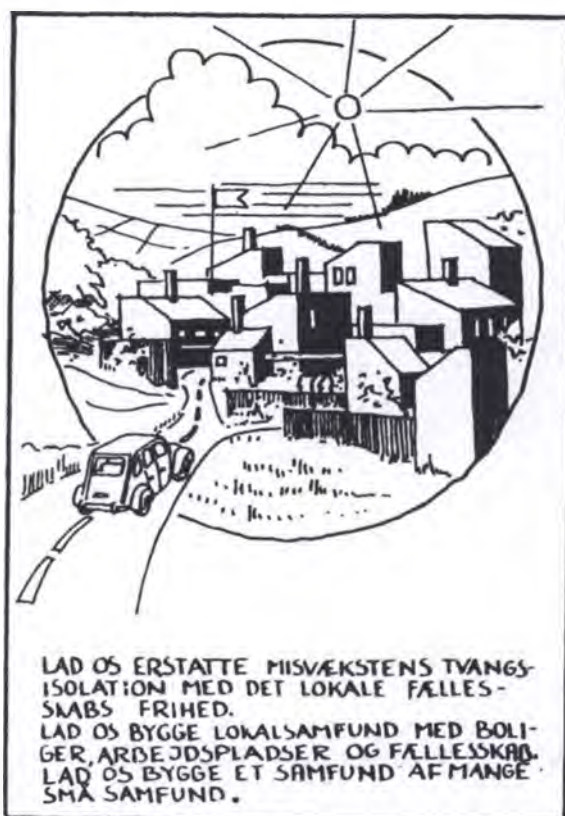
boligproblemer og erkende magtesløsheden. Det blev for mig en personlig opvågning til økonomiske og politiske realiteter, som i det danske overflodssamfund lå begravet dybt under velfærdens blanke overflade. En række danske arkitekter og byplanlæggere fulgte i mine fodspor - Danida var ikke smålig og universitetets afrikanske rektor var dansk gift. Flemming Jørgensen og siden Ole Thomassen kom til og gik i gang med at opbygge en byplanuddannelse fra bunden.

Efter hjemkomsten fik jeg, med Danidas, Peters og Tobias Fabers hjælp stillet det såkaldte "Tropiske kursus" på benene. Fire afrikanske studerende gjorde deres studier færdige i København i samarbejde med fire danske arkitekter, heriblandt Bente Bedholm og Jørgen Andreassen, i deres forberedelse og forstudier til projektansættelse i Kenya. Fortsættelsen på KA blev de såkaldte "Development Studies" hvor studerende, som var aktive i Vietnambevægelserne, Verdensbankdemonstrationerne og generelt aktivister efter studenteroprøret, flokkedes. Inge Alstrup, Freddy Avnby og Ane Vium Olesen var iblandt dem, og også de blev senere medarbejdere på tegnestuen. En del af studierne foregik i Kenya; et flere måneders studieophold med ialt ca. 60 studerende blev gennemført i samarbejde med arkitektskolen i Lund.

Med 3.-verdensstudierne og den generelle venstredrejning på KA efter 68 fik byplanuddannelsen et stærkt socialt og politisk præg. Den materialistiske, deterministiske planlægning, der havde udviklet sig i 60'erne og i delvis opposition til den tidligere dominerende programmatisk idealisme (Mumfordianisme), fandt nu funderinger i marxistisk økonomi og strukturalistisk statsteori.

Som konkret udviklingsarbejde fandt nyorienteringen bl.a. veje i den såkaldte "Tæt Lav" bevægelse, hvor også de første byøkologiske initiativer (Freja-gruppen) blev integreret. Der var lavvande i tegnestuens ordre

beholdning, men jeg havde spottet et planlagt projekt på SBI, kaldet SEH (sammenbygning af enfamiliehuse). En opringning til Philip Arctander var nok til at sætte det flerårige udviklingsarbejde i gang, som siden, på ondt og godt, satte markante spor i dansk boligbyggeri og planlægning. De Tæt Lav-rapporter, der sammenfattede fagligt og ideologisk gods som forløbere for aktivistiske kampagner, konkurrencer og forsøgsbyggerier kom i betydeligt omfang til at fungere som lærebøger i byplanlægning på arkitektskolerne, ligesom konkurrencerne satte purunge, nyuddannede arkitekter i gang med egen praksis, heriblandt tegnestuen "Vandkunsten".

Tegning: SBIs kampagne for „Tæt-Lav“ boligbygging 1972

ARKITEKTSKOLEN I AARHUS

I 1973 blev jeg ringet op af Arne Gaardmand, der fortalte om oprørske studenterinitiativer i Aarhus og om studerende, der var i gang med at oprette en ny, eksperimenterende planlægningsafdeling og som ledte efter en professor i byplanlægning.

Det lød noget luftigt, men efter nogle ugers betænkningstid og rådføring med Peter meldte jeg mig alligevel som potentielt interesseret og blev hurtigt ringet op af en nervøs studerende, der foreslog et orienterende møde i Aarhus. Det møde står skåret skarpt i erindringerne. Et halvt hundrede studerende sad bag nedrullede gardiner omkring et stort bord fordybet i "Kapitalen" og i en dyb tavshed, der sjældent blev brudt af en enkelt studerende, der siden viste sig at være en allerede ansat lærer med første del på Aarhus Universitet bag sig. Afdelingen kaldte sig "Afdelingen for fysisk og økonomisk planlægning".

AFDELINGEN FOR FYSISK OG ØKONOMISK PLANLÆGNING

I løbet af 1972/73 havde studerende fra både den stærkt samfundskritiske og -teoretiske 1.-del og fra såkaldte frigrupper i 2. delsstudiet med støtte fra Ole Dybbro fundet ud af, at eksisterende studietilbud på 2. del ikke passede i den ny tid. Det hed intentionen med oprettelsen af afdelingen var at skabe et alternativ til de eksisterende uddannelsesmuligheder på 2. del. Dvs. et alternativ til de studier, som på den ene side var domineret af forældede forestillinger om fagets samfundsmæssige placering og opøvelse, og på den anden side havde udviklet sig indenfor en positivistisk/teknokratisk forståelse af faget. Otteogtyve studerende fra 1. del og fjorten 2.-delsstudierende udgjorde den nye afdelings studerende i 1973/74. Blandt grundlæggerne var Hans Kiib, Gitte Marling og Jørgen Møller, i dag alle lektorer på Aalborg Universitet og flere studerende, der i dag er lektorer på Arkitektskolen i Aarhus.

I juli 73 havde de studerende skrevet ud i den store verden for at få gode råd: "...Vi ønsker således at få kendskab til den/ de planlægningsprocedurer der anvendes i den konkrete planlægningssituation. Herunder må indgå en beskrivelse af de eventuelle metodikker, hvis udgangspunkt er af såvel 1) samfundsmæssig som 2) teknokratisk analytisk karakter. Vi tænker her

på henholdsvis 1) sociologiske, økonomiske og statistiske metodikker, samt på hvordan 2) EDB teknik indgår i analyserne (simulation, kybernetik etc.)..."

Fra Leningrad blev der svaret "... Fordi futurologiske problemer endnu ikke har nogen klar teoretisk opfattelse fremsættes en generalisering af forskningseksperimenter vedrørende projektering af byer og bygninger med en vis klassifikation af løsninger samt fremvisning af et stort antal eksempler fra den kreative praksis i forskellige lande i verden... .."

Fra Ribe lød det fra amtsarkitekt Jesper Termansen mere jordnært "Som svar på afdelingens skrivelse af juli 1973 om oplysninger vedr. planlægningsprocedure i en planlægningssituation skal jeg for mit vedkommende udtale, at det kunne jeg også godt lide at få kendskab til, men tiltror mig ikke evner eller forudsætninger for at kunne mestre både fysisk og økonomisk planlægning. .. Ret beset er arkitektens eneste fordel i planlægningsproceduren den, at han kan være fiks til at tegne og lave pæne tryksager. Men det er også en rar fordel at have. Sørg for at I bliver dygtige til det, så kan politikerne muligvis benytte os til planlægningsopgaver udover det, der traditionelt er arkitektens opgaver. Det bør erindres at arkitekt betyder over-bygger (Arktekton)." Mange andre, der pegede i lige så mange forskellige retninger, gav deres besyv med.

Da jeg sidst på efteråret i 1973 dukkede op på arenaen i Aarhus i et gæsteprofessorat eksisterede der ikke noget egentligt studieprogram, kun en kort programklæring. "Kapitallæsning" var den gennemgående aktivitet som blev forestået af de unge lærere - Flemming Arentoft (politologi) og Kristian Berg Nielsen (litteratur) - som selv var i gang med at færdiggøre studier på Aarhus Universitet. Til afdelingen var også knyttet to kandidatstipendiater, datidens Ph.D.-ere. I efteråret 1975 blev Niels Albertsen, også samfundsfag-

studerende på Aarhus Universitet, knyttet til lærergruppen og siden drivkraft i alle bestræbelser på at fremme forskning på AAA.

For 1974/75 blev der udarbejdet en omfattende studieplan. Den lagde vægt på økonomisk teori, statsteori og overordnet planlægning (regionplanlægning) men også på planlægningens blødere sider med følgende formulering: "...Æstetisk teori og planlægningsideologier. Dette emne er nødvendigt for dels at kunne overtage (videreudvikle) gyldige bestanddele i den traditionelle borgerlige planlægnings arkitekturteori og - praksis. Det er også nødvendigt, såfremt der anlægges et marxistisk syn på æstetiske fænomener som værdier uden for kapitalens logik. Endelig er emnet nødvendigt, såfremt planlægning skal kunne bruges som redskab til kritik af den borgerlige kulturpolitik...."

Det var ikke æstetikken der fængede hos de studerende, men netop de universitært etablerede samfundsteorier og tilsvarende metoder. Allerede i 1976 udgav forlaget Modtryk et digert værk, der, som led i studierne, var forfattet af bl.a. Gitte Marling og Hans Kiib. Bogen hed "Krisen og den statslige planlægning", et ambitiøst forsøg på at skrive en kritisk økonomisk samtids-historie. Forsøget var vellykket, bogen blev brugt som undervisningsmateriale på bl.a. de nye universitetscentre.

I 1978 tog afdelingen initiativ til et årligt tilbagevendende forskningsseminar i samarbejde med planlæggere fra AUC, DTH, Sociologisk Institut m.fl. kaldet "Klimseminaret" efter et sommerkollektiv i Nordjylland, der husede seminarerne. Klimseminarerne var begyndelsen til det senere institutionaliserede, årlige seminar for byplanforskere.

I løbet af de følgende år skiftede orienteringen i studiet. I en periode var aktionsforskning i fokus. Selvforvaltning og selvforsyning var kodeord, dels til at arbejde

med "Provinsen som politisk problem", konkret med landsbyernes affolkning, og dels til arbejde "på beboernes præmisser" i forbindelse med sanerings- og gårdrydningsprojekter i Århus. Hermed blev levevilkårsstudier centrale, og fra 1979, med Erik Büchert som ankermand og lærer, så en række socialantropologisk orienterede arbejder dagens lys. Det var også Erik Büchert der var ophavsmand til udgivelsen af "Planskrifter", afgangsaftener, som vi i tidens løb fandt værdige til publicering og som blev afsat til bl.a. planlæggere rundt om i kommunerne.

I 1978 stak en slagkraftig fraktion hovedet frem - den såkaldte urbaniseringsgruppe - der med "Samsømanifestet" erklærede den deterministiske marxisme krig i en insisteren på æstetik og arkitektur i planlægningen. Det var bl.a. Kjeld Vindum, i dag værdsat arkitekturteoretiker på KA, der havde taget studieplanens ord fra 1974 for pålydende og nu, begavet, pegede på nybruddet i Europa med Leon Krier som det umiddelbare forbillede. Manifestets § 13 siger Ned med teknokratiet - SANS FOR HELVEDE og § 30 VÆLT DE HEL-LIGE KØER. Fraktionen vandt respekt, men ikke tilslutning. Afdelingen kulminerede omkring 1980 i studentertal og i en række projekter og afgangseksamen af meget forskellig karakter, men med et fælles træk af forskningspræget metodik. Der blev udarbejdet kommuneplanforslag, § 6 redegørelser, dispositions- og bebyggelsesplaner, cyklistplaner, planer for lokal-TV og for ungdoms- og kulturhuse med rock og punk. Afdelingen fik i 1980 sågar et indkøb i en offentlig konkurrence om udformningen af § 40 gader.

I 1983 lykkedes det at søsætte en selvstændig studieenhed, kaldet "Linie U", der beskæftigede sig med planlægning og byggeri i 3. verden. Jens Svendsen, en tidlig afgang fra fys.øk., og Sigurd Wandel blev de daglige drivkræfter i eksperimentet, der desværre ikke holdt i det lange løb. Studenterinteresse og rekrutteringsgrundlag var for svage.

FÆLLESSEMESTER OG AFDELING I/K

I 1983 holdt afdelingen for fysisk og økonomisk planlægning (K) 10 års jubilæum, hvor jeg forkyndte sammensmeltningen med skolens anden byplanafdeling i det såkaldte fællessemester. Ved siden af fys.øk., som afdelingen hed i daglig tale, fungerede en noget større byplanafdeling (I) med Sidsel Bloch, Hans Hegelund, Henrik W. Jensen, Mogens Stærk, Sigurd Wandel, Gert Lindegaard og Ole Winding som lærere, opdelt i hhv. lokalplan- og kommuneplanlinien. I store træk foregik der det samme på disse to linier som på fys.øk., men med en betragtelig ringere vægtning af teori og tilsvarende højere prioritering af den offentlige planlægnings praksis på lokalt niveau. De studerende tolkede forskellene langt skarpere end de faktisk var, og det viste sig da også relativt smertefrit at fusionere de to studieenheder. Men fedt hjalp det på den hastigt dalende interesse for planlægningsstudier blandt skolens studerende. I 1987 sad Erich Büchert som alene lærer med 8 studerende. Jeg var flyttet til grunduddannelsen og de øvrige lærere tilsvarende spredt over skolens forskellige enheder eller på vej ud i planlægningens praksis.

I bakspejlet kan der øjnes flere forklaringer på den dalende studenterinteresse. I slutningen af 70'erne havde de "nye" franske filosoffer afmonteret marxismen og indvarslet postmodernismen. Nyliberalisme, Thatcherisme og deregulering = ikke-planlægning var ved at komme på mode, yuppi- og lignende ungdomskulturer var ved at afløse fodformede 68-kulturer og, ikke mindst, Arkitektskolen i Aarhus havde i sædvanlig respekt for den herskende tidsånd lagt den to-årige grunduddannelse om fra samfundskritisk teori til legende design. I løbet af kort tid var rekrutteringsgrundlaget for planlægningsstudier forsvundet og skolen entydigt gearret mod bygningskunst.

EN NY BYPLANAFDELING - RAPPORTEN FRA 1987

Der blev nedsat et arbejdsudvalg og produceret en rapport, der på forsiden stil og svarede konkluderende, at der nu skulle sættes på en byplanafdeling med mere vægt på arkitektur. Som grundlag for rapporten lå blandt andet en omfattende interviewundersøgelse, hvor al landsens planlæggere var blevet spurgt om deres syn på uddannelse og tilsvarende kvalifikationskrav. Der var ikke megen hjælp at hente. Ambitionsniveauet hos de adspurgte var formidabelt og enkeltsvarene pegede i forskellige retninger. Generelt var forventningen at den enkelte planlægger skulle mestre alt fra kritisk samfundsanalyse til arkitektonisk formgivning af gadeinventar. Nogle pegede på EDB som frelse, andre på den bløde blyants traditionelle dyder.

Udvalget kogte det ned til at arkitektplanlæggeren skulle være i stand til at studere byen, udarbejde planer og formidle studier, planer og forslag. Der blev peget på integration med afdelingen for havekunst og landskabsplanlægning og med afdelingen for restaurering, på en normering, der ikke slavisk fulgte studentertallet (1 lærer pr. 15 studerende) og på planlægningsstof i den toårige grunduddannelse. Afdelingen skulle varetage planlæggeruddannelsen på 2. del og fungere som serviceenhed for skolen som helhed. Om faglig specialisering og forskning hed det "En normaluddannelse på højt niveau forudsætter impulser fra specialiserede og dybdeborende studier. Sådanne studier må foregå i tilknytning til normaluddannelsens studieenheder for at sikre at specialer ikke isoleres og kan virke ind på normaluddannelsen. Specialstudier er også en forudsætning for at en evt. efteruddannelse kan udvikles på et tilstrækkeligt højt niveau." M.h.t. efteruddannelse foreslog udvalget forhandlinger med DAL, Den kommunale Højskole, Dansk Byplanlaboratorium m.fl. og at mulighederne for samarbejde med Handelskøleskolen, Den Sociale Højskole, Aarhus

Universitet og Aalborg Universitet skulle undersøges. Endelig blev det foreslået at etablere et "fagligt kollegium" med repræsentanter for planlægningens praksis. Bortset fra at der blev etableret en ny byplanafdeling bemandet med en bygningskunstlærer og mig selv fik ingen af forslagene dengang tilslutning. Nogle af dem er, men uafhængigt af hinanden, blevet realiseret de seneste år.

1988 - AFDELING B - BYPLANLÆGNING OG DE SIDSTE AFGANGE

I de foregående år havde jeg først været undervisningsfri, dvs. jeg havde helliget min tid til forsknings- og udviklingsopgaver, for derefter at undervise på grunduddannelsen i 1985-87. Det lykkedes mig at interessere ca. 20 studerende på grunduddannelsen, som tilmeldte sig den ny planlægningsafdeling fra 1988. Det følgende år lykkedes det at få Henrik W. Jensen som partner i lærerduoen og der fulgte et par spændende år, hvor vi sammen, og effektivt, eksperimenterede med arkitektonisk byplanlægning, havde studieopgaver i Portugal og organiserede "sommertegnester" i 1990, 91 og 92 for de studerende med studenterlønnen arbejde i Ikast, Farsø og for Planstyrelsen. Men ny tilgang af studenter udeblev stort set og fra 1991/92 var Henrik W. Jensen alene om at give de sidste 8 studerende afgang og jeg var atter i gang med forskningsopgaver.

I løbet af 1993 lykkedes det mig at tilrettelægge og i 1994 at afholde fire internationale seminarer på AAA under den fælles overskrift "The metropolis, its life, its architecture and planning" som led i en forskningsmæssig oprustning af planlæggeruddannelsen. Jeg søgte at samle byplanlærerne på skolen som et "fagligt kollegium" i et fælles fremstød for en ny planlæggeruddannelse. Sammen med rektor mødtes vi med folk fra Aalborg universitet, bl.a. Hans Kiib, med henblik på samarbejde om en ny planlæggeruddannelse, møder som aldrig blev fulgt op fra AAAs side.

I 1993 foreslog rektor at jeg, sammen med Eric Petterson, skulle tage mig kærligt af fire studerende som de sidste rester af en gruppe på 15, som Niels Ole Lund og Ole Winding på 1. dels uddannelsen havde stimuleret til at interessere sig for byplanlægning. De fire holdt kun til et semester, deres egentlige interesse lå i afdelingen for bybygning, som nu også er en saga blott. Eric og jeg var normeret med hver en kvart stilling til at tage os af denne eventuelle spire til en ny afdeling.

Det følgende studieår meldte der sig fire interesserede studerende. De to af dem var overordentligt engagerede. De udarbejdede konstruktiv kritik og alternative forslag til Ørestaden, udviklingsplaner for Greifswald, en universitetsby i det tidligere DDR, og de producerede, sammen med mig, oplæg til en spændende studieplan for den ny afdeling. Deres skuffelse var kolossal da kun én studerende meldte sig af den første store årgang efter det såkaldte meroptag, der har næsten fordoblet studentertallet på 1. del. Sammen gik vi til rektor og fralagde os ethvert ansvar for at råbe studerende op til planlægningsmæssig dåd. Derefter hidkaldte rektor en konsulent, ubesmittet af kendskab til arkitektur og planlægning, til at udarbejde en rapport.

1996 - 97. STATUS PÅ AAA - EN NY AFDELING FOR BYPLANLÆGNING

Ud over elementær historisk statistik bygger rapporten på uformelle samtaler med ikke navngivne lærere på AAA (inclusive mig selv), en enkelt studerende på AAA, en repræsentant for dansk planpraksis og en for planlæggeruddannelse udenfor Danmark. På dette grundlag søger rapporten at tegne et billede af planlæggeruddannelsens fortid og nutid, men uden at der kom nye informationer på bordet og uden substantielt oplæg til hvad en fornyet uddannelse skulle omfatte. På dette grundlag vedtog skolen at oprette en ny afdeling under ledelse af en kendt bygningskunstner, der i to år havde undervist ca. fyrre 1. delsstu-

derende og som nu udgjorde rekrutteringsgrundlaget for en ny afdeling. Der meldte sig i 1996 da også i nærheden af 90 studerende til den ny afdeling. De studerende på AAA havde åbenbart og pludseligt en glubende appetit på planlægning. En af de utilsigtede konsekvenser af denne forskydning af studentermassen var, at den tidligere så sprudlende afdeling for bybygning ikke fik tilgang og i dag er afviklet, så vi må håbe, at den ny byplanafdeling har livskraft.

BYPLANFORSKNING - TEMARAMMEN - "DEN MODERNE BY"

Som resultat af mange års bestræbelser for at skabe organisatoriske rammer om forskningen på AAA vedtog skolen i 1995 at afsætte ressourcer til tre forskningstemaer, hvoraf det ene er Den Moderne By. Tre lærerårsværker, to Ph.D.-stipendier og et adjunktur er over en treårig periode afsat til byforskning - en flot satsning af AAA. Projektet er nærmere beskrevet i BYPLANs temanummer om planlæggeruddannelserne.

For nylig har statens forskningsråd givet bevillingstilsagn om 5,5 mio.kr. til projektet „Velfærdsbyen - byarkitektoniske, byplanmæssige, kulturelle og sociale perspektiver - et tværinstitutionelt samarbejde om byens form og samfundsmæssige liv“. Bevilningen vil over en periode på fem år kunne fordoble de ressourcer, der på AAA er afsat til byforskning og muliggøre samarbejde med SBI, Aalborg Universitet, Center for urbanitet og æstetik på Københavns universitet og Center for menneske og natur på Odense Universitet.

Så sent som i forgårs, d.28.5., har den første Ph.D.-studerende på AAA, Bülent Diken, med bravour forsvaret sin afhandling „Strangers, Ambivalence and Social theory“, der kritisk, og i bedste fys.øk.-ånd, undersøger tyrkiske indvandreres bosætningsforhold, hvordan byplanlægning og bypolitik påvirker deres livsbetingelser og som stiller forslag til hvordan planlægningen kan gøres følsom overfor indvandrernes særlige behov.

EFTERUDDANNELSE AF BYPLANLÆGGERE

Efter at have afviklet de sidste afgangere i 1992 gik Henrik W. Jensen i 1993 i gang med det første efteruddannelseskursus i byplanlægning, en tiltrængt landvinding på AAA, som Henrik iværksatte forbilledligt og som siden over to år er blevet flot fulgt op af Eric Petterson. De hidtidige kurser har henvendt sig til arbejdsløse arkitekter, som i løbet af kurset og en praktikperiode er blevet omskolet til at kunne fungere som kommunale planlæggere. Kurserne har delvis været finansieret af arbejdsmarkedsmidler. Vi beder til at finansieringen holder også i det kommende finansår.

KONKLUSIONER

For første gang har AAA de nødvendige tre kort på hånden til at kunne skrue en kvalificerende planlæggeruddannelse sammen - en treårig 2. dels-afdeling for byplanlægning i normaluddannelsen - en forskningsenhed med tilknyttet forskeruddannelse - og en efteruddannelsesenhed som potentiel overbygning for byplanmæssig specialisering. Spørgsmålet er om disse tre kort bliver spillet ud i sammenhæng, eller om de bliver spillet hver for sig. 30 års erfaringer taler for at det første ikke sker, men at tre separatistiske initiativer hver for sig vil forsøge at tegne byplanlægningen på AAA. Jeg håber at denne defaitistiske erfaring ikke bliver bekræftet denne gang.

Et ganske andet spørgsmål er om selv et fungerende samarbejde mellem normaluddannelse, forskning og efteruddannelse på AAA vil være i stand til at frembringe byplanlæggere, som i national og international sammenhæng er tilstrækkeligt kvalificerede.

Den sidste halve snes år er der i Europa foregået en bevidst oprustning med henblik på at kvalificere „urbanister“. Ikke alene universiteter og tekniske højskoler, men også arkitektskoler deltager i kapløbet, som også er et kapløb om nationale og interna-

tionale opgaver og bevillinger. For ikke så mange år siden var det ikke ualmindeligt at studerende brugte både 6 og 7 år på studiet med de muligheder for specialiserende fordybelse som det indebar. Siden er den normerede studietid reduceret fra 5 1/2 år til 5 år og reglerne for SU strammet betragteligt, således at det store flertal gennemfører studiet på 5 år.

Jeg er overbevist om, at arkitektplanlæggere er vigtige og uundværlige i planlægningens teamwork - men jeg er også ret så sikker på at arkitektplanlæggere skal være både kvalificerede formgivere og habile analytikere og formidlere. Det bliver almindelige studerende ikke i løbet af et maksimalt treårigt 2.dels-studium som overbygning på en decideret bygningskunstrettet grunduddannelse - byplanlæggerstudiet må være sammenhængende stort set fra studiets begyndelse og det må udvikles med henblik på, og på grundlag af, kontinuert forskning og efteruddannelse.

På et tidspunkt i 1995 skrev jeg følgende: „- samtidig med, at samfundet i tiltagende grad søger irrationelle værdier og bykvaliteter svækkes den arkitektoniske håndtering af byen og dens udvikling. Byplanlægningen bureaukratiseres og underordnes tilfældige udslag af markedsøkonomiske kræfter - og arkitektskolerne er ved at tabe byplanuddannelsen på gulvet.“

Byplanlægning er, som alle professionelle arbejdsfelter, et historiens konglomerat :
- oprindeligt et anliggende for landinspektører og civilingeniører (matrikulering, kloaker og veje), altså et naturvidenskabeligt, matematisk fagområde.

- senere et område for arkitekter med vægten på form(givning) af by(dele) og landskab(er) i forbindelse med økonomisk vækst og byudvikling, senest byfornyelse og -omdannelse, altså et kunstnerisk betonet anliggende.

- endelig et område for administratorer (økonomer, politologer, jurister) i forbindelse med kommunalisering, arealforvaltning og ejendomsøkonomi, altså et samfundsvidenskabeligt anliggende.

- på det allersidste et anliggende for biologer, forstfolk, ingeniører (miljø, forurening, økologi, ressourceforvaltning), altså et naturvidenskabeligt, biologisk, økonomisk anliggende.

Byplanlægning har altså udviklet sig fra at være en arena for relativt få og enkle fagområder/discipliner til et fagligt meget sammensat og komplekst arbejdsområde.

Den ideale byplanlægger er :

-visionær inspirator for en funktionel og æstetisk (arkitektonisk) udvikling og omdannelse af by og landskab.

-realistisk forvalter af eksisterende ressourcer og værdier og kvaliteter i bydel, by og region.

-effektiv formidler mellem forskellige fagområder og interesser i kulturens, økonomiens og demokratiets (politikens) virkeligheder.

Byplanlæggeren skal på én gang

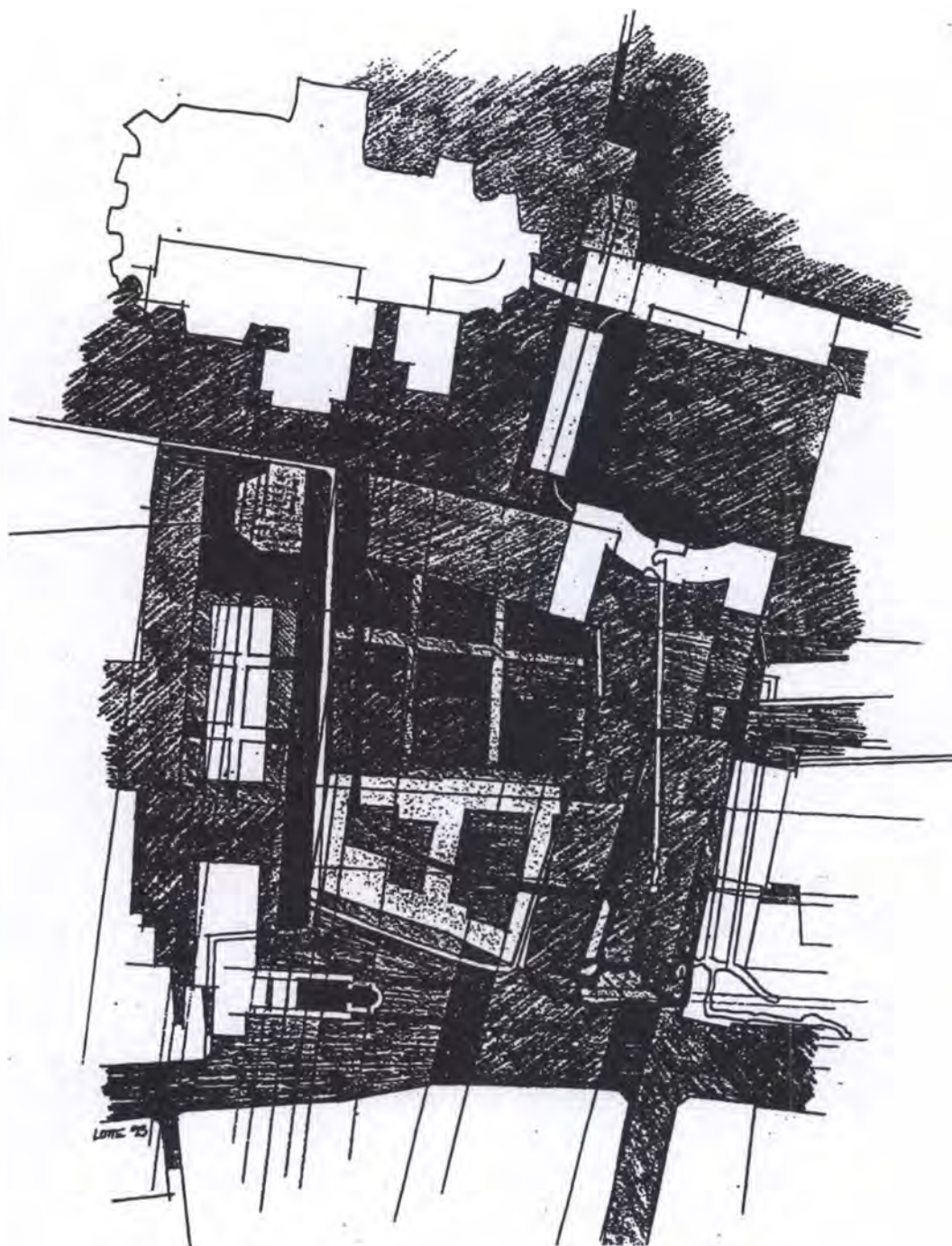
-være praktiker og teoretiker, d.v.s. teoretisk funderet praktiker og praktisk orienteret teoretiker.

-begribe og gribe om fortid, nutid og fremtid.

-arbejde med både irrationelle og rationelle størrelser og værdier, med ånd og materie, med intuitiv syntese og analytisk stringens.

Fremtidens byplanlægger må nødvendigvis uddannes som designer med design som redskab til erkendelse og til nybrud.

Jeg er derfor ganske enig med „mefisto consult“, der i BYPLAN slår til lyd for at byplanuddannelsen skal frelses fra såvel arkitektskolerne som universiteterne og henlægges i en selvstændig dansk byplanlæggerskole under kulturministeriet!

BB 1: Byrumsopgave i Roskilde (Lotte Johansen)

REVURDERING AF BYPLANUDDANNELSEN

Arkitekt Bo Grønlund

Det her skal ikke blive min egen omskiftende historie, den kan jeg måske skrive og sige noget om en anden gang. Jeg har bedt Det byplanhistoriske Udvalg om at få lov at komme ind med et indlæg under debatten og nu er der så sket det at Blegvad er faldet ud, og så bliver der plads til mig her, men egentligt skulle det jeg siger først komme senere på dagen.

Jeg har siden 1983 undervist på Bybygningsafdelingen sammen med bl.a. Jan Gehl. Det er en afdeling, der opstod fordi Jan Gehl havde undervisningsforbud i denne her "røde" periode, men den opstod også, tror jeg, på grund af en eller anden spirende fornemmelse af, at det modernistiske planlægningsbegreb bygger på sådanne strategiske handlinger, hvor man egentligt planlægger for andre og ikke for sig selv. Afdelingen blev oprettet i anden halvdel af 70'erne og har nu eksisteret i over 20 år - og det spiller også ind, at man i udlandet, som Jan Gehl havde meget kontakt til i 70'erne, har en urban design tradition, som er en anden end planlægningstraditionen. Det er adskilte uddannelser, hvor Jan Gehl har relateret sig til denne urban design uddannelse indenfor den engelsktalende verden.

Jeg synes det er vigtigt at sige noget om vores afdeling, fordi den bliver ofte ikke nævnt, når vi diskuterer byplanuddannelsen. Når vi ikke bruger planlægningsbegrebet i vores afdelingsnavn, har det noget at gøre med den distancering til den modernistiske planlægning. Det er faktisk lykkedes denne her afdeling i 20 år at have et meget stabilt studentertal, der ligger på mellem 30 og 35 studenter. Vi har produceret 75 afgængere i denne periode, og vi fortsætter med at have en stabil tilgang. Vi er stadig-væk her på Gammelholm - vi er ikke flyttet ud på Holmen - det er byplanuddannelsen heller ikke, og vi har store problemer på skolen med at få ordnet vores lokaleforhold.

Af vores afgængere har nogle egen tegnestue, nogle er privat ansatte både på almindelige tegnestuer og private konsulentfirmaer af forskellig slags, en stor del er offentligt ansatte, en del arbejder med forskning og undervisning - og vi har stort set ikke nogen arbejdsløse fra vores afdeling. Der er også en del, der bor i udlandet.

Vi definerer vores fagområde med udgangspunkt i det offentlige rum og vi arbejder både med bystruktur og med byens offentlige rum. Det er vigtigt for os i uddannelsen at spænde over hele feltet fra at arbejde med byen som helhed til at nå helt ned i rummets detaljer og kunne diskutere belægnings, belysning og den slags ting. Og det foregår typisk på den måde, at man det første år arbejder både med en bystrukturopgave og en byrumsopgave. Det næste år har man en opgave hvor man skal spænde over hele spektret på én gang og virkelig skal kunne se sammenhængen mellem byens store helhed og den enkelte bygning.

Og så slutter man af med nogle selvprogrammerede opgaver, teorimoduler og praktikmoduler, internationale elementer. Det er faktisk lykkedes at opbygge en uddannelse som er meget international, både med at vi har mange studerende fra udlandet og vi sender vores egne studerende ud. Dem der vil ud kommer ud mindst et halvt år og alle kommer i praktik. Det er bl.a. noget vi skylder Jans organisationstalent.

Det er også lykkedes os igennem årene at få mange forskningspenge til afdelingen. Sidste år fik vi f. eks. lavet en bog om Københavns city. Vi har også lavet mange andre ting for forskningspengene, der gør at vi faktisk kan have en stor stab på 10 personer ansat i afdelingen i øjeblikket.

Nu vil jeg gå over til at problematisere det lidt, fordi heller ikke jeg synes, at det hele er lyserødt. I virkeligheden er det jo sådan at vores fag - hvis man overhovedet kan kalde det for et fag - har et eller andet meg-

et svagt funderet ståsted. Fordi det handler på en måde om alt muligt, det spreder sig over alt muligt og så bliver der nemt en tendens til, at det handler om ingenting. Og det synes jeg vi lider under og det har f. eks. Rem Kohlhas formuleret på følgende måde i sin kæmpestore bog, hvor han siger at humanisme, det eksisterer ikke som ideologi i marxistisk forstand, men arkitektur findes, Coca Cola findes osv. Det er nu en relativt plat måde at diskutere det på og selvom han har mange pudsige bemærkninger og interessante synspunkter på byen, synes jeg der mangler en kerne omkring hvad planlægningen og byarkitekturen skal beskæftige sig med.

Det jeg tror er nødvendigt på nuværende tidspunkt er at finde en ny kerne i faget - ikke på den måde at vi skal smide alt det andet ud, absolut ikke, men sådan at der bliver en slags fokus. Og det fokus må relatere sig til den nye samfundssituation vi er i.

Man kan betragte arkitektfaget spændt ud i en trekant - som Niels Albertsen viste på en konference vi havde om forskningen på Arkitektskolen her i København for nogle dage siden - mellem kunsten og pragmatikken og viden-skaben/teorien og der opfatter jeg det sådan, at man ved byplanfaget i Danmark i meget høj grad har kredset omkring det pragmatiske. Det er også det som Det byplanhistoriske Udvalgs arbejde gennem alle årene tydeligt viser og i øjeblikket er det sådan at man tror, at man kan løse alle problemer ved at sætte fokus på kunsten. Så den magi som ligger i kunstens hjørne skal kunne løse det hele. Men jeg tror, at jo større opgave vi påtager os som arkitekter, jo vigtigere bliver det at få styrket det hjørne om den videnskabelige og teoretiske ende af faget. Og der ser jeg den største svaghed i øjeblikket.

Alle nyansættelser i faget som man ser slået op i stillingsbeskrivelser rundt omkring i hele landet handler om, at nu skal man have nogle arkitekter, som kan håndtere byen som kunstnere. Vi ser ikke nogen stil-

lingsopslag, som handler om at få styrket den teoretiske side af sagen. Det handler om, at der er så få som egentlig har noget spændende at komme med på det felt.

Jeg håber at jeg kan bidrage til det lidt. Jeg er i gang med at skrive om urbanitet i mit eget forskningsarbejde og det håber jeg på en eller anden måde kan blive det nye fokus, som vi kan orientere faget omkring. Jeg tror vi skal arbejde med at sige - byen, den har betydet forskellige ting i de forskellige historiske perioder.

Vi har en førmoderne by, som man igen kan dele op på forskellig vis. Vi har en moderne by og nu har vi en by i informationsalderen - en slags postmoderne situation og det er noget helt andet og vi skal have redefineret vores bybegreb i forhold til det.

I virkeligheden er det jo sådan at byplanlægningen, hvis vi ser til bybegrebet i det, så kan man sige, at da byplanlægningen blev lanceret i Danmark, ønskede man en byplanlov. Den fik man så i slutningen af 30'erne og den hed en Byplanlov. Og jo mere vi arbejdede med faget, jo mere bredte vi os ud, det skulle også omfatte hele landet og det skulle også omfatte økonomi og alt muligt. Jeg har selv været med til det sammen med Jesper i 60'erne og 70'erne at få udvidet faget på denne måde.

Og det endte jo med at vi fik en ny lov, som ikke hedder Byplanloven, den hedder Lands- og regionplanloven og Kommuneplanloven. Det vil sige at byplanlægning har ikke længere et juridisk grundlag som begreb. Det er arealplanlægning, planlægning af territorium.

Så kan man sige, har det så en slags pragmatisk indhold. Hvis vi er i det pragmatiske hjørne, da kan vi så definere byplanfaget som det, som dem der tror de er byplanlæggere laver. Altså det er en fuldstændig cirkelslutning. Og det er i virkeligheden sådan vi opfatter faget.

Når man læser Arne Gårdmands store fine historie så vil jeg sige, at hovedholdningen i den er, at byplanlægning er det, som dem der opfatter sig som planlæggere laver. Ikke noget forsøg på at definere faget og så skrive historien i forhold til et forsøg på en teoretisk forståelse, derfor tror jeg det videnskabelige hjørne er væsentligt.

Så kommer vi så til, at vi må prøve at finde frem til en forståelse af, hvad begrebet by kan være for noget - hvad er det centrale i et bybegreb? Jeg mener vi skal fokusere på urbaniteten og det står i modsætning til de her naboskabsenheder, den sociale tankegang, som den moderne byplanlægning arbejder med - altså med skoledistrikterne og forsøg på at arbejde med at definere sociale grupper af alle slags i en hierarkisk samfundsmodel.

I stedet for skal det handle om de rum, hvor vi kan være sammen i offentligheden, hvor mennesker samtidigt er tilstede og der også er de fremmede, hvor der er åbne handlingsmuligheder i rummene, hvor der findes unikke menneskelige værker i de rum og hvor det hele hænger sammen i en struktur og ikke i den her træstruktur med træagtige forgreninger som den moderne trafikplanlægning har skabt for os. Og som gør, at når vi kommer ud i grenene, så kan vi ikke længere komme i kontrakt med hinanden og cirkulere i systemet.

Det er nogle grundlæggende vilkår for urbaniteten og så kan man diskutere forskellige tærskelværdier for nogle rammer, som arkitekter og planlæggere kan være med til at sætte om urbaniteten i vore byer. Jeg har lavet et forsøg på at definere urban centralitet og det urbane grundlag. Men hovedresultatet i de undersøgelser jeg har lavet indtil nu, det er, at det meste af det vi kalder for by i forbindelse med vores statistiske definition og den måde vi trækker bygrænser på landkortet - det er ikke urbant.

Det er en meget, meget lille del af byen, der egentlig er urban selv på et meget elementært niveau, der siger at man skal møde mindst 3 personer pr. 100 meter hvis man går ude i det offentlige rum. Så det meste af det vi har bygget er ikke urbant. Der er ikke nogen, de sidder inde i husene alle sammen og vi er nødt til at finde et bybegreb hvor det ikke længere handler om forholdet mellem by og land som det centrale - det handler om konkurrencen mellem det offentlige rum og de elektroniske medier.

Det er sådan nogle problemstillinger det kommer til at handle om og det er meget væsentligt, at byplanfaget her bliver redefineret som en kulturel problemstilling og ikke primært som en praktisk problemstilling. Det vil sige at den moderne byplanlægning den havde på en eller anden måde fabrikken og samlebåndet som metafor - en slags tayloristisk ting, hvor alting skulle lægges tilrette sådan at alting blev mest praktisk, men man tænkte ikke ret meget på byen som kulturelt fænomen.

Det jeg tror vi skal gøre nu - og vi skal forholde os til den informationsalder som vi allerede er midt i - hvor vi snart ved mere om vores naboer gennem deres hjemmeside på internettet end vi kan få at vide om dem, hvis vi går forbi deres hus ude på gaden.

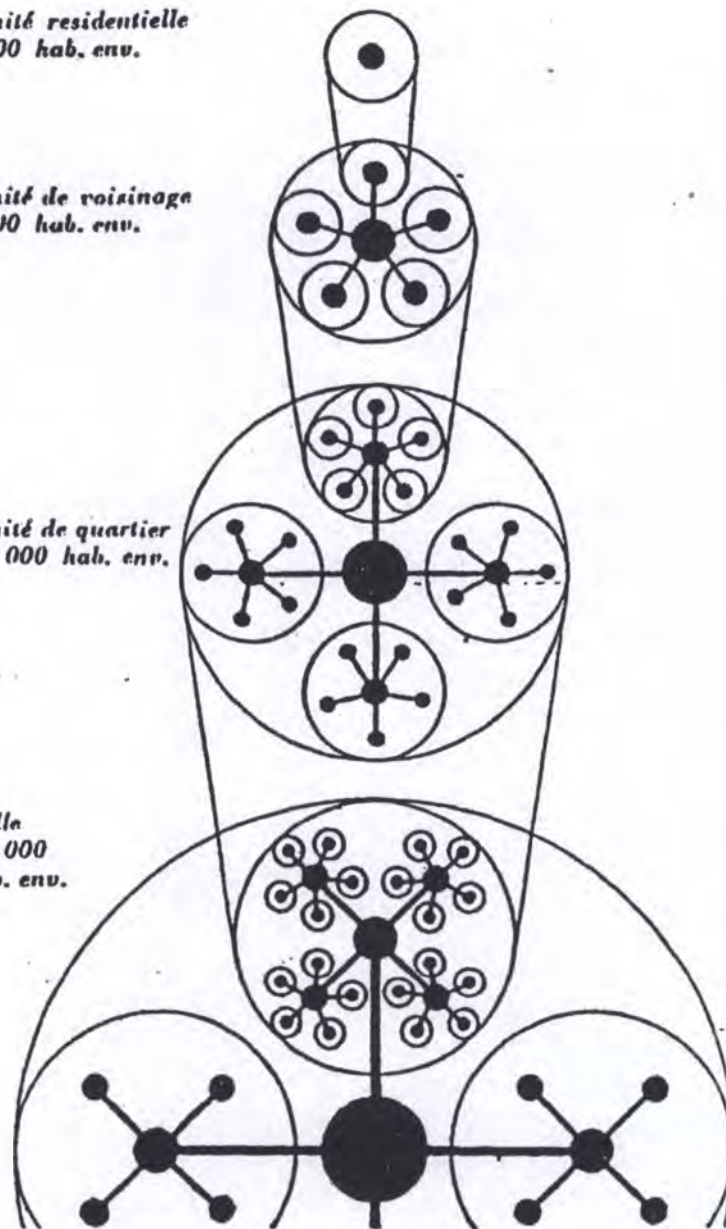
Vi tilbringer flere timer i den elektroniske verden end vi tilbringer i de offentlige rum sammen med mennesker af kød og blod. Det er der jeg tror vi skal begynde med at nydefinere faget.

Unité résidentielle
1200 hab. env.

Unité de voisinage
6000 hab. env.

Unité de quartier
60 000 hab. env.

Ville
80 000
hab. env.

Fransk forslag til naboskabshierarkier
1949 ifølge Teisen 1950.

Fra Bo Grønlund: Den besværlige urbanitet. I: Byens offentlige rum, 1994.

ARKITEKTURDEBATTEN OG DE BYPLANTEORETISKE- STRØMNINGER I EFTERKRIGSTIDEN

Arkitekt Jens Kvorning

Jeg skal tale om arkitekturstrømninger i perioden efter 2. verdenskrig. Ikke desto mindre så vil jeg begynde med at konstatere, at situationen efter 1. verdenskrig var markant radikaliseret på den kulturelle scene, på den kunstneriske scene, på den intellektuelle scene. Det var i det store kulturelle sammenbrud, som man oplevede at 1. verdenskrig var udtryk for, at en kolossal radikalisering opstod og skabte, både i den politiske sfære, men også i den kunstneriske og arkitektoniske, en række nyskabelser.

Når vi passerer 2. verdenskrig, så sker der ikke i nær samme grad en radikalisering. I stedet for kommer den passeri på hinanden på det politiske plan, den radikaliserede politiske kamp mellem en Sovjet-domineret blok og en USA-domineret blok, der i den grad lægger låg på den intellektuelle debat og sørger for, at den intellektuelle debat ikke vover sig ud over, hvad de to systemer kan acceptere i den kamp, de er i gang med.

Jeg vil hævde, at 2. verdenskrigs afslutning, den umiddelbare efterkrigsperiode - i hvert fald i Danmark - som et af sine manifeste har Viggo Møller Jensens lille Kunstnerbyen ved Utterslev Mose. Den vil det naturnære, den vil det naturlige, den vil for enhver pris det ikke-formelle, det ikke-monumentale, det ikke-højtråbende. Det vil det menneskelige, den vil den gode bolig, den vil forsøget på at skabe en demokratisk arkitektur. Og i den forstand sætter den både alle positivbillederne op, men også alle negationerne - det man ville væk fra, det man havde oplevet under verdenskrigen. Altså brugen af arkitekturen i den store ideologiske kamp, den formelle, den klassiske arkitektur og forsøget på at skabe de nye kæmpemæssige boligområder i Tyskland. Alt det ville man væk fra, man ville en demokratisk arkitektur, man ville det stilfærdige, det menneskenære, det naturnære. Og det kan på mange måder stå som manifestet, udover at det altså kunst-

nerisk set er et epokegørende arbejde, men altså også et kulturelt manifest over hvad arkitektverdenen ville.

Men hvis jeg fortæller den historie, så lyver jeg - det er ikke den eneste sandhed. Og derfor bliver jeg nødt til at gå tilbage til de tredivere, som fostrede de store idéer, netop fordi den kulturelle undertrykkelse var så omfattende efter 2. verdenskrig, undertrykkelsen på koldkrigens præmisser, så fostrede perioden efter 2. verdenskrig ikke ret mange store ideer, men optog, gradvist som koldkrigen løftede sig, nogle betingelser der gjorde, at avantgardetænkningen fra trediverne blev pragmatisk og bragt i anvendelse.

Det er tredivernes store manifeste, vi er nødt til at se tilbage på, hvis vi skal finde de manifeste, der var ledende for tressernes, halvfjerdsernes og firsernes udvikling. Det er f. eks. Ernst Mays Das neue Frankfurt, udgivet med hele apparatet for, hvad det nye program gik ud på. Den store emancipation, altså frigørelsen, ikke bare af kvinden, der også kunne spille tennis, fordi boligen nu var moderne indrettet, men også af hele samfundet, ved at benytte den moderne teknologi.

Det var et forsøg på at tænke videnskabeligt, både om arkitekturen og om byen, og den satte sig igennem i de manifestatoriske projekter vi kender, altså Gropius' Damerstock fra 1927, og alle forsøgene i Frankfurt på at industrialisere byggeriet allerede i trediverne, altså under Ernst Mays direktion som stadsarkitekt i Frankfurt, da blev der gennemtegnet et antal boligtyper, som blev opført overalt og der blev lavet et egentligt industrialiseret byggeri - rækkehuse, der blev opført som industrialiseret byggeri i slutningen af tyverne.

Forsøgene på at videnskabeliggøre tænkningen omkring arkitekturen og byen fik udtryk som Hilbersheimers Grossstadtstudie, hvor tænkningen lægger sig meget tæt op ad den naturvidenskabelige tænk-

ning, altså tænkningen om atomfysikken. Svarende til atomfysikkens erkendelse af, at basisenhed er atomet, så opererer Hilbersheimer med, at forståelsen af byen begynder med forståelsen af boligcellen, boligcellen adderes til boligen, boligen adderes til opgangen, opgangen adderes til bolighuset, bolighuset adderes til boligkvarteret, kvartererne adderes til bydelen, bydelen adderes til byen og byen adderes til bysystemet. Men alt er bundet af grundatomet, af boligcellen, byens led har ikke nogen autonomi, de opstår i additionen. I forsøget på at tænke totalt rationelt og på en måde, der er voldsomt inspireret af den samtidige naturvidenskab - af "heltevidenskaben" på det her tidspunkt.

Forsøget var også at lave en storby, der kunne fungere, som kunne optage alle de funktioner man kendte, store trafikstrømme, produktionen nederst, boligerne og fodgængerdækket øverst. Og det tilsvarende frigørelsesprojekt - oversat til fransk - Le Corbusiers skitse fra flyvepladsen, hvor han siger, at han føler sig aldrig lykkeligere, føler sig aldrig mere fri, end når han står på flyvepladsens ubrudte flade under den maskine, der viser det ypperste af maskinalderens frembringelser, som evner at ophæve tyngdekraften, som totalt kan frisætte mennesket. Han er på den åbne flade, han er uden begrænsninger og han er i nærheden af det, der kan ophæve grundvilkåret - tyngdekraften. Og i ønsket om den frigørelsesproces, da angribes byen - "il faut tué la rue corridor" - vi må dræbe gaden, vi må af med gaden.

Præcis det element, gaden, som har været det basisorganiserende element i byen indtil nu, bliver lagt for had. I stedet drejer det sig om la ville verte, den grønne by, men også la ville verticale, den vertikale by, hvor alle de funktioner, som traditionelt organiseres i byens horisontale plan, vippes op og lægges ind i huset, og dermed sker der, siger han, en forening eller en opløsning af den grundlæggende modsætning i den vestlige civilisation, modsæt-

ningen mellem land og by, natur og kultur. Og en samtidig læggen for had af den historiske by. I sit store projekt Plan voisin fra Paris redegør han for, at han kun behøver Paris' kultur - den franske kultur ligger gemt i nogle ganske få monumenter, resten kan skiftes ud.

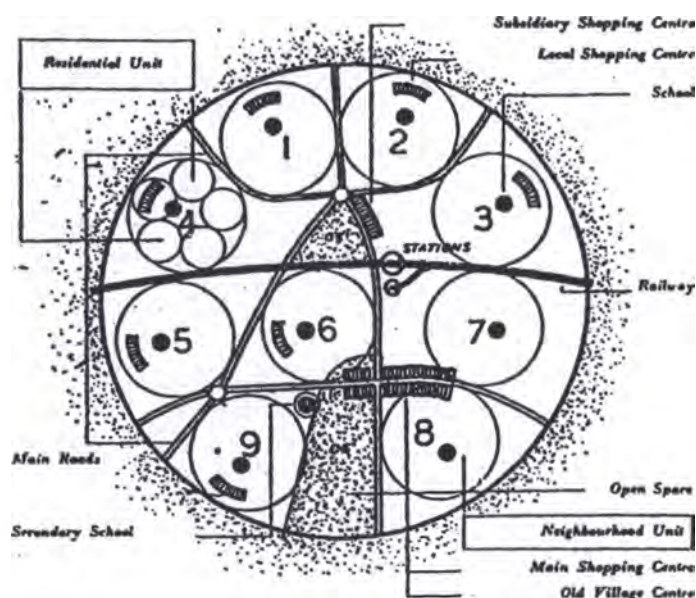
Og dermed lagde modernismen den eksisterende by for had, satte sine modeller op for, hvordan den moderne by kunne skabes i de klare enheder, på de forskellige funktioner, med de meget store tætheder, men i forening af land og by og i påstanden om, at byen kunne opfattes som boligen, som arbejdsområderne, som de kulturelle områder for henholdsvis kropskultur og åndskultur og så for cirkulationen, som bandt disse områder sammen. Cirkulationen var det afgørende nye, det var den frisætning, der gjorde, at man kunne bygge by på en helt ny måde.

Men også den historie er løgn i den forstand, at hvis man siger, at trediverne var domineret af modernismen, så er det løgn. Trediverne var ikke domineret af modernismen, modernismen var avantgarden, modernismen var det nyskabende. Der var trediverne igennem en voldsom monumental bølge. Vi er vant til at se på sådan noget som EUR 42, altså den fascistiske verdensudstilling udenfor Rom, som et eksempel på, at der var en monumental bølge, men hvis vi tager til Paris og ser på 37-udstillingen, så er den akkurat lige sådan. Der var hele vejen i gennem et parallelløb, en anden opfattelse af, at man måtte holde fast i klassiske værdier. Der var forsøg på at holde fast i den klassiske by, der var med andre ord en kampscene mellem en klassisk opfattelse af byen og en modernistisk opfattelse af byen.

Hitler satte i virkeligheden arkitekturen i centrum for sit ideologiske felttog, som en konsekvens af, at den radikaliserings, som havde hersket på trediverscenen, allerede tidligere havde sat arkitekturen i centrum. Arkitekturen var emblemet på

Byen som en samling af celler.

Fra Bo Grønlund: Den besværlige urbanitet. I: Byens offentlige rum, 1994.

socialisternes boligpolitik for de socialistiske regimer i Tyskland, at de byggede de nye Siedlungen, og præcis derfor blev arkitekturen igen sat i centrum, men i sit modbillede - en tilbagevenden til den klassiske arkitektur.

Det, der er interessant er så, at når vi kommer på den anden side af 2. verdenskrig, så bliver det ikke det frigørelsesprojekt, som modernismen havde skitseret, der sætter sig igennem ved genopbygningen af de europæiske byer. Det bliver en gripen tilbage til den klassiske tradition, til den monumentale tradition. Næsten alle de byer, der var totalt bombede efter 2. verdenskrig, de griber tilbage, de henvender sig ikke til Le Corbusier, de henvender sig ikke til andre ledende aktører på den modernistiske scene, men de henvender sig til de klassiske moderne arkitekter, som August Peréz, der bygger Le Havre op efter fuldstændig klassiske principper, eller i hvert fald klassiske principper fra overgangen mellem klassicisme og modernisme.

Det var ikke Le Corbusier, der med sine idealer om den moderne by, fik lov til at bygge de franske byer op. Han opfattede det som en selvfølge, at han ville få overdraget opgaven - han fik kun Saint Diez

og han blev smidt ud af bystyret, der ikke ville have hans plan. Han fik bygget ét eneste af sine store ville verte-huse eller ville verticale-huse med gaden oppe i huset, det umådelig smukke hus, der ligger i Marseille. Han fik senere bygget nogle få andre, men han fik dem aldrig bygget som dele af de store nye bydele, som de skulle være dele af.

I stedet gjorde bortskrabningen, udbombningen af de historiske byer altså, at interessen samlede sig om at få genskabt de kollektive værdier, de historiske værdier, de kulturelle værdier, som byen havde udtrykt. Næsten alle de centrale byer blev genopbygget i billedet af den klassiske by, som rekonstruktion af de historiske byer. Men bombningen iværksatte også en nytænkning om byernes videre udvikling og dermed blev regionplanen det eneste afgørende nye, som opstod efter 2. verdenskrig. Regionplanen trådte ind med forestillingen om, hvordan den regionale byvækst skulle dirigeres. Billeder, der henvendte sig til trediver- og tidligere forestillinger, blev for alvor sat til debat og gjort til virkelighed umiddelbart efter 2. verdenskrig. Debatten om de regionale bysystemer har selvfølgelig huseret på den arkitektoniske og den byplanmæssige scene siden slut-

ningen af forrige århundrede, med lineærbyerne og med forestillingen om at skære ind i Berlins bymassiv, sådan at man altså fik fingerbyen allerede i 1912 fra den store byplankonkurrence.

Men trediveerne producerede også forestillingerne om den lineære by, om byen der kunne frigøre sig fra den cirkulære binding, fra overopfyldning, ved at være lineær, ved at benytte sig af en ubegrænset vækstretning og ved hele tiden at være i kontakt med landskabet, ved at udnytte det lineære system. Og det lineære kunne også blive til det byggede, det var ikke kun en udviklingsstrategi, det gik også ind i rækken af forestillinger som Le Corbusiers om, at selve linjen var den byggede by, der indeholdt både kommunikationen, vejen på taget og den vertikale by, der strakte sig igennem landskabet som en kæmpe-mæssig konstruktion og dermed i virkeligheden introducerede megastruktur-tænkningen, som jeg kommer tilbage til.

Men regionplanerne blev det store nye, som dukkede op under 2. verdenskrig med forestillinger om hvordan de bombede byer skulle kunne nystruktureres, f. eks. med planer fra London om, hvordan det kun absolut centrale London skulle have lov at overleve og ellers burde afløses af en dynamisk udviklingsmodel, der kunne lade London udvikle sig i et antal parallelle bybånd.

Vi ved, at denne tænkning også satte sig igennem i radikal nytænkning omkring København og vi fik den som en særlig debat-scene op igennem tresserne, om hvordan vækstmønstrene skulle være, hvordan København kunne frigøres i sin vækst og optages i modeller, der gjorde det muligt at vokse ud og hele tiden have en velfungerende by med den mest frie cirkulation overhovedet.

Men præcis disse forestillinger om byvæksten ud i det åbne land griber også tilbage i deres konkretisering til et andet af de tidligere forbilleder helt tilbage til århundre-

deskiftet, nemlig til havebyen. Havebyen havde lanceret forestillingen om den selv-bærende by i pagt med landskabet, frigjort fra den historiske by. Den havde produceret de store smukke, næsten rørende billeder af en by, der optager naturen i sig - en garden city, der hvælver sig rundt om de store eksisterende egetræer i sin umådelige følsomme og smukke plan og den forestilling blev i vid udstrækning det ideologiske grundlag for at bygge ved byfingrene.

Også selve planfiguren, *cul de sac*'en, oversat til amerikansk i Radburn vendte tilbage til os så sent som i tresserne som det helt dominerende system. Den gang jeg gik på byplanafdelingen, da hørte man praktisk talt ikke om andet end Radburn-systemet. Og det er oversættelsen af *cul de sac*'en, altså fletningen mellem en blød trafik fra bagsiden og en biltrafik fra forsidens, som satte sig igennem i vores villakvarterer, blev den strukturerende idé - ikke i helt samme form, men i sit diagram den strukturerende form, som byggede vores villakvarterer. Men hele havebytænkningen blev også udslagsgivende for hvordan vi forsøgte at beskrive byplanmæssige og arkitektoniske bykvaliteter i tressernes byggerier. Og man kan sige, at havebyideologien også i meget høj grad ligger bagved, eller i hvert fald er en del af tankegodset bag vores lav-tæt bebyggelse. De henter meget af deres ideologiske gods i den tænkning.

Et andet af efterkrigstidens store nydannelser, det er satsningen på *neighbourhood units* på *local communities*. Næsten alle de planer, der dukker frem umiddelbart efter 2. verdenskrig baserer sig på en opdeling i celler, på en identitet, der skal knytte sig til nærheden omkring et eller andet kollektivt og helst direkte fysisk være adskilt fra byens helhed. Altså den kontinuitet Simmel havde påberåbt sig. Byens kvalitet omkring 1. verdenskrig bryder man af og erstatter med forestillingen om *neighbourhood units*, som både er en strukture-

ringsenhed, men også bliver et ideologisk billede af de små selv bærende celler i det store eksisterende bymassiv.

Næsten alle de havebyer, der bliver andengenerationshavebyer omkring London bliver tegnet på denne måde, det er neighbourhood units der adderes op, samler sig omkring et bycenter og sammen danner den nye by, den selv bærende by. Vi kender de smukke billeder og de var utrolig dominerende for alt, hvad der skete i Europa og også for hvad der skete i Danmark uden for København. Billederne af Harlow, den by man nærmer sig grønt, den by, der er bygget op omkring det moderne butikscener, det butikscener, der muliggør i sin organisation at have et rent fodgængerbetjent inderområde og som dermed lægger sig op ad det andet store beundrede og kopierede eksempel, Liniebahn i Rotterdam, som bygger på neighbourhood units.

Hele denne tænkning blev på sin vis inkluderet med det store manifest i planrapporten for Hook, altså den by, der aldrig blev bygget, men som rendyrkede alle de principper om neighbourhood units, om trafiksystemets opbygning, rendyrkede tænkningen om alle led i byen og også overlevede den med forestillingen om alle de mange oplandsundersøgelser om balancerne i byen, om balancerne mellem skolerne, balancerne mellem institutioner og oplande og dermed oplistede, side efter side, præcis den samme arbejdsmetodik, som hos os blev gentaget helt til tegneteknikken, da Køge Bugt arbejdet blev gennemført. Den introducerede idealiseringen af fodgængertunnelen - der er slet ikke noget sted, der er mere behageligt end fodgængertunnelen - og den satte det grønne i centrum for organiseringen af byen udenfor bycenteret. Og så skabte den det billede af det dynamiske flerlagsbycenter, det sted, hvor livet brændte sammen om jeg så må sige, der hvor livet fik sit store udtryk på baggrund af det stilfærdige liv ude i de disse neighbourhood units.

Og disse billeder af bycenteret gled over i den anden store ideologiske retning, sentressernes og halvfjerdsernes, nemlig forestillingen om megastrukturer. Altså hvor det i havebytænkningen kun var bycenteret, der var en megastruktur, en integreret bystruktur, som kunne håndtere trafikken i flere lag, håndtere de mange forskellige butiksfunktioner og offentlige funktioner, så blev det billede bredt ud i tilbagehæntning af Le Corbusiers store forestillinger om de integrerede byer, den vertikale by.

Da kom megastruktur tænkningen til os i berømte konkurrenceprojekter som Allison & Petersons fra 1957 konkurrencen om Berlin, hvor man forestiller sig store bystrukturer, som kan vandre hen over landskabet, kan vandre hen over infrastrukturen, som formerer sig efter deres egen logik og på den måde altså kan gentage Le Corbusiers forestilling om den umiddelbare forening af landskabet og det bebyggede, om den vertikale by.

Megastruktur tænkningen bliver realiseret en lang række steder i Europa, Jossey, Candely & Woods lavede en lang række projekter, og Toulouse Le Mirail er rent faktisk blevet realiseret over de forestillinger, men som næsten alle de andre megastrukturbyer er endt i en social katastrofe. Altså en by, som i den grad var billedet på den moderne tænkning, baseret på det, der blev opfattet som det moderne billede af byen, evnede ikke at sætte ret mange facetter ind i denne her by, men var netop en eneste logik, som gennemførte alt og som dermed i dag skaber et utroligt fattigt og dermed utroligt belastet område.

Men forestillingen var i tresserne og halvfjerdserne, at byen måtte lukkes op og måtte tilføres dynamik, den måtte baseres på neighbourhood units i denne udbygning langs med de dynamiske akser. Det var den etablerede planlægnings forestilling. Det dannede den by vi kender, med blandingen af de store områder bygget i den industrialiserede byggeteknik, som igen blev legiti-

Le Corbusier: Manière de penser l'urbanisme, ca. 1946. Fra E. Juul Møller: Modernismens og funktionalismens byrum 1920 - 1950. I: Byens offentlige rum, 1994.

meret af tredivernes store programerklæringer om at kun ved at anvende den industrielle byggeteknik, ville vi være i stand til at bryde bolignøden, ville vi være i stand til at sætte menneskeheden, samfundet frit.

Og vi har derfor det bylandskab, som på den ene side består af de store enheder, som var nødvendiggjort af den produktionsteknik, man havde - gentagelsen af fuldstændig den samme enhed - og på den anden side det i virkeligheden lige så industrialiserede parcelhusbyggeri, baseret på havebytænkningen, baseret på cul-de-sac'en, baseret på Radburn-princippet. Det var mainstream-tolkningen, det var den etablerede byplanlægnings billede hentet fra England, hentet i vid udstrækning fra trediver-manifesterne og avantgardetænkningen, det var megastrukturerne, de store integrerede strukturer, som forestillede sig at kunne løse byens problem, som in-

deholdt alt. Vi fik den i nogle få udgaver - sådan noget som Farum Midtpunkt eller i meget højere grad i City Plan Vest, som i meget, meget høj grad også var inspireret af megastrukturtænkningen.

Den eneste avantgardistiske forestilling, man kan sige optrådte i tresserne, det var forestillingen om, at dynamikken i samfundet var så stor, så hvis man overhovedet skulle forstå den eller oversætte den, så måtte den oversættes til at selve byen kunne flytte sig, eller i hvert fald at byens dele kunne skiftes ud, at det var enten denne plug-in city, der var produceret lige så rationelt som bilfabrikationen og man kunne så skifte hele sin boligcelle ud og putte den ind i en ny celle, eller når de blev rigtigt muntre ovre hos Arkigram, så kunne byen altså hjule afsted til en anden position.

Denne i virkeligheden ikke særlig nyskabende tressertænkning, den tænkning, som hentede sine idealer fra trediverne, kombinerede den på en ny måde og placerede den i nogle samfundsmæssige omgivelser, som havde de produktionsapparater, som havde den kapital, der skulle til for at realisere tredivernes idealer, den blev, da vi kom ind midt i halvfjerdsene udsat for en voldsom kritik. Byvæksten gik i stå midt i halvfjerdsene omkring oliekrisen og tænkningen omkring byen begyndte at orientere sig tilbage mod den centrale by. Der havde længe været kritik af de nye forstæder for deres ensformighed, men kritikken havde ikke i den grad angrebet hele den modernistiske tænkning.

Angrebet blev båret frem af nogle af Leon Kriers projekter fra 1976, 77 og 78 og hans efterhånden mange diagrammer om de fejltagelser vi havde begået, om hvordan det modernistiske projekt havde opdelt byen i - hvis det havde været menneskekroppe - i tissemand i et kvarter, mund og ører i et andet, hænder i et tredje og ben i et fjerde osv. og forsøgt at få det der system til at fungere. Og modbilledet, at den ægte

by, den rigtige by, den består af basisstrukturen og de monumenter, de steder, hvor det kollektive liv finder sit afsæt og finder sine symboler. Kun hvis de to ting er bragt sammen, så har vi den ægte by. Den kritik fik jo kolossal betydning i firserne. Den lagde sig op ad en meget, meget bred interesse for at restaurere, at bevare og den skabte en metodik for at omgås de centrale bydele.

Den bredte sig også ud som et kritisk rekonstruktionsbillede over forstads kvartererne, førte til nogle groteske forsøg på at fortætte nogle af forstads kvartererne med meget, meget by-illuderende huse, klassisk by-illuderende huse. Krier fik kolossal indflydelse med sine umådeligt smukt præsenterede projekter og ved netop at geninstallere projektet, som det man diskuterer. Han diskuterede en masse bymæssige spørgsmål, men han diskuterede det med udgangspunkt i projektet og vendte dermed tilbage til at bruge byens billede som konklusionsfeltet, som udgangspunktet for at diskutere byen, kravet om, at hvert kvarter skulle have sit monument og at byen skulle være tæt. Og vi fik jo som bekendt ret hurtigt sådan en her i Danmark, vi fik Høje Taastrup, direkte importeret fra La Villette konkurrencen nogle få år tidligere, men vel og mærke ikke med det funktionelle indhold, som Krier forestillede sig.

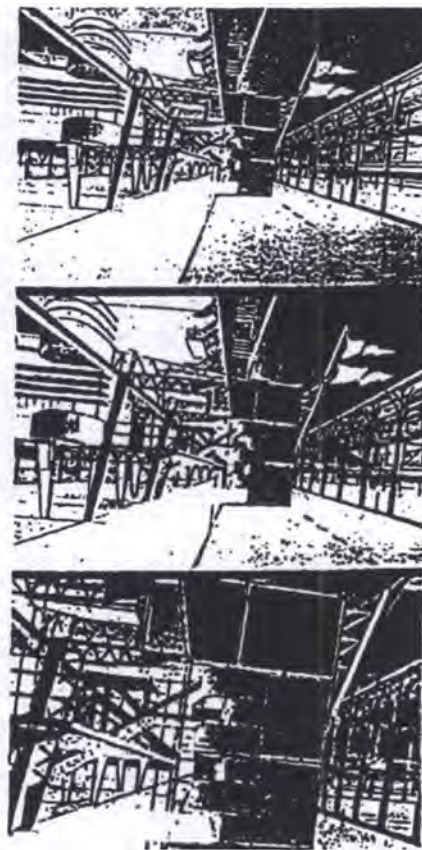
Modbilledet til Kriers og hele den gruppe, der samledes omkring ham, forestillinger om, hvordan vi måtte gribe tilbage til den klassiske by for igen at få en brugbar by-forestilling, blev imødegået på flere arkitektoniske scener. Dels af dekonstruktivismen, som forsøgte at illudere de mange lag, sætte en leg eller et spil i gang, som indbefattede umådelig mange facetter af byen oversat til forskellige billeder, hentet forskellige steder fra, og som forsøgte at introducere en form for moderne kompleksitet i byen. Men det blev en leg eller et spil, der var dirigeret af den, der havde sat det i gang, det var ikke de forskellige aktører, der optrådte med hver deres udsagn.

Det var en leg der var sat i gang, et billede af en kompleks by, en drøm om en kompleks by, men en måde at illudere den på, som ikke havde nogen midler til at skabe kompleksiteten og heller ikke havde noget ønske om at gøre det.

Virkeligheden, om jeg så må sige, samfundet interesserede sig i ekstrem grad for Kriers billeder, og vi kan vel ikke sige andet, end at når vi har noget der påstår at være en by liggende ude i Ballerup, så er vi meget tæt på de samme idealer, som gør sig gældende for Poundbury, den by som Leon Krier er vel at bygge til Prins Charles i Midt-England i øjeblikket. Og man kan altså lidt ironisk sige, at new practices in urban design er at vende tilbage til old practices.

Kritikken mod Kriers forestillinger er selvfølgelig, at de har meget lidt at gøre med det dagligliv, med den kultur, den realitet, som er nutidens. Både konen med bilen og den store indkøbskurv har meget, meget svært ved at være i den der by, men også den hjemløse, som ironisk på en Louisiana udstilling for nogle år siden fik sin egen identiske indkøbsvogn, men til at have alt sit udstyr til at være hjemløs i, også den realitet, som handler om den sociale understøtning, som handler om de mange sociale og kulturelle processer, der foregår i byen, indeholdes ikke i Kriers billede - det er kritikken.

Kriers billede evner ikke at optage overgangen til det postindustrielle, det evner ikke at forstå de udvekslingsprocesser, der foregår i byen. Derover for står så modpositionen, Rem Kohlhas, som blev nævnt af Bo Grønlund, med sin påstand om den bymæssige realitet, det multikulturelle, det multietniske. Man kan ikke bruge billeder, som Krier bruger det, fordi det forudsætter en enhedskultur. Man må acceptere det multikulturelle, man må acceptere byens dynamik. Det eneste, der kan organisere den moderne by, det eneste reelt kollektive manifest, overordnede manifest, man kan lægge ned i den - det er "the

Tschumi: Sekvenser fra Villetteparken i Paris, 1984.

Fra Bo Grønlund: Den besværlige urbanitet. I: Byens offentlige rum, 1994.

emptiness" - tomheden, det sted hvor der ikke er tildelt mening, fraværet, parken, sportsarealerne osv. Det er det, man kan samles om, det er det, der kan strukturere den moderne by og så må man acceptere, at resten sker i en kamp mellem en lang række subkulturer, en lang række forskellige økonomiske interesser og det er realiteten for den moderne by.

Vi fik et forslag til Ørestadskonkurrencen, der forsøgte at anlægge et synspunkt på, hvad planlægningen overhovedet kunne dreje sig om, ved at sige, at det drejer sig om at skabe points of resistance, det drejer sig om at lægge nogle få styrende elementer ind, som denne kamp imellem de mange grupper i byen kan orientere sig i forhold til, finde afsæt i, bygge sig op omkring. Det er det, den moderne byplanlægning, den moderne byarkitektur kan arbejde med og for mig at se står diskussionen i dag spændt ud mellem disse positio-

ner - påstanden om at billederne er at hente i det klassiske eller påstanden om at vi må erkende det multikulturelle.

Jeg kunne have fortalt den her historie med Berlin alene, fordi Berlin i virkeligheden siden 2. verdenskrig har været det sammenhængende laboratorium, lige fra genopbygningsdiskussionerne blev startet, stod diskussionen mellem den klassiske genopbygning eller forestillingen om den totale opdeling af Berlin i neighbourhood units. Og i dag står man med en by, som har levet et totalt isoleret liv, udviklet nogle rabiante subkulturer i forsøget på at skabe den borgerlige by en gang til. Og i dette spektrum mellem subkulturerne og den spidsborgerlige kultur, som man forsøger at skabe i Friedrichstadt, ligger vel hele kampscenen for byens aktuelle byplanmæssige og byarkitektoniske diskussioner.

ÅBEN DEBAT

KRISTIAN LARSEN:

Foreningen af Byplanlæggere blev lavet i 1959 som en række seminarer eller studier over det efterkrigstiden bød byplanlægningen. Sagen var jo den, at det der undervistes i - også på Peters afdeling - det var byen som den var før 2. verdenskrig. Det var byen uden de nye dimensioner, uden det voldsomme byggeri, uden bilisme og uden alle de udfordringer som kom og det var jo meget manifest på den måde, at den generation, Tordenskjolds soldater, de var en fasttømret lille gruppe, de var vores arbejdsgivere og de ville ikke gå ind på de realiteter, der var i massebyggeriet og massebilismen og som vendte op og ned på hele centerstrukturen. Og derfor gjorde alle de unge, arbejdermyrerne i Tordenskjoldsgade, oprør og lavede deres egen forening - Foreningen af Byplanlæggere (FAB) og det var et voldsomt skisma - jeg kan fane-me ikke forstå at ikke et eneste ord belyser de kæmpekonflikter, der var, og som vel også var årsag til at 68-revolutionen trods alt kom ind på Peters afdeling.

POUL ERIK SKRIVER:

Det er ikke så meget til Kristians bekymring, men til et par af de bemærkninger, der er kommet om mangel på videnskabeliggørelse af byplanlægningen. Der har jo været gjort forsøg på det meget tidligt - i hvert fald lige efter krigen i Københavns Kommunes byplanafdeling, hvor man forsøgte at finde nogle holdepunkter for de forestillinger, man havde om hvordan byen skulle udvikle sig. Der var bl.a. et forsøg på at få et sociologisk grundlag for byplanlægningen. Der var en pige, Karen Klixbøll, som havde været på et ophold på Chicago University og der bl.a. var stødt på en afdeling med bysociologiske studier. Og vi forsøgte i byplanafdelingen gennem interviewundersøgelser og udsendelse af spørgeskemaer at finde ud af, hvordan folk reagerede på deres omgivelser. Det samspil, der var mellem mennesker og de fysiske

omgivelser, kunne være et stærkt motiv for udformningen af byen. Men det man kunne frygte og som der også blev vist eksempler på, var jo, at man med de få parametre man kunne behandle en sådan proces under, valgte de forkerte, fik et stivnet system. Man havde bl.a. nogle undersøgelser som Høeg gennemførte, som viste at boliggrupper skulle være af en ganske bestemt størrelse - det optimale var vist 10 eller 12. Det var sådan nogle ting og der var andre ting af samme sort, som førte til, at man begyndte at operere med nogle temmelig stive systemer. Man fik jo i hele planlægningen af byen langs Køge Bugt et planlægningssystem, som byggede på antagelser om, at der var ganske bestemte størrelser, der kunne motivere antallet af institutioner, udformningen af butikscentre osv. - ting som jo senere viste sig at være meget tvivlsomt. Og denne videnskabeliggørelse - eller hvad man nu vil kalde den - ligger jo også bag antagelser om at det, som Kvorning kalder megastrukturer, var svaret på fremtidens by - at man fik en stor unit som kunne besvare alle menneskers behov. Så jeg vil i hvert fald mene, at man har nogle erfaringer til videnskabeliggørelse af byplanlægningen og jeg vil advare mod at tro, at man kan opnå alt for meget ad den vej.

HANS MAMMEN:

Jeg vil godt følge Skriver op fordi jeg fornylig har interesseret mig ret intenst for hvad der foregik på Akademiet i 30'erne og der tror jeg, man kan konstatere, at i 30'erne støbes så at sige denne videnskabeliggørelses kugler af 3 personer. Den ene er selvfølgelig Kaare Klint, der i sine arbejder, sine videnskabelige studier af kroppen og deraf følgende behov og hele sin standardiseringstænkning, som slår ud i fornem møbelkunst. Det er Kay Fisker, der med sine studier - og sammen med ham i øvrigt Peter - af den københavnske boligmasse lavede en regulær systematik for hvor-

dan man kan studere boliger. Og så endelig Peter Bredsdorffs guldmedalje i 1939, som så at sige sætter byvidenskabeligheden på kode, vil jeg næsten sige. Altså ud over det var et formgivningsprojekt var det også anvisning på hvordan man studerer, laver en plan. Disse 3 personer og deres arbejde står jo i virkeligheden lige præcis parat, da krigen bryder ud og derved bliver det også lidt en kommentar til Kvorning, at dette vacuum som krigen i sig selv udgør, at hele denne videnskabelige bevidsthed, der er ikke blevet udnyttet, den bliver sat i værk efter krigen. Det er jo bl.a. sådan, at vi får SBI, det er den berømte byggebog, Poul Kærgårds arbejder osv. og det er jo også de store projekter. Jeg vil fastholde, at det er et udtryk for den tids videnskabelighed uden at føre nogle sofistikerede diskussioner om hvad videnskabelighed er.

JESPER TERMANSEN:

I byplanhistorisk note nr. 6 (Byplanhistoriske Erindringer... 1986) har jeg egentligt sagt hvad der kan siges i relation til dette - der har jeg altså skildret min personlige opfattelse af uddannelsen som arkitekt og byplanlægger, men jeg vil godt komme med et bidrag til oplysninger om byplanundervisningen i 50'erne på Den polytekniske Lærestalt, hvor professor P.H. Bendtsen, der egentlig var professor i jernbanebygning, men da der ikke skulle anlægges flere jernbaner i Danmark, så havde han benyttet sig af en tilføjelse til sin stillingsbeskrivelse om at faget også omfattede planlægning af stationsbyer, noget som på det tidspunkt var gået fuldstændigt i glemmebogen. Det vil jo altså sige at undervisningen i byplanlægning er meget ældre end vi går rundt og tror, det må altså stamme helt tilbage - 150 år - dengang stationsbyerne blev anlagt, da har man altså undervist i byplanlægning på Polyteknisk Lærestalt. På det tidspunkt i 50'erne, da skulle de ingeniørstuderende udarbejde en udviklingsplan for en selvvalgt by. Opgaveløsningen skulle så senere bruges som grundlag for detailprojekter, veje,

kloakker osv. Og det var jo lige præcis det modsatte af det, som var almindeligt på Arkitektskolen, hvor man startede med at lære bygningsdetaljer og endte med byplan- og landskabsplanlægning. På Ingeniørskolen gik man fra det store til det små. Professor Bendtsen havde iagttaget, at de studerende satte sig hen i en krog og tænkte opgaven grundigt igennem, og så gik de tilbage til deres tegneplads, tegnede en byplan, en løsning på et stykke papir med blyantshårdhedsgrad H2, og så kunne det ikke være anderledes. Nu ville han godt have et par undervisningsassistenter fra Den kommutterede i Byplansager, som kunne lære ingeniørerne at bruge blød blyant og tegne skitser på tyndt papir. Jes Ove Langesbøl og jeg tog jobbet og i oktober måned gik vi så rundt fra bord til bord - der var ca. 100 af dem, ca. 2 minutter til hver - og tegnede alternative byplaner med blød blyant. Disse løsninger skulle have karakter efter den Ørstedeske skala, og det kræver man sikkert stadig på Den polytekniske Lærestalt, modsat Arkitektskolen, der kun kræver et ja eller et nej. Om de ingeniørstuderende fik noget ud af vores streger, det ved jeg ikke, men for mit eget vedkommende så var det en god træning på hurtig byplanlægning, hvad jeg fik god brug for som amtsarkitekt.

POUL ERIK SKRIVER:

Jeg ved ikke om det er et supplement til Kristians bemærkning - han nævnte en af de konflikter der var i årene lige efter 2. verdenskrig og som også kunne spores i undervisningen på Akademiet og det var jo den opfattelse, at byplanlægningen var en parallel til planøkonomisk tænkning, at man gennem sin fysiske planlægning optimerede byens muligheder for at præstere et eller andet som regel omsat i økonomiske termer og så at undervisningen foregik mere rationelt og at erhvervslivet fik bedre vilkår osv. Men der var samtidig en fornemmelse af, at det kunne også godt være at der var noget arkitektonisk i det, som man var lidt forsigtig med at snakke om. Jeg havde skrevet lidt om engelske gen-

opbygningsplaner, bl.a. om Exeter som var en udpræget arkitektonisk plan med store akser og pladسدannelser og boulevarder og jeg har nævnt det som et eksempel på, at der i hvert fald var nogle steder i verden, hvor byplanlægning i højere grad end i Danmark blev betragtet som en arkitektonisk disciplin. Og det ophidsede Peter Bredsdorff voldsomt - selvfølgelig fordi han synes det var en rædsom dårlig plan - men det resulterede i, at der blev et meget velbesøgt møde i Arkitektforeningen nede i Kunstindustrimuseet, folk stod helt ude på trapperne, så der var i hvert fald interesse for det og der skændtes vi så om de her ting til stor underholdning for forsamlingen, men også med en vis effekt, fordi jeg kan huske, at jeg blev inviteret ind nogle gange for at fortælle de studerende, hvad jeg mente med at en byplan også kunne have arkitektoniske motiver.

JOHAN GARDE:

Jeg vil komme med en hilsen fra juristerne til det eller de mange mærkværdige fag for en jurist som arkitektverdenen består af. Det har været meget inspirerende gennem et langt liv at møde de forskellig slags arkitekter og blive inspireret af forskellene. I dag vil jeg blot nævne forskellene til juristerne. Jeg kan fortælle at der er en forening, der hedder Juridisk Forening i København, som holder nogle ganske udmærkede foredrag og der var jeg fornylig til et som handlede om domstolsorganisationen i Danmark - og der var ét indlæg. Det var justitsministeriets departementschef, der fortalte om en betænkning, som antagelig ville føre frem til det lovforslag som nu er fremsat. Og der var ikke én der sagde noget ud over han. Formanden, som var ombudsmanden, prøvede flere gange meget energisk dels med spørgsmål til foredragsholderen og dels opfordringer til en meget velbesøgt sal om der ikke var nogen der ligesom kunne uddybe emnet. Ikke et ord. Man kom tidligt ind til smørrebrødet.

Mit indlæg kommer til at bestå af nogle punkter, som jeg vil elaborere lidt over og jeg vil tillade mig at gøre det i en lidt causerende form, fordi det er mange år siden jeg er stået af den arkitektfaglige praksis og i øvrigt også mange år siden jeg er stået af den studenteroprørmæssige praksis. Men jeg vil fortælle lidt om studenteroprørets faglige baggrund og det kan jeg som god gammel studenteroprører naturligvis ikke gøre uden at fortælle lidt om vores udgangspunkt. Så jeg vil tage en tur rundt om det politiske klima, den fagligpolitiske kritik af arkitektstudiet og dets indhold, om kritikens hovedtræk - jeg har prøvet at syntetisere og give et bud på nogle fælles træk, selv om jeg desværre pga. min fjernhed fra faget må holde mig mere på det anekdotiske plan end på det teoretisk analyserende - og så vil jeg komme med nogle bud på vores arkitekturkritiske punkter om byplankritikken og -praksis på det tidspunkt, hvor studenteroprøret fandt sted.

Jeg vil gå ud fra *mit* personlige ståsted i ungdomsoprøret og vil på ingen måde finde mig i at blive taget til indtægt for nogen som helst bevægelser eller hovedtendenser. Jeg er fuldstændig klar over, at grunden til, at jeg står her i dag, er at jeg tilhører en gruppe af studenter, der på en eller anden måde er interessant, ellers var der vel ingen, der havde fundet på at invitere mig. Så tag mit indlæg som et personligt bud og ikke som en historisk-teoretisk analyse af studenteroprørets udspring og indhold.

Først ultrakort om det politiske klima. Vi skal lige huske, at for mig og mine startede studenteroprøret allerede i 1966 i et politisk klima af vækst og velstand, som blandt andet havde den konsekvens, at der var nye klasser på banen i samfundslivet og dermed også i uddannelsessystemet. Uddannelsessystemet havde været i gennem en revolution, som betød, at det faktisk var andre end akademikernes og borgerskabets børn, som mødte hinanden, når de kom på læreanstalterne, og det har efter min

bedste overbevisning haft en indflydelse på nogle af de ting der skete, alene af den grund, at vi blev flere. Da den fri adgang blev indført, vist nok i 1969, voksede antallet af studerende på arkitektskolen i løbet af ganske få år til mere end det dobbelte.

Dernæst så levede vi, som Kvorning har aflastet mig for at gøre en lang historie ud af, i en periode med kold krig, atommarcher og Vietnamkrig, den største imperialistiske magts ualmindelige synlige nederlag overfor en antiimperialistisk oprørsbevægelse, nemlig amerikanernes nederlag og borttrækning fra Vietnam. Og vi levede i en periode, hvor de mange nye klasser og spillere var aktive i antiimperialistiske bevægelser og som støttede internationale befrielseskampe. Og når jeg siger dette, er det primært for at gøre opmærksom på den lille detalje, at studenteroprøret og det miljø omkring studenteroprøret, som satte tingene i gang, ikke kun udgjorde en minoritet blandt de unge. Der var faktisk utroligt mange unge, der var involveret i de aktiviteter, som hørte hjemme i dette samfundsmæssige råderum.

Og således altså også på læreanstalterne, det var ikke en minoritetsbevægelse, som mange har prøvet på at få det til at se ud som om. Der var i starten en meget bred opbakning, som havde noget at gøre med fokus på studenteroprøret i Paris og Berlin, og hertil kom også de nye medier, som jo rent faktisk gjorde os unge noget mere oplyste om globale samfundsproblemer, end man egentlig var vant til at være. Vi blev bombarderet med tv-udsendelser, selv om CNN endnu ikke var opfundet, vi blev bombarderet med informationer, som havde en meget stærk virkning på os som unge.

Så der var altså en bred bevægelse af anti-autoritære unge og denne bredde ytrede sig blandt studenter og andet godtfolk på mange forskellige måder. Skal man sætte navne på nogen, må man sige, at den brede bevægelses antiautoritære spektrum

gik fra socialromantikere i den ene ende over slumsøstre og kapitallogikere, marxister, leninister og 3.verdensrevolutionære i den anden ende. Jeg mener, vi må acceptere, at der er tale om et meget broget billede og at studenterbevægelsen fik en meget nuanceret form, afhængig af hvor vi ser hen. På en institution som Kunstakademiets Arkitektskole vil meget af den kritik, som er ført frem, om at mange ikke bestilte andet end at sidde og glo og læse i bøger uden nogen sinde at koncentrere sig om arkitektfaglige problemer, sikkert passe på nogle, og det er sikkert rigtigt, at der var nogle, der ikke tegnede i årevis, men de folk, som jeg befandt mig sammen med, både tegnede og praktiserede som arkitekter. Vi interesserede os for form og kultur og malerkunst og hvad ved jeg, så jeg kender ikke det sorte billede, som vi er blevet præsenteret for om den primitive, fladpandede studenteroprører, som har svigtet sit faglige grundlag og ikke laver andet end at studere økonomi og uddanne sig til økonom. Det er ikke den verden jeg kender og det skal jeg så hæfte mig lidt ved.

Den faglige kritik, som udgik fra studenteroprøret og som jo også i høj grad havde en politisk og social side, tog udgangspunkt i nogle overvejelser og forståelse af akademikernes og dermed også arkitekternes samfundsmæssige rolle og placering. Problemer som vi så det med arkitektens og arkitektfagets ansvar. Vi syntes i hvert fald, at der manglede socialt engagement hos tidens arkitekter og det gav anledning til meget brede diskussioner netop om fagets ståsted, spørgsmål om elitekunst kontra massekultur. Hvor skulle de faglige udfordringer ligge, og hvor var det faglige fokus. Vores kritik pegede på det manglende sociale engagement, som fik nogle faglige konsekvenser i retning af at man hældede til elitekunst, at faglige udfordringer primært blev set i arkitekturen med stort A og at man derved svigtede nogle stolte historiske traditioner og idealer, som arkitektstanden havde båret rundt på i mange, mange år. Det faglige fokus på arki-

tektur med stort K var efter vores opfattelse i strid med den sociale virkelighed og de sociale behov som vi blev mødt af uden for læreanstalterne og for nogle af os i vores egen familie.

Vi var utilfredse med, at arkitektstanden fremstod med en ahistorisk og apolitisk fagforståelse. Vi var utilfredse med, at vi ikke blev mødt med en faglig teori, som kunne fortælle os noget om os selv og vores fags placering i den samfundsmæssige sammenhæng, som vi nu engang befandt os i og at de faglige traditioner, som vi vidste havde eksisteret - og som var blevet kvalt af den kolde krig - at de ikke var blevet taget op efter krigen. Eller sagt på en anden måde, vi lod os i meget høj grad inspirere af de reminiscenser af den socialt bevidste del af arkitektstanden, som vi stødte på og havde kendskab til, altså *Vesterbros Boligaktion*, Heiberg og *"To værelser straks"* og *A5-gruppen* og dens publikationer, *Byplan* og *Byplans* publikationer, *Peter Bredsdorff* og i øvrigt nogle af jer, der sidder her i dag, som medvirkede mere eller mindre aktivt til at producere dele af den manglende faglige teori, men på den anden side ikke havde den gennemslagskraft og support fra hverken DAL eller skolerne eller "the establishment" til rigtigt at kunne præsentere det som en sammenhængende, konsistent teori, som kunne forsyne os med en faglig forståelse og selvforståelse, som var nødvendigt i det rodede samfundsliv som vi var en del af.

Hvis vi kigger på arkitektstudiet, så gik en del af vores kritik og en meget afgørende del af min kritik på studiets ringe videnindhold, studiets ringe teoriindhold og institutionernes, men også de faglige organisationers manglende evne til at lytte til kritikken. Når vi sagde *„først rød, så specialist"* og insisterede på at lave skolen om og ændre studieformer og fokusere i andre retninger, så blev vi ikke mødt af massive fagligt velunderbyggede argumenter - vi blev mødt med passivitet, eller vi blev slet ikke mødt, fordi folk havde travlt med at

passe deres tegnestuer og i øvrigt fokuse-rede anderswo, for vi skal jo lige huske, at i 1966 og de følgende 5 år var der boom og-så i arkitektfaget. Arkitekterne og byplan-læggerne havde masser at lave og de folk, som bar på de traditioner, som vi skulle have bygget videre på, havde masser at lave og vi følte os groft sagt svigtet.

Så der var et tomrum på viden og på teori, som nogen måtte fylde ud, og det måtte vi jo efter bedste så prøve at gøre selv. Det er klart, at når ukyndige, uerfarne folk sæt-ter sig selv i spidsen for en bevægelse, så kvajer de sig og det gjorde vi da så sande-lig også, men det har vi snakket så meget om. Jeg kan ikke nære mig for at citere fra den første studieplan for den gruppe, der blev smidt ud af Borgs afdeling og som endte med at blive afdeling B på Henning Larsens afdeling, hvor vi i løbet af somme-ren efter bedste evne prøvede at formulere et samfundsorienteret, socialt baseret stu-dieprogram, som tog fat i nogle faglige tradi-tioner og som vi skulle finde en overskrift til. Den kom så til at hedde "*Først rød, så specialist*" i protest mod den fremhersken-de bevægelse, som vi var meget imod og som satte arkitekturen med stort K og så-dan noget øverst på dagsordenen.

Vi havde en masse diskussioner om hvad det betød, skulle man nu tage dette her alvorligt og forstå det sådan, at man skul-le læse hele "*Kapitalen*" og Lenins sam-lede værker og når man så var blevet rød, skulle man have en social og politisk prak-sis og så først kunne man begynde at blive byplanlægger. Sådan var der jo faktisk nog-le, der fortolkede budskabet. Jeg hørte til i en gruppe, hvor vi pralede af at kalde os dialektikere, hvad det så ellers er for no-get. Og vi så jo anderledes og mindre for-simplet på det der, vi mente at der var en ubrydelig sammenhæng mellem samfunds-mæssig praksis og faglig praksis og at man ikke skulle bilde sig ind, at man ved at prak-tisere et fag, som er så tæt forbundet med alle funktioner i et moderne samfund - som arkitekt- og planlæggerfaget er - at det man

sad og lavede ikke havde nogle sociale, po-litiske og økonomiske implikationer for de folk som det gik ud over. Og det var det fagpolitiske ståsted som vi insisterede på.

Og derfor insisterede vi på at komme til at studere alle aspekterne. Der er også nogle andre ting, mesterlæren, kampen mod ad-gangsbegrænsningen og kampen for at gø-re studiet frit tilgængeligt for alle samfunds-klasser, kampen mod stivnede pædagogi-ske metoder og kampen for at indføre nye demokratiske principper osv.

Vi har i dag fået nogle giftige kommenta-rer om afdelingsforsamlingerne og deres betydning og dem kunne jeg såmænd også godt synge med på. Men omvendt synes jeg, man skal sige, at afdelingsforsamlin-gerne og deres funktion skal ses og forstås i den kontekst, der var dengang, som var - uanset om man kan lide at erkende det eller ej - at skolen var drevet af professo-rer, som havde eneansvaret for de aktivi-teter som fandt sted der og som selv be-stemte om de gad være der eller ej og som selv bestemte om de gad fremsætte nogle studieplaner, som på en eller anden måde modsvarede de ønsker og behov vi som stu-derende krævede opfyldt. Og i den kontekst må man sige, at dér er en eller anden demo-kratibevægelse rimelig acceptabel. At det så som så meget andet også kan misbru-ges og også blev det, er en anden sag.

Hovedtrækkene i vores kritik og vores fag-lige indgangsvinkel var vores insisteren på at se tingene i en eller anden global sam-fundsmæssig sammenhæng, altså hvad man i dag ville kalde en holistisk opfattelse af tingene. Vi nægtede at se huse som noget, der ikke hang sammen med de byer de lå i og lejligheder, som ikke hang sammen med de bygninger, de lå i. Vi insisterede på sammenhænge og en samfundsmæssig indgangsvinkel til analysen af dem. Her var nogle socioøkonomiske elementer, der smittede af fra vores teoriopfattelse og vo-res politiske studier. Altså det, at arbejdet ikke alene er kilden til al rigdom og al vel-

stand her i verden, men også til alt godt, fik selvfølgelig en rent konkret og plat afspjuling i de ting som var interessante for os at beskæftige os med. Herregud, økonomi var interessant, produktion var interessant, derfor blev arbejdsliv og produktionsliv noget, som vi fokuserede på, noget som arkitekterne i øvrigt havde ladet ligge dødt i 20 år. Og dermed blev miljø- og energiproblematikken sat på dagsordenen med udgangspunkt i de globale indgangsvinkler til faget. Så allerede på det tidspunkt spillede de ting, som i dag er på dagsordenen, en vigtig rolle i vores selvforståelse og vores faglige forståelse.

Så tog kritikken selvfølgelig også udgangspunkt i nogle af de arkitektoniske strømninger som lå i tiden og som jeg ikke skal gøre mig klog på, jeg har dårligt navne på dem, *formalisme*, *pseudokonstruktivisme*, man kan sikkert finde på andre, jeg tror Nils Ole Lund ville kunne en hel serie af dem, og som vi reelt gjorde oprør imod. Vi syntes, at det måtte være det funktionelle, og vi satte fokus på funktionalisme og modernisme, som lå i tråd med de hovedindgangsvinkler, som vi nu engang havde. Det betød, at folk, som insisterede på at være konstruktivister uden at vide en brik om konstruktioner og ikke kendte til noget om materialer og i øvrigt anbefalede deres studerende at lade være med at gå til den faglige undervisning om lørdagen i materialelære og ingeniørkunst, dem havde vi ikke særlig meget respekt for, dem gjorde vi oprør imod og det synes jeg vi gjorde med god ret. Og så satte vi os hjem og læste bøger om materialelære og insisterede på at få kurser i bærende konstruktioner. Vi satte altså fokus på nogle gamle faglige traditioner og vores helte i den forbindelse er de samme, som dem Kvorning og andre har præsenteret og de problemstillinger, som vi satte på dagsordenen, var stort set også de samme.

Nogle andre slagord var *integration* og *jævn fordeling*, som var hovedretningslinjer såvel for de af os, der arbejdede med arkitek-

tur, som for de af os, der arbejdede med planlægning. Vi insisterede på, at de faglige programmer og den undervisning, vi lavede, set over nogle samlede forløb skulle dække i hvert fald fra forståelse af basale funktioner omkring bolig og erhvervsliv til planlægning i større skala. Vi insisterede på at de ting hang sammen.

Helt konkret beskæftigede vi os med boligproblemet ud fra ejendoms- og boligforhold, men også fra den traditionelle arkitektsynsvinkel. Vi gjorde et stort nummer ud af fortsætte tidligere traditioner omkring det at lave boliganalyser og studerede 50'ernes glørværdige helte fra det sociale boligbyggeri. Vi beskæftigede os med områder som socialt liv og bosætningsformer i relation til såvel socioøkonomien som til mere kvalitativt æstetiske sider af tilværelsen. Vi insisterede på, at boliger og arkitektur ikke bare var enten noget teknisk, økonomisk eller funktionelt, men var en helhed af mange forskellige aspekter.

Mange af disse synspunkter førte i hvert fald på boligsiden til nogle meget skægge fælles træk. F. eks. blev lavt-tæt pludselig noget, der kom på programmet og når jeg og mine snakkede lavt-tæt, så var det ikke bare lavt-tæt, så var det rigtigt tæt - dvs. højhuset lagt ned og så i øvrigt mange af dem ved siden af hinanden. Det var selvfølgelig noget at gøre med, hvad der var socialt liv og gode bosætningsformer, mange af de ting som Bo Grønlund nævnede tidligere, at hvad er en by - er det sådan en parcelhusørken, hvor man aldrig møder et menneske, nej det er det ikke vel? I vores forståelse af en by, så var det noget, der havde en bebyggelsesprocent på én eller derover eller måske helst halvanden eller to, og vi gjorde os en masse anstrengelser for at skyde os ind på, om man ved bare at måle udnyttelsesprocenter, kunne sige, at når man kom op over 0,85 så var det en by og ellers var det det ikke. Det gjorde vi os mange overvejelser om. Men

tæt-lav i en helt anden forstand end det, vi senere har set, var i hvert fald på programmet på et meget tidligt tidspunkt.

Modernismens gode arbejderetageboliger var både en stor inspiration for os og en kilde til fordybelse og efterligning og forsøg på at gøre tingene bedre. Mange af jer kender resultaterne af de studier, der blev gennemført og der er da nogle af dem, som også andre har interesseret sig for senere hen, har jeg med glæde kunnet konstatere.

Andre slagord var *generel anvendelighed* og *homogenitet* og det har igen noget at gøre med det sociale liv og samfundsudviklingen, som bl. a. kunne ses af den byudvikling, der som resultat af væksten efter anden verdenskrig i meget høj grad byggede på specialisering - specialisering af områder til ganske bestemte anvendelser og det er der nogle problemer i. Vores opfattelse var, at hvis man skulle have en by med et socialt liv med mange nuancerede bosætningsformer, som samtidig skulle være dynamisk, så var der kun en ting at gøre, det var at etablere sig med nogle strukturer både på planlægningssiden og på bygningssiden, som gjorde, at man ikke lavede specialiserede bygværker, at man lavede multianvendelige huse. Og vi lod os i vid udstrækning inspirere af tanker af den art, generel anvendelighed af fysiske strukturer til mange forskellige formål.

Så interesserede vi os i øvrigt i den forbindelse meget for *infill* og for *byfornyelsesproblematikken*, for pludselig var byfornyelse jo i meget høj grad et spørgsmål om at øge tætheden af de eksisterende planområder, når man stod overfor at skulle gøre et eller andet. Der er blevet grint meget af, at vi havde sådan nogle tossede ideer, og det er der sikkert også god grund til. På den anden side må man indrømme, at de eksperimenter og forslag, der kom ud af vores infill og byfornyelsesaktiviteter, dem kan man nu se eksempler på, udført på Østerbro og Nørrebro. Jeg skal sjældent glemme den første gang, der blev præsenteret

et projekt med glasoverdækkede gader og glasoverdækkede gårde. Det gav anledning til en hel del grin og ballade og nu ser man det jo alle steder i hele verden.

Endelig var arbejdspladser og arbejdsmiljø med udgangspunkt i vores interesse for produktionslivet noget, der naturligt indgik som et element i idealet om integration og sådan noget. Vi beskæftigede os med arbejdsmiljø og arbejdspladsproblematikken både ud fra det, man i dag ville kalde en traditionel arbejdsmiljøsynsvinkel, men også ud fra sociale og kulturelle synsvinkler og også ud fra spørgsmål om produktionslivets ønsker og behov. Vi tegnede fabrikker og industrialiserede landbrug og syntes, at det var lige så glørværdigt for arkitekter at beskæftige sig med den side af verden som det var at interessere sig for mange andre.

Vi er blevet kritiseret for ikke at interesse os for arkitektur og kunst, for overhovedet at glemme materiale-, konstruktions- og produktionssiden og for at indtage nogle forkerte standpunkter for så vidt angår spørgsmålet om industrielt byggeri. Men jeg vil sige, at det er en alvorlig fejl, hvis man tror, at studenteroprøret ikke også havde alle disse elementer dybt integreret i sig. Det havde det. Vi beskæftigede os med form og funktion og i øvrigt også med form som selvstændigt element. Vi tegnede på livet løs, vi tog på studierejser og fulgte traditionen med at besøge de mest fremragende værker osv. Vi studerede industriel byggeproduktion, arbejdede med nye materialer og konstruktioner - lerstampede mure og den slags var noget vi arbejdede med sammen med de mere progressive ingeniører her inde på anstalten og det kom der faktisk meget sjovt ud af - områder som senere er blevet dyrket langt mere professionelt end vi gjorde. Betonkritikken vil jeg lade ligge, den fører vist for vidt. Pointen er selvfølgelig, at der ikke er noget galt med beton, men der er noget galt med den måde, man anvender den på.

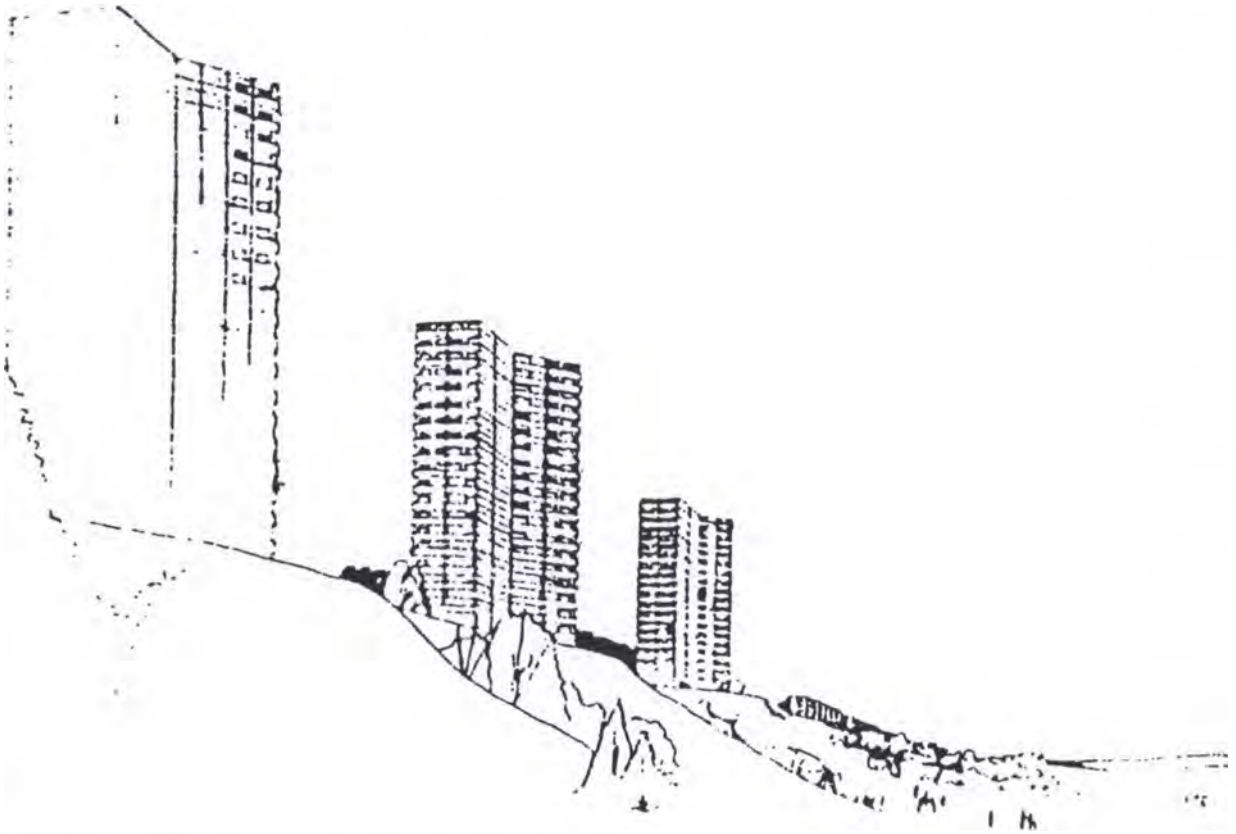
Hvis vi lige de allersidste fem minutter skal snakke byplanlægning, så var by- og landproblematikken i måske en anden forstand, end man var vant til, på dagsordenen. Landet som komplementær til byen og dermed dels et attraktivt tilbud til bymennesket, men samtidigt også et vigtigt produktions-element og en udfordring både bymæssigt og produktionsmæssigt. Problemet med at lave acceptable bolig- og arbejdsforhold på landet er stadigvæk et stort problem. Det var en udfordring, som vi tog op selv om vi ikke nåede langt med den.

Bolig-arbejdsstedsproblematikken og dermed trafikken var et emne som vi kastede os over. I det hele taget var slagord som *urbanitet* og *tæthed* og *bymæssighed* ord, som spillede en vigtig rolle i vores diskussioner og man kan tydeligt se, når man kigger tilbage i gamle projekter, at når vi skulle lave en ny Københavnsplan, hvor der kunne være dobbelt så mange indbyggere, så fyldte byen altså mindre. Der var mere land og mindre by og så var der til gengæld nogle helt andre trafikstrukturer og erhvervsstrukturer og nogle helt andre strukturer for den funktionelle fordeling. Altså vores ide om integration, som jo i bund og grund tog udgangspunkt i nogle nationaløkonomiske betragtninger om, at det var ret åndssvagt at producere så meget transportarbejde til ingen verdens nytte, hvis man nu kunne lade være. Men jævn funktionel og social fordeling, kvalitative rammer for det sociale byliv, spørgsmålet om udformningen af byen, udformningen af det offentlige liv og de rum som det offentlige liv skulle udspille sig i, var ting, som stod vore hjerter nær.

Og igen når vi snakker byer og byplanlægning, generalitet og homogenitet gennem et slagord som jeg synes, man kan genfinde resultatet af i mange af de projekter og planer, der siden er blevet lavet. Fingerplanen forsvandt og blev til en netværksplan, de overordnede megastrukturprojekter gik i opløsning og blev til kagebyer i stedet for og generalitet og homogenitet

fik altså også en synlig indflydelse på den konkrete form, som vores planlægningsprojekter antog. Og endelig så kan man sige, på mange måder var de problemstillinger som vi tog fat i, jo nogen som man også kender i dag og som der stadig er vanskeligheder med at finde løsninger på - ensidige miljø- og ghettodannelser, døde bykerner og parcelhusørkener, miljø og forurening og trafikpropper og hvad ved jeg. Ressourcspild og nationaløkonomiske konsekvenser af de her ting var netop noget, som vi beskæftigede os med.

En af de ting - og det kan jo blive en slags konklusion på det - som jeg ikke kan lade være med at synes er lidt interessant, det er, at meget af det der blev grinet højt af blandt økonomer og fagfæller blandt de synspunkter, som vi førte frem, er jo faktisk noget, som selv de mest forbenede traditionelle keynesianistiske økonomer i dag erkender som problemer, som ikke kan løses i dag uden voldsomme samfundsmæssige og økonomiske indgreb, fordi det spild i bred forstand af menneskelige ressourcer og kulturelle og samfundsmæssige værdier og nationaløkonomisk potentiale, noget som vore dages byformer rent faktisk resulterer i, det kræver indgreb af en radikal art. Om formen for de indgreb skal være den form, som vi gav det, det kan man altid diskutere. Men man kan ikke diskutere, vil jeg sige med historien i bakspejlet nu, at det krævede radikale indgreb, for det gør det og det er anerkendt overalt i dag.

Edvard Heiberg: Konkurrenceforslag til fornyelse af Skodsborg

Fra E. Juul Møller: Modernismens og funktionalismens byrum 1920 - 1950. I: Byens offentlige rum, 1994.

SAMFUNDETS BEHOV - OG UDDANNELSENS SVAR. BYPLANUDANNELSERNE 1945-1997 SET FRA FA- GETS PRAKSIS

Arkitekt Ole Hæstrup

Jeg er blevet bedt om at komme med nogle synspunkter på byplanlæggeruddannelsen. Det kan da ikke være fordi jeg har et nært kendskab til den - at jeg er blevet indbudt.

Det har i virkeligheden rystet mig lidt - ved denne lejlighed at erkende - hvor lidt jeg egentlig ved om specielt byplanuddannelsen på Kunstakademiet i København. De sidste 3-4 år har jeg ganske vist deltaget i de udmærkede og hyggelige arrangementer med udstilling af studieopgaver. Så kontakten mellem praksis og uddannelsen er da ved at blive bedre.

Men det har ikke stået godt til mellem os i de sidste 25 år.

Mit udgangspunkt for at se på uddannelsen må være at se på den fra „brugersiden“ - som en af dem der ansætter byplanlæggere.

Overskrifter i mit indlæg er:

Hvad skal en byplanlægger kunne - Set fra tegnestuens synspunkt?

Hvad skal specielt en byplanarkitekt kunne?

Er der noget der er forsømt i uddannelsen?

Hvorfor er kontakten mellem uddannelse og praksis så ringe?

Hvordan kommer vi videre?

Besvarelsen af spørgsmålene er meget afhængig af hvilke briller man ser med. Om man er placeret i et ministerium og arbejder med landsplandirektiver, eller arbejder med regionplaner, kommuneplaner eller arbejder længere nede i detaljen.

Så jeg vil kort fortælle hvor jeg kommer fra. Jeg er fra en privat tegnestue med 9-10 ansatte. Vi er 5 arkitekter - en er fra landskabslinien og resten fra byplanafdelingen. En er forholdsvis nyuddannet, vi an-

dre arkitekter har været branchen i over 25 år. Vi har også en erfaren planlægger, der er sociolog, på tegnestuen.

85 % af vores arbejde er rådgivning for kommuner, resten er for stat og amter. Der er dog også samarbejdsopgaver med bygningsarkitekter.

Af opgavetyper er der f. eks.:

- Kommuneplaner
- Lokalplaner
- Belægnings- og beplantningsplaner
- Bebyggelsesplaner
- Projektsamarbejder med bygningsarkitekter
- Grafisk tilrettelægning af publikationer
- Rådgivning om etablering af planlægningssystemer i bl. a. Østeuropa
- Vejledninger for ministerier og styrelser om planlægning og miljø
- VVM redegørelser og regionplanredegørelser

Når vi er mange arkitekter er det fordi vi har mange opgaver i den nære skala, hvor der skal skitseres og formes.

Udgangspunkt for mit indlæg er, at de fleste jeg skal ansætte på tegnestuen skal være uddannede på en af arkitektskolernes byplanafdelinger. Heri kan jeg tage grumme fejl. Måske er der sket så meget „brancheglidning“ mellem arkitektskolernes forskellige afdelinger - at målgruppen for byplanarkitektuddannelsen er en helt anden.

Det vil jeg naturligvis gerne have en tilbagemelding på!

Private byplantegnestuer kan næppe være målgruppen for uddannelsen - vi er jo ikke så mange tilbage.

HVAD SKAL BYPLANLÆGGERE KUNNE - SET FRA TEGNESTUENS SYNSPUNKT?

Byplanlæggeren skal :

- være bredt orienteret om og interesseret i planlægningens forskellige niveauer
- følge med i samfundsmæssige forhold
- kunne arbejde tværsektorielt
- kunne springe fra sag til sag
- ikke være bange for noget som helst strukturere hverdagen, så tidsfrister overholdes
- arbejde under (tids-)pres
- være både selvsikker og lydhør
- have pædagogiske evner
- kunne samarbejde med embedsmænd, borgere og politikere - på én gang
- have kendskab til og interesse for bylivet, byens opbygning og dens dynamik
- have en god arbejdsmetode
- kunne overskue problemerne i en fart
- kunne udtrykke sig klart

HVAD SKAL SPECIELT EN BYPLANARKITEKT KUNNE?

Byplanarkitekten skal desuden

- kunne omsætte analyser af komplicerede problemstillinger til en fysisk form
- kunne skitsere og kommunikere visuelt
- have fornemmelse for den virkelighed, der bliver resultatet af de tegninger, man laver
- have kendskab til de elementer, der kan strukturere et boligområde, et bykvarter og en hel by
- kunne arbejde overordnet bystrukturelt og samtidig afprøve ideer i detaljen
- være kreativt nysgerrig efter at belyse forskellige planmuligheder
- have et bredt kendskab til byplanteoretiske strømninger, nationalt og internationalt

ER DER NOGET DER ER FORSØMT I UDDANNELSEN?

Fra starten af 70'erne ændrede studieforløbet sig radikalt. Tidligere startede man med det nære. Boligkvarteret og bebyggelsesplanen var den første udfordring. Herefter avancerede man til en hel by for så til sidst at ta' hul på en region.

Man havde tit mistet pusten lidt når man kom frem til regionen. I hvert fald nåede man ikke at se ret meget på det nationale niveau - for slet ikke at snakke om det globale.

Men det blev der rådet bod på af dem der tog over. De startede med hele verden og mistede så pusten lidt inden de nåede ned til den planlægningsskala vi arbejder med på vores tegnestue. Skitserings- og formningsfærdigheder fik lavere prioritet. Blyanten forsvandt næsten helt i en periode, og der blev skrevet rigtigt meget. Kendskabet til „byplanhåndværket“ ebbede ud. Til gengæld vidste de så meget mere om samfundforhold og økonomi.

I denne periode var det svært for os at ansætte arkitekter fra byplanafdelingen. Vi valgte tit bygningsarkitekter eller folk fra landskabsafdelingen. Det var vel først i midten af 80'erne at skitseringsopgaver igen kom på byplanafdelingernes dagsorden.

En anden ting der nok blev forsømt var fornemmelsen for virkeligheden. En på tegnestuen ynder at sige, at selv om man tegner i 1:1.000 „skal man sgu kunne komme forbi hinanden med to barnevogne“. Konkret viden om hvordan f. eks. en lokalplan kan konstrueres eller kommuneplaners opbygning har nok manglet.

Skitsering oppefra og nedefra samtidig er en vigtig arbejdsform. Planlægning starter ikke kun oppefra - det går ofte den anden vej. Det kan være et flot egetræ der inspirerer til en god bebyggelsesplan, eller

det kan være et specielt terræn eller et vådområde, der præger en hel bydels udformning - selvfølgelig sammenholdt med overordnede visioner baseret på den bystrukturelle sammenhæng.

Denne sammenhæng går især op for en, når man studerer, hvordan byer er blevet formet gennem tiderne. Grønne områder ligger tit, hvor der var for vådt at gå eller hvor det var for dyrt at bygge, ejendoms-skel, terræn, ledningsanlæg og meget andet er med til at forme vores bebyggelser og byer - lige så meget som formmæssige idealer. Det handler om at få disse to ting til at supplere hinanden.

Jeg har taget et lidt tilfældigt eksempel med på en bebyggelsesplan for at illustrere hvad jeg mener:

KNOLDEN - ET EKSEMPEL

- Forudsætningerne med terrænet, den bløde bund, støjen, den 10 meter høje knold, trykvandledningen, der ikke kan flyttes og ønsket om en hovedsti gennem området.
- Analysen af terrænhældninger og vejplaceringer m.m.
- De løse ideer - hvor alt kan lade sig gøre
- Afprøvningen med parkeringspladser (de fylder altid for meget), bolig-tallet, fintrimningen af byrummene osv.
- Det valgte princip
- Planen

Denne grundlæggende arbejdsmetode er vigtig. Hvis man kun arbejder i visionsfasen og ikke nærmer sig virkeligheden - er der for meget, der kan lade sig gøre - man finder ikke facitlisten.

HVORFOR ER KONTAKTEN MELLEM UDDANNELSE OG PRAKSIS SÅ RINGE?

Det er lidt paradoksalt at tegnestuens kontakt, i form af foredrag og censorater har været mere omfattende på ingeniør-, landinspektør- og teknikumuddannelserne end arkitektuddannelserne.

Det har vel lidt at gøre med de radikale omvæltninger i starten af 70'erne. I 60'erne kunne man møde en begejstret lærer, der stolt fremviste en bebyggelsesplan for et nyt byområde i Næstved, som blev fremlagt til diskussion og inspiration med de studerende. I sommerferier arbejdede vi på tegnestuerne. Kontakt mellem uddannelsen og praksis var tæt.

Ændringerne indebar, at mange lærere med tegnestuetilknytning forsvandt. Samtidig lå studieopgaverne tit ret fjernt fra de opgaver, der blev løst på tegnestuerne. Tit blev det en bygningsarkitekt, der blev valgt til "sommer-fugl" - fordi de var vant til at skitsere.

HVORDAN KOMMER VI VIDERE?

Vi har brug for nye engagerede og entusiastiske arkitektplanlæggere, som vi kan bruge til at løse tegnestuens opgaver. Og vi har brug for fornyelse.

Uddannes de på byplanafdelingen? eller er der andre afdelinger der tager sig af uddannelsen - bygningsafdelingerne eller landskabsafdelingen?

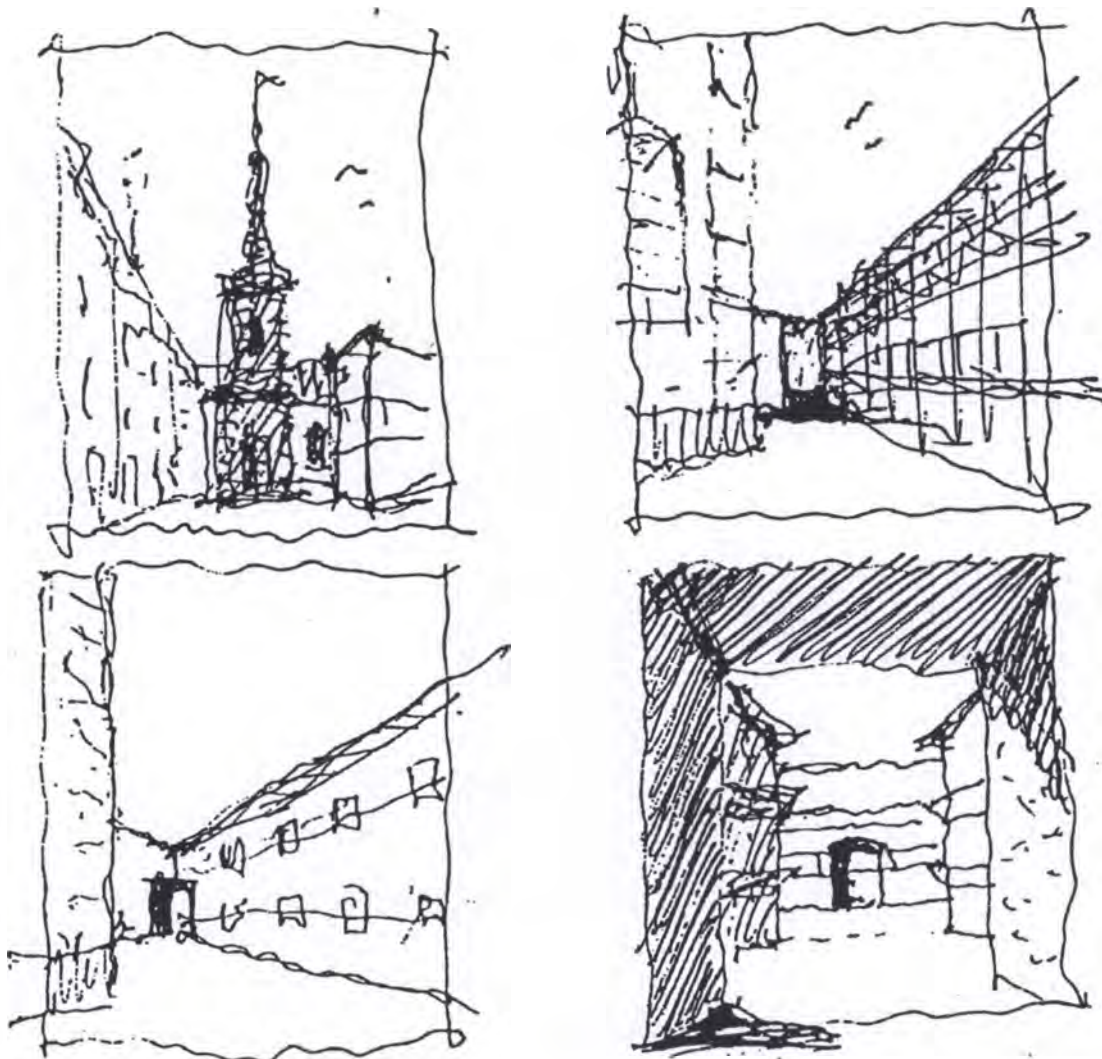
Uanset hvor uddannelsen foregår, mener jeg, at det skal være i et mere åbent samarbejde mellem uddannelserne og tegnestuerne. Begge parter har brug for denne dialog, de studerende for at få kendskab til byplanhåndværket og vi fra tegnestuerne for at kunne følge med og forholde os til nye tendenser og få et frisk pust ind i vores travle dagligdag.

Det kan i eksempelvis ske i studiekredse, gennemgange af studieopgaver, tegnestuebesøg. Den årlige udstilling er god - men der bliver ikke lejlighed til at gå hinanden nærmere på klingen. En udvidelse af gæstelærere udefra kunne også være nyttig.

Jeg mener også, at uddannelsen i højere grad skal lægge vægt på det nære og overskuelige. Afstanden til praktisk byplanarbejde skal gøres lidt mindre - for det er selvfølgelig heller ikke ønskeligt at uddannelsen bliver for erhvervsrettet.

Da jeg gik på bygningskonstruktørskolen havde vi en lærebog i, hvordan man konstruerer et hus. Her brugte man en garage som eksempel. Den har alle elementerne i sig - men i en overskuelig målestok.

Det samme kunne gælde byerne. Start med at afprøve arbejdsmetoder på en bystørrelse, du kan overskue - en arbejdsmetode der senere kan overføres på større byer.

BB 1: Bebyggelsesplan på Christianshavn fra studieplan Bybygning 1997-98

**SAMFUNDETS BEHOV - OG UDDANNELSENS SVAR.
BYPLANUDDANNELSEN OG DEN OFFENTLIGE
ARBEJDSPLADS**

Arkitekt Inge Alstrup

Køge Kommune har haft uafbrudt socialdemokratisk styre siden 1923. Og socialdemokrater elsker jo planlægning. De to forhold og så Køges øvrige dyder - middelalderbykerne med intakt gadenet, havneby, eksperimenter og en vis international orientering gør det til et spændende job at være planlægger i en by som Køge. De skiftende socialdemokratiske borgmestre i Køge er alle gået helhjertet ind for planlægning, selvfølgelig den kommunale, men også til en vis grad den regionale, ja endda den overordnede statslige, når bare de selv kan få lov at bestemme. Ellers er de gode til at sætte himmel og jord i bevægelse for at få indflydelse på planerne.

Denne interesse for planlægning har ført til en oprustning på planlæggerensiden, så byplanafdelingen i dag omfatter 12 personer. Heraf er de 6 arkitekter, hvoraf en dog udelukkende er beskæftiget som computerfreak, 6 tekniske assistenter hvoraf 2 tager sig af kortværk og GIS. Det er efter sigende en forholdsvis stor besætning i forhold til Køges små 40.000 indbyggere, men sådan oplever vi det ikke selv. Der er mange forskellige opgaver samlet i afdelingen.

Det jeg vil sige om byplanuddannelsen og den offentlige arbejdsplads er i høj grad baseret på egne erfaringer. Jeg har været ansat privat på Peter Bredsdorffs tegnestue i 5 år efter akademiet, og jeg er nu på 19. år ansat i Køge Kommune. I akademitiden arbejdede jeg hos Engqvist og Rønnow, og hele den bevarings/restaureringsmæssige side af arkitektfaget er for mig tæt forbundet med planlægningsiden.

Det har slået mig, at alle indlæggene i oplægsnoter fra planlæggere, der fik deres uddannelse efter 1968, alle siger at de har været glade for uddannelsen - metodelæren osv. - der har bare manglet det formgivningsmæssige/arkitektarbejdet - de har ikke fået lov til at tegne.

Planlæggerens arbejdsfelt hviler, som jeg ser det, på 3 ben:

- det formgivningsmæssige
- det holdningsmæssige, politiske, analyserende
- det juridiske og sagbehandlingen

Før 1968 gik formgivningen og det holdningsmæssige hånd i hånd på byplanafdelingen. Efter 68 stod analysen alene, og især den politiske analyse. Juraen og administrationen har akademiet aldrig interesseret sig meget for. Og det er heller ikke det, uddannelsen bør handle om. Juraen skifter hele tiden og administration lærer man på en arbejdsplads.

Så uddannelserne bør tage sig ligeligt af de to første ben, formgivningen og analysen i bred forstand.

Jeg vil prøve at give et billede af de opgavetyper, man kommer ud for på den offentlige arbejdsplads, selvfølgelig med vægt på den kommunale side af sagen.

Og jeg vil også prøve at give en karakteristik af planlæggertyper.

Og til sidst vil jeg give et bud på hvem jeg ville ansætte, hvis jeg skulle starte en byplanafdeling fra bunden.

OPGAVETYPER

En kommunal byplanafdeling er i dag præget af mange meget forskelligartede opgaver. I øjeblikket er nogle hovedoverskrifter - erhvervspolitikken på kommuneplan-niveau, renovering af torv og middelaldergader og EU-samarbejde mellem en kommune i Litauen, en region i Spanien, et amt i Irland og Køge Kommune.

Set i lyset af den manglende formgivning i uddannelserne efter 68 er det måske alligevel ikke så mærkeligt, at de vordende arkitekter syntes at planlægning var tørt, og at man måtte være helt forstenet, hvis man ville arbejde i en offentlig forvaltning.

Det synspunkt har jeg bare aldrig kunnet få til at passe med det arbejde, der faktisk foregår. Og det har i årevis undret mig med den manglende tilgang til faget. Det kunne tyde på manglende kontakt mellem skolerne og byplanarbejdspladserne.

Region- og landsplanspørgsmål samt tværkommunale planlægningspørgsmål er en mindre tidsmæssig men vigtig del af planlæggerens rådgivning over for det politiske system.

Kommuneplanlægningen er et regulært stykke analysearbejde på mange fronter, erhverv, kultur, boliger, børn og unge, ældre, vindmøller, kystområder, trafik. Og som i sig rummer væsentlige elementer af formgivning. Analysen bygger i høj grad på en historisk forståelse og indsigt. En kommuneplan udgør kommunens samlede planinstrument til overordnet styring af sektorplanlægningen, og har dermed også en væsentlig samarbejdsfunktion på tværs af de kommunale forvaltninger.

Lokalplanlægningens vigtigste aspekt er formgivning og rummer alt fra nye områder til bevaring. Det udmøntes så i et juridisk dokument og en redegørelse, der skal forklare intentionerne, men formgivning i bred forstand er fundamentet.

Byomdannelse og bevaring, som optager en voksende plads i planlægningen, er i høj grad "rigtigt" arkitektarbejde. Det strækker sig fra facader, skilte, design af byudstyr, beplantning og vejbelægninger til bevarings-/udbygnings-strategier for større samlede byområder.

Landzone- og landområdeadministration strækker sig fra bevaring af landsbyer til skovrejsningsprojekter og spørgsmålet om tiloversblevne landbrugsbygningers anvendelse til fx erhverv.

Boligpolitiske oplæg og det støttede byggeri er en del af afdelingens opgaveområde. Her er det sociale aspekt med i billedet, og her findes også indvandrerpolitikken.

Statistiske opgaver, befolkningsprognoser hører også til i en byplanafdeling, i hvert fald hos os. Ikke nødvendigvis et indlysende arkitektarbejde, men bliver det ofte, fordi mange sammenhænge skal indgå, bl. a. boligprogrammet.

Grafisk tilrettelægning og rådgivning for egne publikationer og for resten af rådhuset og eksterne foretagener er en del af afdelingens arbejdsfelt fx en designmanual for rådhuset.

Kortværk og geografiske informationssystemer er også med i grundlaget for planarbejdet sammen med vedligeholdelse af planregistre.

Kommunikation - skriftlig formulerings-evne og en evne til at snakke med folk er ikke en opgave i sig selv, men et vigtigt fundament for de øvrige opgaver. En klar fornemmelse for pressens arbejdsområder er en forudsætning for afdelingens kontakt udadtil.

Fremmede sprog er ikke nogen dårlig forudsætning at have, for kontakt til andre lande, ansøgninger om penge udefra, gæster til kommunen. Alle den slags odds and ends lander som regel i byplanafdelingen, og viser sig ofte at være afsættet for uforudsete ekstraordinære projekter.

En vis specialisering er vel både ønskelig og ikke til at undgå. Men vi gør nu meget ud af både at have forskelligartede opgaver og at følge med i det de andre laver, netop for at bevare den brede indgang til opgaverne og mangfoldigheden i arbejdet.

PLANLÆGGERTYPER

Superformgiveren findes bestemt også blandt planlæggere. Det er den bløde blyant og en udpræget tegnemæssig indgang til faget. Han/hun er uundværlig for det der kommer ud af planlægningen men må suppleres af administratoren som holder rede på alt fra jura til afleveringsfrister, mødeda-

toer, personalespørgsmål m.v. I gunstige tilfælde er der lidt af begge to i en planlægger og de er ikke så sjældne som man skulle tro.

Computerfreaken er et forholdsvis nyt fænomen, men bliver mere og mere almindelig. De, som regel er det hanner, bliver superbrugere og er helt uundværlige for os andre. Men af og til har man på fornemmelsen, at de sidder og opfinder systemer for deres egen fornøjelses skyld. Det tager lang tid og ser urørligt og travlt ud, uden at der kommer særlig meget konkret ud af det. Det næste skud på stammen må blive den kreative computerfreak, der er lige så meget planlægger, og som kan formidle til borgerne. Internettet er på vej ind på den enkelte arbejdsplads i den offentlige forvaltning.

Den superkreative som lever op på enhver arbejdsplads, og som uvægerligt spiller et eller andet instrument. (Max Bruel og Mogens Breyen m. fl. har ikke levet forgæves). Til den slags har man rådhusrevyer, sange til jubilæer osv, og de kan skam også godt planlægge, hvis administratoren kan fastholde deres interesse længe nok.

Der kan sjovt nok ofte være sammenfald mellem computerfreaken og den superkreative.

Gruppearbejderen elsker samarbejde gerne på tværs i større grupper med deltagelse af flere faggrupper, men får det dårligt ved at sidde alene med opgaverne på eget tegnebord, så skal det i hvert fald helst ske ved det fælles mødebord, så andre kan kommentere undervejs, mens hans mod-sætning

Separatisten meget hellere vil sidde og ud-tænke løsningerne alene til præsentation for afdelingen eller en større offentlighed.

Der er mange flere man kunne nævne, og det er selvfølgelig sat lidt på spidsen. Der er jo som regel lidt af dem alle i netop planlæggere.

HVEM VILLE JEG ANSÆTTE?

Hvis jeg skulle sammensætte en ny byplanafdeling er der mange forskellige fag at tage af.

- Arkitekter
- Ingeniører
- Bygeografer
- Landinspektører
- Jurister
- Sociologer
- Statistikere
- Økonomer
- Landskabsarkitekter

og der skal nok være nogen, jeg har glemt.

Den første skulle være en arkitekt med planlæggerbaggrund, der både kunne formgive og analysere, og det skulle Den anden også være. Dialog skal der til. Den tredje kunne være bygeograf med hang til analyser og politiske udredninger. Den fjerde skulle have økonomisk/-juridisk baggrund møntet på planlægning og den femte skulle være en landinspektør med kortværk og GIS som speciale.

Var der brug for flere, skulle de næste igen være arkitekter.

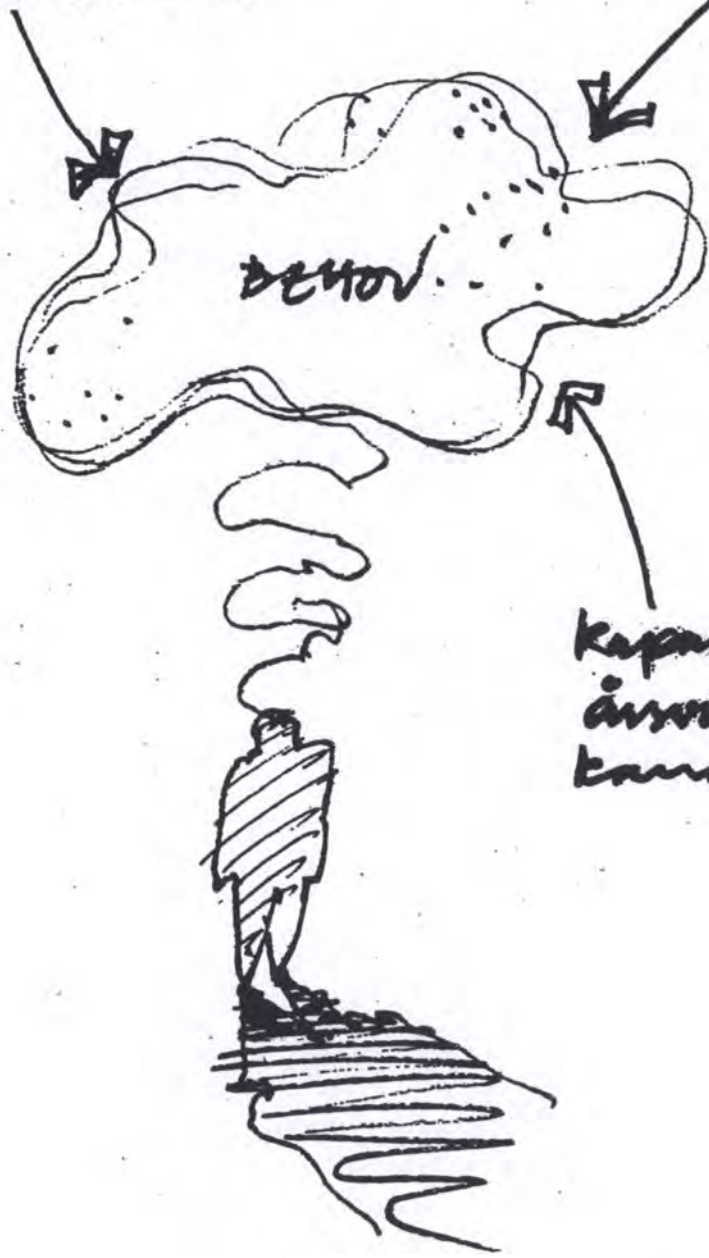
En sådan sammensætning skulle nok kunne holde en planafdeling kørende. Men til syvende og sidst drejer det sig om mennesker, og så ville sammensætningen måske se helt anderledes ud.

Det vigtigste er i virkeligheden, at man ved, hvad man vil og har en holdning til det man laver.

Det betyder at politikere skal kunne tro på, at de får de faglige synspunkter serveret hver gang, og ikke bliver snakket efter munden. Det kan nemlig ikke bruges til noget.

juddannemv,
fragligvud,
renuktatv

opogvovv

Kapacitet /
äsvvute /
kandiktovv

Tegning: Dennis Lund

BEHOVET SET UDEFRA

Arkitekt Dennis Lund

Jeg kan ikke som en udenforstående og en, der har siddet i nogen kommuner og andre steder definere fagets behov og fagets relation til uddannelsen. Jeg kan heller ikke gøre det op i målelige enheder.

Men jeg kan sige, at jeg tror, at det behov, som vi har for planlæggere og for planlægning, det er bl.a. bestemt af den kapacitet, vi har i dag, og også i nogen udstrækning bestemt af de opgaver, man må forvente, der bliver. Behovet er ligeledes bestemt af den uddannelse og den faglighed, der bl.a. udsendes her fra skolen.

Hvis man starter med kapaciteten, så er der et problem i, at det ikke er os der befolker hele feltet, selv om vi har fået mere og mere fodfæste undervejs. Og når man som faggruppe fylder meget og har folk inde forskellige steder, så er der en tendens til, at der kommer flere af dem. Inge demonstrerede det på tydelig vis, at hvis jeg skal have seks mennesker i en afdeling, så bliver i hvert fald de to og snarere de tre arkitekter i på eller andet felt.

Men vi har også en gruppe af ingeniører og landinspektører, som efter min mening har holdt sig nogen lunde konstant. Det er dem der har bidraget med kunnen på den analytiske front. Og hertil kommer så en gruppe af jurister, sociologer og andre.

Jeg forudser, at den kapacitet, der er nu, på langt sigt vil være for stor. Et planlæggerbehov på omkring 1000 i stedet for de nuværende 1200-1400 er mere realistisk. Men behovet er også bestemt af, hvor mange vi er nu, for vi fastlægger selv linjerne fremover. Det er jo ikke et udefra givet behov - det er det, at vi er her, og så er det at fylde det behov. Men alligevel tror jeg der vil ske en nedgang over tid, og min vurdering er, at arkitekterne nok kommer til at afgive nogle af pladserne.

Hvis man derefter går til opgaverne, hvad er det så man skal lave? Landsplanlægningen er et kanon problem i dag, og vil

være det indtil de producerer en. Det er slet ikke nok at lave VVM-analyser af vindmøller og forskellige andre anlæg. Selv om det store H i 60'erne aldrig blev til noget, så var det en form for logo for hele standen, det blev et lokomotiv i egentlig forstand, og jeg mener at det er helt utilstrækkeligt at have disse landsplanredegørelser, som nogle meget forenklede legoklodsmodeller. Jeg mener landsplanprojektet kræver en kraftig opgradering af planlæggerfaget.

Et andet element er, at planlægningen har det uheldige eller svære i sig, at udover, at det er noget vi tegner, skriver og gør forskellige ting ved, så er det stort set ikke synligt. Det eneste, der er synligt, er når tingene går skævt, så kan man se, at der er noget der ikke passer sammen. Traditionelle arkitekter har jo det, at de producerer et produkt, der er synligt. Vi har altså en tjenesteydelse, hvor i der også ligger en masse sagsbehandling.

Der er andre ting, som Inge fortalte, som vi har meget svært ved at dokumentere værdien af. Og derfor har vi en særlig opgave i udredningsarbejdet, i PR-virksomhed og i formidling. Og det gør arkitekter og planlæggere også særlig godt. Der er kun én stand, der står stærkere i de offentlige medier, hvad det angår og det er lægerne. Ingen anden stand promoverer sig selv så meget og har disse kanonselvgratulerende projekter, som vi gør. Og det er så også vigtigt.

Et tredje element, jeg synes er vigtigt, der er det man nu taler om, der hedder *urban management*. Det er at prøve at finde kompleksitetens råderum, at finde nogle enkelte elementer i urbaniteten man kan forsøge at styre på. Og så forholde sig til dem holdningsmæssigt, politisk mener jeg.

Det er en ny måde at tænke i faget på, der især adskiller sig fra den meget konforme tænkning fra 70'erne, hvor vi alle sammen producerede ekstremt rigtigt planmateri-

ale. Jeg vil tro at 20-30 % af lokalplanerne er totalt kassable. Jeg mener, at kommuneplanerne for øjeblikket er inde i en ændring til at være mindre restriktive, mere beskrivende, mere sammenfattende, hvad jeg også synes de skal være. Og jeg mener, at regionplanerne stort set er ubrugelige, som de er i dag. Læg dertil at landsplanlægningen står svagt, så her er et potentiale til at komme igen på.

Så lever der jo stadig en byfornyelse, der er helt fin - eller er den? - men der er i hvert fald noget at se til endnu. Og byfornyelsen har så den fordel, at den mere end noget andet tænker i helheder. Der går vi ind og laver områdeplanlægning. Her deles tingene ikke op sektorielt på sammen måde. Så endelig mener jeg, at der er behov for en varettagelse af noget landskab og noget som vi kan byøkologi eller miljø.

For mig er det nogle helt basale opgaver, som skal løses i de næste 5-7 år, og de kunne underbygges med en masse ting, som allerede er i gang, som f. eks. kommuneatlas, landskabsatlas og lignende. Det er for mig *opgaven*, så må man selv finde ud af om den er stor eller lille. Jeg mener, der er noget gods i den, der kan køres videre på.

Det sidste jeg nævnte i oversigten, er det med fagligheden, uddannelserne. Fordi en ting er at vi har nogen opgaver, hvis vi ikke løser dem godt nok, eller der er andre der løser dem, ja så er det jo altså ikke os, der får arbejdet.

Hvis jeg stod og skulle være en af dem, der var med til at undervise på skolen, så ville jeg uanset fortidens fadæser og traumer fastholde den projektorienterede undervisning, fordi den skal ende ud i løsninger.

Og løsninger skal tænkes fra start, fra den første dag man går i gang, skal man sige, hvad er afleveringsformen for det her, hvad kunne det blive til? Det er dybt vigtigt. Derfor kan man godt have sidediscipliner, ma-

terialelære og 17 andre ting, men projektorienteret undervisning skal være grundlaget.

Jeg går ind for langt mindre selvvalg i forhold til den studerende. Fordi jeg synes det er åndsvagt at fise rundt i de første 2-3 år og være snotforvirret, og skulle køre det hele selv. Hvad faen har man så lærerne for? Jeg tænker meget simpelt, jeg synes det er uartigt og der er masser af mennesker der er blevet både gode arkitekter og planlæggere, ved at have fået en meget fin indføling og indføring i faget på en eller anden rimelig systematisk måde. Der er ingen grund til at spille tiden på den måde.

Så mener jeg også, at den forskning, der foregår på stederne her, den skal være mindre retrospektiv, og den skal tænke mere fremad. Den skal bruge det, som fagets gode folk kan, nemlig at prøve at tænke fremad i løsninger. Lad være hele tiden at analysere det der skete for 50 år siden, fordi det kan vi alligevel ikke bruge. Det er som at købe billet til et tog, der er kørt. Det viser sig gang på gang at vi har et efterslæb forskningsmæssigt men vi når aldrig op på højde med der hvor udviklingen er, imens det foregår, så hvis forskningen kunne gøres mere fremadrettet, ville det være godt.

Så mener jeg også, at vi stadigvæk skal fastholde den grafiske kunnen, især en videreudvikling af formidlingen, hvad den end måtte have af bredde i sig.

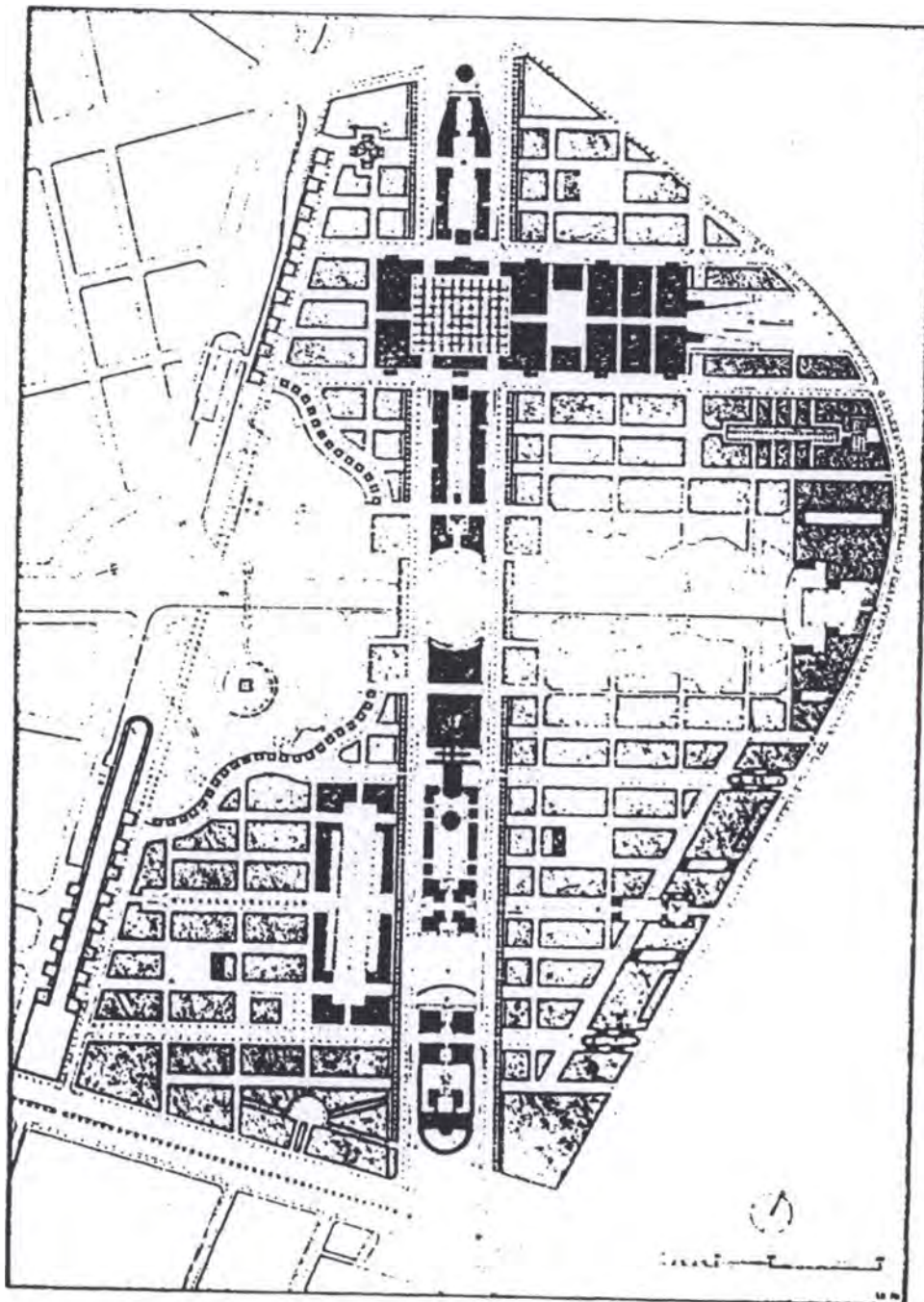
Og så har jeg det punkt, som jeg altid ynder meget, at det ville være rart at kunne kombinere en analytisk metode med en intuitiv tænkning! Det analytiske ved alle hvad er. Det er det der hører hjemme i social- og samfundsvidenskaberne og de almindelige videnskaber. Det intuitive er det, der måske mere hører til i humaniora. Og det er også der, hvor jeg synes, at faget skal gøre mere brug af et samspil med humaniora. Jeg er selv lidt dobbelt i det, for på den ene side skal man have en analytisk

ballast og forstå en række konkrete ting, detailhandelsudvikling og trafikforhold og alle mulige andre ting. På den anden side viser det sig altid, at det giver ikke nok tankegods til en løsning

Der er man meget mere kongeniale indenfor humaniora. Det er jeg i hvert fald selv. Der er der ofte en springvis udvikling i tingene. Jens Kvorning's Ørestadseksempel ville jo aldrig været kommet i en traditionel udvikling og analyse af trafikforhold og indkøbsmønstre. Der skal en springvis tankegang til. Og det ligger i den intuitive tænkning. Derfor så jeg gerne et større samspil med humaniora.

Og endelig må jeg selvfølgelig sige, der ville være mange, der ville have gavn af, at der var en vekselvirkning mellem praksis og lærerkræfterne herinde. At man gik mere eller mindre ud af systemet. Jeg forstod godt aversionen tidligere - at lærerne stort set ikke kom, og så sad man der helt alene, og derfor smed man dem ud, og så fik man nogle heltidsansatte lærere. Det er helt fint, men i virkeligheden var det jo et organisatorisk problem. Hvis det var blevet løst, kunne man sagtens have haft den kombination mellem praksis og lærerkræfterne.

Så dette her er altså efter min mening nogle elementer, der skal fastholdes i arkitektplanlæggeruddannelsen.

Leon Krier: Forslag til en ny bydel i La Villette, Paris 1976.

Fra Bo Grønlund: Den besværlige urbanitet. I: Byens offentlige rum, 1994.

UDDANNELSENS FREMTID

Af arkitekt Peder Boas Jensen

Jeg har fire punkter til byplanuddannelsens fremtid. Det første handler om den målsætning, vi har sat op for byplanafdelingen her på Kunstakademiets Arkitekt-skole. Det andet om de opgaver, som vi mener bliver aktuelle at arbejde med i praksis, og som vi derfor gerne vil arbejde med på afdelingen, og der vil jeg også komme med lidt af et svar på Inges og Oles og Dennis' indlæg. Det tredje vil jeg kalde Jens' (Kvorning) forslag til en kickstart om hvordan kommer vi ud af dødvandet. Og det fjerde drejer sig om vores drømme om en lykkelig fremtid for vores beskedne afdeling.

Først målsætningen. Vi er netop nu inde i en evalueringsproces, ikke kun på Byplanafdelingen, men på hele skolen, altså alle seks institutter. På Byplanafdelingen har vi netop afleveret en rapport, der skulle være resultatet af en selvevaluering på afdelingen. Og her siger vi:

1. Ved studier på afdelingen skal man tilegne sig en viden og nogle færdigheder i arbejdet med arkitekturens store skala. Det er vores førsteprioritet. Og med det mener vi arbejdet med bysystemer, hele byer, bydele og kvarterer. Så kan man spørge, hvad laver de på Bybygning. Hvad er i grunden forskellen på en bybygningsafdeling og en byplanafdeling. Det var også det spørgsmål jeg stillede, da jeg kom ind på skolen for syv-otte år siden, for det er jo ikke en distinktion, man opererer med i kommuner eller ude på tegnestuerne. Men det er ikke et spørgsmål, der er enkelt at besvare. Dels er der nogle historiske årsager, eller snarere et af de skeletter i skabene, vi har hørt så meget om tidligere. Dels er der sagligt en forskel i tilgang skalamæssigt. Vi begynder altså med bysystemer, bydele, bykvarterer, hvor Bybygning tager fat i torve og pladser, men der er overlappinger. Desuden kan man sige at der er forskellig forankring i praksis og endelig er der vel forskellig pædagogisk tilgang, fordi vi er nogle rodehoveder og der er noget mere orden inde ved vore naboer.

2. For det andet skal man i løbet af studiet tilegne sig det, vi kalder en forståelse af byens dynamik. Man skal begribe noget om det samspil mellem politiske, økonomiske, sociale og kulturelle kræfter - altså det samspil, som er befordrende for de ændringer som sker i byen, den udvikling byen underkastes, den fornyelse, man oplever i byen. Man kan også sige, at vi ønsker ikke, at man arbejder med arkitektur eller byplanarkitektur i blinde, løsrevet fra en virkelighed. Vi ønsker, at man ved noget om de forandringsprocesser, at man ved noget om, hvad der befordrer fornyelsen, ved noget om hvor man kan gribe ind med en vis effekt, og hvad effekten er. Og det er jo altså her, vi har samfundsvidenskaberne inde i billedet.

3. For det tredje siger vi, skal man forstå tidsfaktorens betydning, man skal kunne medinddrage fjerde dimension i sit arbejde med byplanerne. Så plejer jeg at sige en hel masse om musik, da jeg mener, at arkitektur og byplanarkitektur, hvis man skal sammenligne med andre kunstarter, især kan sammenlignes med musik eller film. Fordi byen ligesom musikken og filmen opleves over tid, den opleves som sekvenser i Bachs *Chaconne*, som jeg somme tider spiller, eller *Kunst der Fuge* eller hvad ved jeg. Og man kan måske oven i købet sammenligne byplanlæggeren med komponisten der slår de store strukturer op, sit partitur. Men partituret er jo ikke musikken. Musikken bliver først musik, når nogen tager partituret og efterfølgende spiller musikken. Og man kan sige at tiden i særdeleshed har sin betydning, når vi snakker byplanlægning, fordi de store projekter, som vi opererer med, det er projekter, der skal realiseres over en periode på 30-40 år. Og så er opgaven at komme frem til planer, der kan initiere udvikling. Livskraftige strukturer, som kan leve over en 30-40årig periode, hvor andre fylder andet indhold på med helt andre idealer. Det er en problemstilling, som jeg mener at de bedste forslag i Ørestadskonkurrencen faktisk var inde på.

4. Og endelig mener vi, at de studerende skal bibringes et oversigtligt kendskab til bysystemet. Jeg er enig med Inge i, at det er ikke meningen, at man på en arkitektuddannelse skal lære alt om jura og om hvordan man laver kommuneplaner og lokalplaner, når man taler i juridiske termer, men man skal altså have et så tilpas oversigtligt kendskab til systemet, så man selv, når man kommer hjem og kommer ud i kommunerne ved, hvor man skal slå op, ved hvordan man ved selvstudier kan præstere en kommuneplan, en lokalplan eller hvad det nu skal være.

Så kan man spørge. Hvor er så den samfundsfaglige tilgang til alt det her. Er vi gået hen og blevet sådan en samling opportunistiske, reaktionære skiderikker, som man ville have sagt i halvfjerdserne. Jeg mener, at der er en samfundsmæssig tilgang i den målsætning. Vi prioriterer det arkitektfaglige, men vi taler også om byens dynamik, vi praktiserer en øvelsesundervisning, der i høj grad går på det arkitektfaglige, men vi inviterer folk udefra - også fra praksis - ind til skolen på forelæsninger, kurser, til gennemgang, og det er her, vi går ind i det samfundsfaglige, her vi går ind i en diskussion af plansystemet og dets muligheder.

Vi arbejder i virkeligheden med to studieretninger. Det er også sådan noget, som skal begrundes historisk. For når man tager sådan en lille afdeling som vores - vi er kun 24 studerende - så er det noget indviklet at operere med to retninger, men det gør vi altså. Vi opererer både med planlægning i ulandene, altså det vi kalder IU eller International Udvikling og så opererer vi med planlægning i ilandene, eller rettere sagt - planlægning i Danmark. Ulandene udsættes jo i disse år for hvad jeg har kaldt en grasserende byvækst. Hvis man ser tal fra FNs prognoser, så er det jo kolossale mængder af jordens befolkning, der i løbet af meget kort tid er blevet bybefolkning. Det er jo millioner, for ikke at sige milliarder, som vil befolke jordens by-

er i løbet af de næste 10-20 år. Og det er en udvikling, der stiller utrolige krav til byplanlæggeren. Det stiller først og fremmest krav til det, man kunne kalde den overordnede planlægning, altså til noget, man kunne kalde en region- og miljøplanlægning.

Jeg ved godt, at man i arbejdet med planlægning for 3. verden for længst har forladt den rigide masterplan, hvor man troede, at man ud i alle detaljer kunne styre byplanudviklingen for disse hurtigt voksende byer. Det kan man ikke. Til gengæld har man så i en årrække arbejdet med processer. Som vi selv sagde i gamle dage - processen er alt, planen er intet, og man har arbejdet med enkeltprojekter som sites and services and opgradering og hvad det hedder, hvor man har indbygget en tro på en eller anden sneboldseffekt. Det mener jeg også, at man kan forkaste, eller det er i hvert fald ikke tilstrækkeligt. Med den vækst som sker i ulandenes byer, da er man tvunget til at komme ind i en eller anden helheds- og miljøtænkning, og det er faktisk også hvad man arbejder med i nogle af de internationale organisationer, som vores egen Danced.

I ilandene - eller i Danmark, for nu at være lidt jordnær, der er situationen for så vidt helt omvendt. Der er byudviklingen, altså i form af udvikling ud over markerne, gået i stå, den finder faktisk ikke sted, jo måske i Århus og nogle få andre steder ude omkring i landet. Men det er meget begrænset. Det der sker i Danmark eller i ilandene er jo en fornyelse af byerne indefra. Det er havneområderne, det er Ørestaden, det er Østamager, det er Tuborg. Det er sådanne områder, der er interessante og i fokus i forbindelse med byernes fornyelse, byens udvikling.

Det er altså nogle andre opgaver, det er ikke *regionplanen*, det er bysystemet, det er bydelen, det er bykvarteret. Det er det vi arbejder med. Her sidste år har vi arbejdet med planlægning på Østamager, en

helhedsplan for hele Østamager, men delt op i en masse delopgaver, som f.eks. en delopgave om byfornyelse og en delopgave for et boligkvarter, og også noget med strandvejen og Amager Strand og noget med center og sådan noget. Men med bebyggelsesplaner, det tager vi med.

Så er der jo sket en ændring i de plantyper, vi opererer med, der er i hvert fald en debat undervejs om de plantyper, vi opererer med, om de er rigtige og fornuftige og der er vi inde i en diskussion. Altså den rigide plan, masterplanen fra begyndelsen af halvfjerdserne, bygger jo på en eller anden formodning om, at vi allesammen kan blive enige om hvad vi vil med byen, og derfor kan vi også, i hvert fald et stort flertal, blive enige om, hvad der er den rigtige plan, og så kan vi altså også i detaljer tegne eller fremlægge sådan et fremtidsbillede af byen. Det er jo nok et forestillingsbillede, som er out og forkastet af os alle sammen.

Så fulgte en periode, bedst repræsenteret ved Barcelona, hvor det er projekter, vi vil, ikke planer, det er projekter, der skaber historien og ændringerne i Barcelona. Det er så vores fornemmelse, at der nu igen er behov for en eller anden form for helhedsstækning, og det er så det, der omtales i fine nye ord. Man taler om *strategisk planlægning*, *proaktiv planlægning* og *urban management*, hvad det så end betyder. Mange af disse ord er jo rigtigt dårligt defineret. Der er det gode ved urban management, at så tror man, vi kommer fra Handelshøjskolen, ikke fra Kunstakademiet, og det sælger måske lidt bedre.

Der er andre ændringer, nye organisatoriske rammer, nye store ørestadsprojekter, nye store emner i fokus, miljø og sådan noget. Og så den omstændighed som Dennis var inde på, at vi ikke længere er alene på markedet, så hvis vi som byplanarkitekter skal klare os på markedet, så er der to ting, vi skal kunne. Vi skal dyrke vores egen faglighed, for hvis vi ikke møder op med en faglighed, så har vi ikke noget at kon-

kurrere på - men hvis vi ikke også kan møde op med en forståelse for, hvad andre laver, tværfaglighed, så er vi heller ikke særlig fænomenale.

Så er vi nået til Jens' kickstart. Vi har p.t. en kandidatproduktion på gennemsnitligt en 3-4 stykker om året her på københavnerskolen. Og det er alt for lidt i forhold til efterspørgslen. Hvordan måler man efterspørgslen - ja der er jo stadig masser af annoncer i fagpressen efter byplanarkitekter. Og man kan sige, at dem vi faktisk har produceret, de har også alle sammen stort set fået arbejde, og vi har skrevet rundt til en masse kandidater fra de senere år, og det er gået dem godt. De siger oven i købet, at de har været tilfredse med uddannelsen, nogle ville gerne have lært mere arkitektfagligt, andre ville gerne have lært mere om plansystemet. Det kommer lidt an på fra hvilken periode, de er.

Så vidt vi kan se, og efter hvad vi hører, når vi snakker med folk, så modsvarer vi ikke efterspørgslen. Så kan vi spørge hvorfor. Det kan være manglende interesse eller utilstrækkelige evner hos os selv, det er måske meget frugtbart at begynde i den ende. Det vigtige er at finde en måde, der kan bringe os ud af dødvandet, og her vil jeg nævne Jens' forslag, fordi det er ham, der har forhandlet det igennem i skolerådet. Det er et forslag til en ny start, en ny profil, altså en kickstart, hvor vi til næste år får ansat tre nye, unge timelærere.

Vi prøver at intensivere samarbejdet på vores Institut IV. Der har hele tiden været et samarbejde mellem Landskab, Bybygning og Byplan, men vi håber på, at man gennem sådan et intensiveret samarbejde kan udnytte de fælles ressourcer bedre, end vi allerede gør.

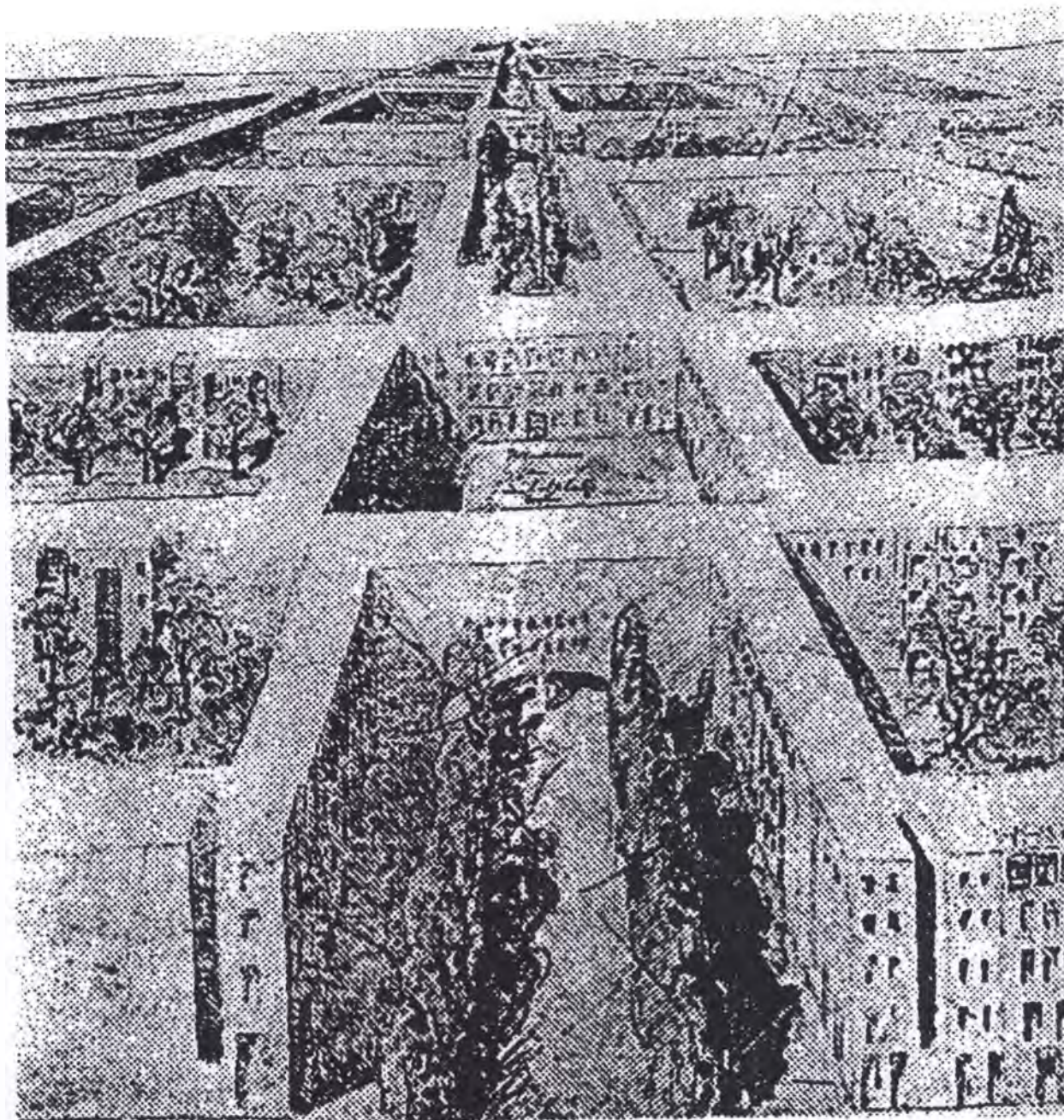
Og endelig prøver vi at få etableret et samarbejde med Bygningskunst og der har samarbejdet hidtil været temmeligt ensidigt i den forstand, at vi optræder som konsulenter på Bygningskunst. Det kunne være

interessant om vi kunne få nogen ind fra Bygningskunst og tale med vores studerende. Det er jo ikke anderledes på Bygningskunst, end at der laver man også planopgaver, bebyggelsesplaner. Man interesserer sig jo strengt taget for byplanlægning og det ville derfor være interessant med en dialog. På det grundlag er der faktisk etableret et tilbud til de 3. årsstuderende, altså dem, der kommer til os efter de to år på basis.

Hvad kunne være drømmene. Jeg har hidtil beskeden sagt, det ville være dejligt med 30 studerende, det kan jo slet ikke konkurrere med de 90 i Århus. På skolen siger man vist, at det ville være fint, hvis man kunne nå op på det dobbelte, altså 60. Mit synspunkt er, at jeg har ikke noget ønske om en stor uddannelsesmaskine, så skal vi alligevel til at organisere os på en helt anden måde, men jeg har ønske om så tilpas mange studerende, at man kan etablere et ordentligt studiemiljø, altså at der altid er nogen på stuen, som man ville sige ude i praksis.

Og det vi så satser på, det er et årskursus for 3. årsstuderende som en introduktion til faget, og derefter kan de jo så gå tilbage til Bygningskunst eller blive hos os med og tage afgang. Og da har man altså de muligheder, at man kan studere videre på danske opgaver, man kan studere videre på opgaver om udviklingslande. Vi har også Europa inde i den forstand, at vi hvert år udskriver en skitseopgave i en af de store europæiske byer, som f. eks. Paris, Berlin, Lille. Og vi havde noget boligundersøgelse i Holland sidste efterår. Man kunne udvikle det sådan, at man begyndte med opgaver i Europa. Jeg mener strengt taget, hvis man ser på lærerkræfterne, så har vi altså den åndelige kapacitet, det kan godt være vi ikke har den fysiske, men der kan vi måske blive hjulpet af andre. Men problemet er igen at få tilstrækkeligt mange studerende, så man får et ordentligt og ikke alt for opsplittet studiemiljø.

Jeg synes det er vigtigt, at vi på Byplanafdelingen får et samarbejde med praksis, jeg mener allerede vi har et samarbejde med praksis, jeg er jo selv en smule praktisk arkitekt, men derudover så indkalder vi altså folk til at holde forelæsninger. Det sker også, at vi indkalder folk fra private tegnestuer, måske besøger vi ovenikøbet nogle. Vi vil gerne betragte det, som blev sagt som en venlig invitation og have det i erindring. Hvis vi på nogen måde kan intensivere det samarbejde, altså betragte os selv som medlemmer at den der trekant om undervisning, forskning og praksis, så vil vi gøre det

*Rob Krier: Schinkelplatz som fokus for fire karreer i det sydlige Friedrichstadt, Berlin 1977 - 1981.
Fra Bo Grønlund: Den besværlige urbanitet. I: Byens offentlige rum, 1994.*

UDDANNELSENS FREMTID

Erfaringer fra undervisningen på arkitektskolen i Lund, Sverige
Arkitekt, professor Vibeke Dalgas

Da jeg i 1988 blev ansat som professor i arkitektur, Stadsbyggnad ved Lunds Universitet fik jeg mulighed for at tilrettelægge uddannelsen belært af mine danske erfaringer fra undervisningen på Arkitekt-skolen i København og fra min mangeårige praksis som byplankonsulent. Jeg besluttede at „den dynamiske trekant“, samspillet mellem undervisningen, forskning/udviklingsarbejde og den praktiske verden uden for skolen skulle være det bærende element i afdelingens virksomhed de været muligt i København.

Jeg tog fat med fuld kraft på dette, og det lykkedes hurtigt at få etableret gode kontakter med skånske kommuner og byer. Efterhånden fandt jeg også ud af, hvordan den svenske forskningsverden og forskeruddannelse fungerede, så afdelingens forskermiljø kunne forstærkes og udbygges ved at tilknytte dygtige unge forskere, og ved at afdelingen bidrog til forskeruddannelsen med kurser, seminarer osv. Men da den veletablerede svenske forskning var en vældig ny verden for mig, tog det nogen tid, inden alle anstrengelserne gav synligt resultat i form af eksterne finansieringer, færdige projekter, disputationer o.lign. Det vigtigste var i virkeligheden at få en aktuel og kreativ dialog i gang blandt lærere og forskere.

Med hensyn til indholdet i afdelingens arbejde var jeg ikke i tvivl om følgende målsætningspunkter. De har alle noget at gøre med uddannelsens identitet og er ikke blevet mindre aktuelle gennem årene - i det mindste i svensk sammenhæng:

1. Det bedste af samfundskritikken fra 60-erne og 70-erne skulle med i uddannelsen.
2. Men - arkitekturen skulle fortsat være „den røde tråd“ i byplanarkitekternes uddannelse, uanset skala og niveau i planlægningen.

3. Udviklingen af en dybtgående metodekritik var nødvendig.
4. Tværfagligheden var en selvfølgelig og naturlig konsekvens af et mere og mere komplekst samfund.
5. Internationalt og nationalt samarbejde på tværs af grænser og skel var en forudsætning for at løse fælles samfundsproblemer, som f.eks. miljøforhold, urbaniseringsproblemer osv.
6. Informationsteknologien var kommet for at blive. Eleverne skulle frit kunne røre sig i den moderne medie-verden, men ikke på bekostning af det grundlæggende håndværk i kunsten at kunne skitsere.

Ved at sammenligne den 5-årige danske uddannelse med den svenske, som er en 4-årig enhedsuddannelse (plus et afgangspjunkt) stod det hurtigt klart, at fire år er for kort tid med alle de nye arbejdsområder og discipliner, som er kommet til. Der bliver ikke tid nok til den egentlige projektundervisning, og det kunstneriske/formgivningsmæssige niveau på eksamensprojekterne lider under en alt for presset studietid. Vi er flere på skolen, som har arbejdet for en forlængning af studiet, men først nu ser det ud til, at en evt. „fördjupnings-utbildning“, herunder også en vis specialisering i byplanlægning, kan blive indarbejdet i undervisningen.

Et andet spørgsmål, som også har noget med identiteten - eller „det at føle sig hjemme“ - at gøre, er, om skolen, dens organisering og omgivelser danner en fysisk ramme, som gør det muligt, for et kreativt studiemiljø kan opstå. Det må have været vældigt interessant at deltage i udformningen af den københavnske arkitektskole ved udflytningen til de fine gamle magasinbygninger på Holmen. Midt i byens hjerte! I Lund udgør arkitektskolen et lille hjørne af „Lunds Tekniska Högskola“, som ligger et stykke uden for bykernen med nogle tri-

ste, fragmenterede, moderne virksomhedsområder som naboer. Selve skolens hus, som oprindeligt var en smuk bygning i en grøn campus, er gennem årene blevet forvansket ved ændringer og tilbygninger og en generel forringelse af detaljerne.

Også organiseringen og administrationen af skolen har ændret sig meget i de senere år i en retning, som modvirker selvstændighed og ansvarsfølelse hos skolens ledelse, men som formentlig - set fra et overordnet universitetssynspunkt - kan give en mere rationel organisation og en bedre økonomistyring.

Resultatet er, at skolen ikke har fået en stærkere bygningskunstnerisk profil som ønsket af den svenske regering, og at grænserne mellem arkitekt- og ingeniøruddannelserne flades ud. Jeg synes stadigvæk, at der bør være en tydelig forskel på arkitekter og ingeniører. Det forhindrer ikke et godt samarbejde!

Nogle praktiske krav til forudsætningerne for det gode studiemiljø kan kort sammenfattes i følgende punkter:

1. Et attraktivt, robust bygningsmiljø og attraktive omgivelser.
2. Gode lokalemuligheder, der tillader en aktiv, moderne pædagogik.
3. Værksteder og redskaber, der tillader modelarbejde og eksperimenter af forskellig art.
4. Mødesteder og lokaler, som fremmer kontakten og det „sociale liv“ på skolen.

Den stærke skoleidentitet og det kreative studiemiljø er således fortsat særdeles vigtige faktorer for, at en arkitektuddannelse og herunder byplanarkitekternes uddannelse kan fungere. Hertil kommer så naturligvis de nødvendige økonomiske midler, gode lærerkræfter, tid til indlevelse osv.

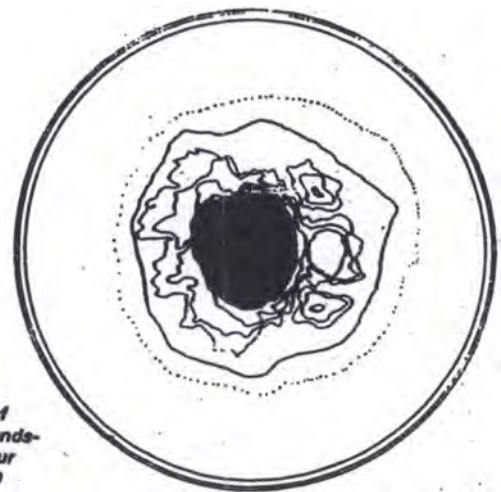
Ikke mindst for byplanarkitekterne er den udadvendte kontakt under studiet vigtig, og forskningen må altid befinde sig i samfundsdebattens frontlinie.

Det er gennem det daglige arbejde, at tankerne udvikler sig, erfaringerne bygges op, og karakterdannelsen foregår hos eleverne, så de senere hen kan være velforbredte til opgaver i samfundet. Samtidig er denne pågående proces en garanti for, at skolens liv udvikles og fornyes - ikke bare fra en overordnet ledelse, men nedefra og opefter i systemet.

Begge dele er nødvendige.

« Snit i samfundstruktur 1:8000.

« Plan af samfundstruktur 1:8000

*En by i en elektrisk pære
Førsteårsopgave ved Arkitektskolen i Aarhus
Se Eric Petterssons indlæg*

AFSLUTTENDE DEBAT

OLE JAPPE:

Jeg vil trods Dennis' benægtelse af, at man kan lære af historien, tage fat i lidt af historien og kigge på den nuværende uddannelse og hvad der ligger i dens fremtid. Et af problemerne i 70'erne var jo at skolerne tiltrak ved den frie adgang mange folk som måske hørte hjemme under andre uddannelser. De startede så her på skolerne og de hang fast, fordi de ikke var i stand til at overføre de kundskaber de erhvervede i den første tid - få dem godskrevet i andre uddannelser. Det er givet, at der har gået en hel del studerende, som også har fået afgang herfra, som i virkeligheden havde været bedst tjent med at komme over på et kulturgeografisk studium, et økonomistudium el. lign. Det er ærgerligt, men vi er faktisk i disse år ved at begå nogen lunde samme fejltagelse, når der blandt andet foreslås en arkitektuddannelse på Aalborgskolen (AUC) Jeg er ikke sikker på at Aalborg Universitet kunne have løftet en sådan arkitektuddannelse, men jeg er sikker på, at Aalborg på nogle felter kunne have givet nogle tilbud til de arkitektstuderende herfra og omvendt at arkitektskolerne kunne give nogle tilbud til folk fra de andre skoler og det gælder specielt på byplanområdet, altså at vi havde en betydelig friere udveksling mellem de forskellige uddannelsesinstitutioner og at de kunne meritere sig, også med tanke på, at uddannelsen er jo ikke slut med disse 5 eller 6 år de er på de forskellige skoler - den er livslang og dvs. at man skal kunne bygge moduler på over tiden. Her har bl.a. Arkitektforbundet svigtet fatalt gennem sin reaktion på AUCs forslag.

VIBEKE DALGAS:

Jeg vil gerne supplere med de erfaringer vi har med Högskolan i Karlskrona, hvor de har lavet en tilsvarende kort byplanlæggeruddannelse som er mere ingeniørbetonet, men de kalder sig arkitekter. Nu har vi dem strømmende til os, de vil alligevel have lidt mere uddannelse. De har altså ikke deres basisuddannelse i orden, fordi de har ikke bestemt de skulle være

arkitekter, de kan alting, jeg mener de er dødsensfarlige at sende ud og forme vores omgivelser uden at have det basale kendskab, så jeg synes det er godt, hvis I protesterer mod sådan nogle halvdårlige uddannelser, som ikke har et nødvendigt fremtidsperspektiv i sig. Men det betyder også, at vi skal sige meget klart, hvad vi mener, der er basen for byplanarkitektens uddannelse trods alle de opgaver, man også skal kunne, så det forstås udadtil.

ERIC PETTERSSON:

Det er nok rigtigt at vi skal være opmærksom på, hvad der sker andre steder, men jeg synes også vi skal passe lidt på hvad der sker på arkitektskolerne. Det I kigger på her er en struktur til bosættelse af 30 tusinde individer. Det er blandt parametrene som der står hierarkisk opbygget, infrastruktur, herunder transport, kommunikation, energi, individets forhold til arbejdet, privat og offentlig afgrænsning. Det er en by i en elektrisk pære, stillet til et hold studerende, ganske vist førsteårs ved Arkitektskolen i Aarhus. Der er en 50 studerende, der nu tror dette er byplan. Jeg troede det også i begyndelsen og jeg blev bedt om at holde en forelæsning om byer af den størrelse der, men fik at vide, at det skulle ende med, at det skulle sidde i en elektrisk pære. Og jeg synes det er meget farligt at vores egen skole - jeg synes vi skulle gribe i vores egen barm, det er det der er pointen - så synes jeg i mellemtiden at det vi laver i Aalborg og det vi laver i Århus, det må så overvintre mange af disse ting. Men situationen er en helt anden. Der er stor afstand mellem dem der uddannes på første år og det vi sidder og snakker om i dag.

BO GRØNLUND:

Kort om to forskellige ting. Det ene griber relativt langt tilbage faktisk til Dennis, tror jeg nok - om hvordan uddannelsen foregår på skolerne i dag. Der er sket meget store forandringer i løbet af de sidste 10 år. Nu har vi en organiseret basisuddannelse fra skolerne og de studerende skal

nu godkendes efter andet studieår ellers får de ikke lov til at gå videre. Dvs. der ligger nu en grundlæggende uddannelse i bygningskunst i to år før man kan specialisere sig på nogen som helst måde i andre ting og dvs. at vores Institut for By- og Landskabsplanlægning først får studerende på tredje år. Det gør en stor forskel fra 70'erne hvor vi havde et helt forløb hele vejen igennem. Og det andet er omkring kombinationen mellem forskellige fag og sådan noget, da er vi faktisk meget åbne - vi har på Bybygningsafdelingen optaget hvert år mindst to studerende fra Landbohøjskolen fra landskabsafdelingen der, som kommer til os for at komplettere noget på bysiden med mere arkitektur. Og vi har også fra andre fag-områder - i øjeblikket har vi en svensk geografistuderende fra Lund, som laver en slags kombination af arkitektur og geografi. Vi er åbne for det der, og vi sender vores studerende ud i verden alle mulige mærkelige steder for at få sammensat uddannelsen, så de får mere end ét perspektiv på tilværelsen.

NILS OLE LUND:

Jeg kommer lidt udefra og det er blandt byplanlæggere meget naturligt at tro, at der er klar sammenhæng mellem uddannelse og hvad folk gør bagefter. Og der vil jeg jo pga. alle de omskiftelser man har været igennem og særlig hvis man ser på sin egen uddannelse hævde, at jeg er ikke et "produkt" af en uddannelse - jeg er et svar på en uddannelse, jeg er en reaktion på en uddannelse. Det er derfor jeg tit siger, at det gør ikke så meget, selv om Eric er så dybt bekymret. Det kan jo være at det kun er den virkelige dårlige underviser, der fører til gode studerende, fordi de reagerer på den. Jeg er aldeles ikke et produkt af Akademiet i sin tid, for hvis vi ser på hvad Akademiet var i stand til dengang af intellektuelle diskussioner - man sagde jo groft set bare, at det var godt eller dårligt i min tid. Jeg vil da nok påstå, at de måder jeg har reflekteret over arkitektur på ikke har haft ret meget med Akademiet at gøre. Som lærer er det jo klart at jeg

tror på at undervisning betyder noget, det gør den nok også, det er bare frygteligt vanskeligt at sige hvordan. Det er selvfølgelig dejligt, at der er nogle lærere de synes om og som kan lære dem noget, men det er jo ikke forudsætningen. Hvis jeg tænker på alle de - jeg kommer selv fra en lærerfamilie, derfor kan jeg sige det - idioter, jeg har været udsat for gennem kommuneskolen, det var totalt håbløst. I gymnasiet var der nogle enkelte som aldrig skulle have været i gymnasiet, men dog brændte for deres fag, de troede tysk var det vigtigste i verden, og det er jo rørende - det er godt for et tysklærer - men det er det jo ikke. Og så på Akademiet - jeg kan ikke huske jeres helt Bredsdorff for andet end at han stammede, må jeg indrømme, når jeg husker tilbage kan jeg ikke huske et ord af hvad han sagde - andet end at han var vældig sympatisk. Thomsen holdt forelæsninger om hvad han havde set sammen med sin kone i sommerferien, og alle hans lysbilleder bestod i: "Min kone står foran det." Da han var færdig sagde han: "Kan vi ikke få den én gang til," for der var kun gået 20 minutter. Det var sådan set niveauet og så lå der en masse værdier, det er først noget jeg har opdaget langt senere - i at have læst om hvad der er pænt og grimt osv. Det var der ingen der fortalte mig, de gjorde det jo bare ved at godkende eller ikke godkende, sådan fandt man jo ud af hvordan man skulle komme igennem Akademiet bedst muligt, og det var jo det der var det vigtige - det gjaldt jo om at komme ud og lave noget, så jeg er aldeles ikke noget produkt. Men jeg har meget kærlighed til Akademiet.

FREDDY AVNBY (ordstyrer):

Og du har ikke taget skade. Det er da næsten ikke til at komme efter det indlæg - er det ikke anledningen til at sige tak for i dag. Jeg synes nok Det byplanhistoriske Udvalg har et lille problem. Byplanlaboratoriet dækker jo alle planlæggeruddannelser og alle indlæg har været arkitekter og man har stort set kun diskuteret arkitekturindgangen til det, men det må I jo

finde ud af på en anden måde. Så vil jeg give ordet til Edmund og så vil jeg sige tak for i dag.

EDMUND HANSEN:

Tak for det. Vi har jo i Byplanhistorisk Udvalg meget hurtigt været enige om at uddannelsen var et spørgsmål vi kunne tage op på et seminar. Og det er mit indtryk at det er gået som jeg havde forventet. At vi naturligvis ikke kan få en helt dybtgående løsning på det hele det skal vi heller ikke have, for vi skal blive ved at arbejde med disse problemer. Men jeg har været meget tilfreds med det der er kommet frem i dag, de indlæg der har været og hvor jeg godt må sige tak til indlejerne og de bemærkninger der er kommet fra forsamlingen i øvrigt. Jeg synes det har været meget nyttigt for mig det hele at følge med i. Jeg er jo en af de ældste. Tak for i dag og tak for godt fremmøde, vi vil gøre som vi plejer, samle dette her i en note, som vil blive sendt til deltagerne. Så skal jeg lige sige at vi kan ikke arbejde helt gratis, det må godt nævnes at vi har nu i flere år levet af Margot og Thorvald Dreyers Fond. Det håber jeg vi kan blive ved med så vi kan fortsætte vores arbejde i Byplanhistorisk Udvalg og også komme med nye seminarer i de kommende år. Tak for i dag alle sammen og kom godt hjem.

DELTAGERLISTE

Deltagerne i seminaret, således som disse har tegnet sig på den rundsendte liste

Niels Albertsen, lektor, Arkitektskolen i Aarhus
Freddy Avnby, arkitekt, Køge
Nan Dahlkild, lektor, Danmarks Biblioteksskole
Ole Damsgård, sekretariatschef, Dansk Byplanlaboratorium
Jørgen Eskemose, lektor, Kunstakademiets Arkitektskole
Tobias Faber, professor, København K
Niels Fosdal, civilingeniør, Rødovre
Johan Garde, cand. jur., fhv. ankechef, Søborg
Martin Hartung, journalist, Lyngby
Peter Hauch, projekt- & forretningsudv.chef, Datacentralen, Geodata A/S
Niels Hurup, arkitekt, Sven Allan Jensens Tegnestue
Ole Hæstrup, arkitekt, Dybbro & Haastrup
Ole Jappe, arkitekt, København N
H. H. Holden Jensen, arkitekt, Lyngby
Ib Carsten Høj Jensen, arkitekt, byplanlægger, Miljø- og Energiministeriet
Peder Boas Jensen, arkitekt, professor, Kunstakademiets Arkitektskole
Michael Sten Johnsen, arkitekt, professor, Arkitektskolen i Aarhus
Hans Kiib, arkitekt, lektor, AUC
Kristian Larsen, lektor, DTU
Gert Lindgaard, planlægger, erhvervschef, Rønde Kommune
Dennis Lund, arkitekt, København K
Nils-Ole Lund, professor, Arkitektskolen i Aarhus
Hans Mammen, arkitekt, Arkitektskolen i Aarhus
Peder Baltzer Nielsen, vicekommunaldirektør, Hirtshals Kommune
Mary-Ann K. Olesen, lektor, AUC
Hans Ovesen, lektor, Valby
Eric Pettersson, lektor, Arkitektskolen i Aarhus
Poul Erik Skriver, arkitekt, Bagsværd
Leif L. Sørensen, redaktør, Arkitekten
Jesper Termansen, fhv. amtsarkitekt, Ribe
Annette Thierry, byplanarkitekt, Dansk Byplanlaboratorium
Leif Thomsen, forsker, Kunstakademiets Arkitektskole
Lisbet Wolters, arkitekt, Århus

Byplanhistorisk Udvalg

Inge Alstrup, arkitekt
Kirsten Andersen, arkitekt
Vibeke Dalgas, arkitekt, professor, LTH
Bo Grønlund, arkitekt
Edmund Hansen, arkitekt, formand
Jesper Harvest, arkitekt
Sven Allan Jensen, arkitekt
Jens Kvorning, arkitekt
Lisa la Cour, bibliotekar
Poul Strømstad, museumsinspektør
Ole Winding, arkitekt

GLIMT FRA EN CENSORS ERINDRINGER OG ARKIV
Af arkitekt Jacob Blegvad

I marginen censors bemærkninger:

Social følsomhed er godt, men et varmt hjerte er ingen erstatning for ikke at være kompetent.

Ole Dahl, DAL

År: Begivenheder - arkiv:

1972

1973 Gæst hos den russiske arkitektforening - professor Orloff fra Arkitekt-skolen i Moskva, præsident for U.I.A. med kontor i Paris.

Spørgsmål til gæsterne:

Hvordan synes I om at bo på hotellet i Moskva med 6000 senge, sammenlignet med de små parisiske hoteller!

Regionplanen for Moskva-området forudsætter nedlæggelse af 2000 landsbyer som „socialt mindreværdige“.

1974 Oliekrise - pludselig intet arbejde på tegnestuen - arkitekter pludselig samfundsmæssigt overflødige. Tegnestuen reduceret fra 35 til 10 medarbejdere.

Resultat: en kæmpegæld.

DAL prøver, med PAR's hjælp, at få de eksisterende stadsarkitekter til at arbejde sammen om en fælles politikstrategi for at styrke det arkitektfaglige i kommunerne. Det må være væsentligt for de praktiserende arkitekter, at deres modspil-lere i det offentlige er de bedste og mest kvalificerede arkitekter.

1974 Dette var på et tidspunkt, hvor AAR betragtede enhver af sine medlemmer, der påtog sig et overordnet job som „klasseforræder“.

Fra 1972-1995 steg antallet af medarbejdere i Aalborgs tekniske forvaltning fra ca. 160 personer til ca. 680 i 1995! De private byplanfirmaer er af naturlige årsager næsten forsvundet i samme periode.

I marginen censors bemærkninger:

Kritik: ikke en strukturplan - en oprydningssplan

Måske mere målrettet, styrende end egentlig kreativt, det er vel fejlen ved gruppearbejde, det udjævner

Åh, du smukke, du får det for let i livet!

Fremragende

Mener I det alvorligt, at brugerne uden faglige forudsætninger skal være medbestemende?

År: Begivenheder - arkiv:

73-74 Afgangssopgaver:

„Lokalsamfundsplanlægning en metodeskitse“

„Hasnæsområdet - retablering af et grusgravområde“

„Feriebebyggelse i Blokhus, en strukturplan“.

Opgaverne er realistiske.

„Århus Å - retableringsplan“.

Det første hold i en gruppeafgang (4 personer)

Opgave: „Brabrand Ådal og dens muligheder som landskabskile“

73-74 Eric Pettersson: Lære at planlægge planlægningen

„Bedre Byggeskik i småbyerne“ (en hver by sin egen arkitekt).

Skriftlig kritik: „Det foreliggende skriftlige materiale indeholder ikke de faglige kvaliteter, man vil kunne forvente af en afgangssopgave - bogen virker nærmere som en tynd disposition“. Dette er de 4 mandlige bedømmere enige om, før den mundtlige gennemgang, men så:

„Ved den mundtlige gennemgang fik opgavebesvarelsen fornyet faglig dybde og bredde“.

„Tildelt afgang“.

1975 „Mandø - et udkantsområde“.

Skriftlig kritik: Arbejdet bør videreudvikles som et forskningsprojekt

Byfornyelsesopgaverne dukker op.

Man mærker inspirerende lærere.

Skriftlig kritik: Afgængereren kan blive til gavn for sit fag.

I marginen censors bemærkninger:

Sprogligt næsten uforståeligt, anvend det danske sprog som et meddelelsesmiddel

Jeg kan være betænkelig ved at blive konfronteret med et subjektivt politisk manifest.

Bare det ikke bliver en række påstande.

Ansæt til at lave Tåstrup konkurrence af JB

Utrolig eksklusiv bedømmelsesordning i forhold til alle andre højere læreanstalter. 4 bedømmere + observatør. Normalt: vejleder + censor. Dette og selvvalget af opgaver kunne forenkles - pengene anvendes til studierejser og forskning på stedet.

Lidt kedeligt, stort arbejde, gå ikke længere end talentet kan bære (ydmigheden, husk den)

Biltrafik, et socialt gode. Det farligste er at gå eller cykle.

De forkerte befolkningssammensætninger.

Censor ønsker problemløsninger, ikke registreringer og analyser

År: Begivenheder - arkiv:

1976 Lokalplanen - et nyt begreb

„Byfornyelse i Ribe“

Der lægges vægt på et beskrivende planlægningsredskab.

Konflikten imellem løsningsforslag og et afklaret og forenklet debatoplæg

1977 Trøjborgområdet som byfornyelsesopgave optræder flere gange.

To afgangere - Ny bydel ved Lystrup. Forarbejder med Fredericia - karrebyen.

Akademirådet holder konference med 32 udpegede censorer på grund af praktiske vanskeligheder i Århus:

JB på mødet: De stillede afgangopgaver giver et langt bedre vurderingsgrundlag - der viser sig et sammenligningsgrundlag.

„Beboerstyret byfornyelse“. Video indført som medie, gruppe på 5 personer, 3 ringbind fulde af papir! Opgaverne udsat, de studerende skal deltage i en demonstration imod - R.U.C.!

1978

Tykke bøger - tunge at læse

I marginen censors bemærkninger:

Hvad er et magtmenneske?
Afgængerer er politisk bevidst og hader City 2.
Resultatet blev en romantisk kærlig-heds-erklæring til stedet.
Udelukkende følelser og sanser som grundlag for analysen

Brug færre fremmedord eller stav dem rigtigt.

Det var dejligt i et forord at se ordet: Tak!

Hvorfor skal der absolut være gågade? Bor man bedre i en lejet bolig end i en ejet?

Der mangler legepladser og grønne områder i parcelhuskvartererne, er det ikke vrøvl? Er der det i de højt priste landsbyer? Hvorfor er kollektiv leg alene det, der er vidunderligt?

Formelt, men solidt byplanteknisk projekt, som på bebyggelsesplanniveau virker for tørt og beskedent.
Solidt fagligt håndværk, en smule mekanisk og skematisk

Emnet forekommer i den foreliggende form nærmere at være et program for en ingeniørexamen.

Selve løsningen af opgaven bør afsløre kreative og konstruktive planlægningsevner hos gruppen, ellers er der intet vurderingsgrundlag for en afgangsopgave.

En analyse af bestemte energipolitiske overvejelser kan ikke være tilstrækkeligt.

År: Begivenheder - arkiv:

„City 2: Det nye centermenneske eller udviklingen imod den autoritære by“

„Lokalplan for et bynært område“.

„Byudvikling for en sydlig vækst retning fra Århus“.

1979

Flere opgaver, der ikke er nævnt.

123 + 45 + 64 sider læsestof!

„Arealplanlægning og energiforsyning i Mariager“

I marginen censors bemærkninger:

Anbefaler at man tilrettelægger arbejdet således, at den analytiske del ikke bliver det væsentlige, men at vægten bliver lagt på det kreative og den konkluderende del af opgaven.

Venstrefløjen tager sådan lidt helligt patient på at være gode.

Byggeindustrialiseringen og enfamiliehusene får de sædvanlige hak i tuden. Hvad er de særlige kvaliteter ved at være lejer?

Kan man ikke lide kolonihaven?

Enfamiliehuset er et forvokset koloni-havehus.

Det er ofte et oprør fra folk, der aldrig har kendt andet end enfamiliehuset. Når man er født i en karre i en stor by - nyder man det forvoksede kolonihavehus - ikke tæt-lav med fælleseje og deraf følgende ballade.

De har været rige og haft råd til at se pjaltede ud.

De har råd til at bage, sylte og henkoge selv.

Problemformuleringen er næsten kun titlen på omslaget.

„Townscape“ kærligheden til det efterliggende, selvgroede middelalderkulisser eller Hoff & Ussing: social romantik.

Jeg kan stadig bedre lide: Ildebrandshusene, Farimagsgade, Nyboder og lægeforeningens boliger - hvorfor denne angst for en over-ordnet struktur, man kan afvige fra.

Hvis bare jeg troede på, at de fysiske forhold kan ændre vort adfærdsmønster.

Man kan ikke få afgang alene på ydmyghed overfor faget.

For at se om censor er opmærksom, er side 16 sat ind på hovedet.

Jeg er lidt træt af middelalderbyen.

P-pladser er grimme og overbelyste.

År: Begivenheder - arkiv:

Stillet opgave:

„Bebyggelse i det åbne land“.

Skriftlig kritik:

Afgængerne interesserer sig for målgruppen (også censorerne), bevidst velskrevet - let læst - for een gangs skyld et godt kommunikationspapir.

1980

I marginen censors bemærkninger:

År: Begivenheder - arkiv:

Jeg glæder mig til at det igen bliver muligt at opfatte en bys struktur - når man kan køre efter „Kirketårnet“ til bymidten - i stedet for at det at finde rundt i en by, er en intellektuel læse og studieøvelse.

Jeg tror ikke på stiers velsignelse

Ønsket om den integrerede by dukker op i opgaverne.

Nu må man gerne igen forlange, at tingene skal være smukke - uden at blive vist udenfor døren.

BYPLANHISTORISKE NOTER

Noterne kan købes i Dansk Byplanlaboratorium. Ved forsendelse betales porto og et ekspeditionsgebyr på 15 kr. - Tilskudsgivere, der yder fuldt tilskud til Dansk Byplanlaboratorium, får 25 % rabat på nedenstående priser.

1. **Udokumenterede optegnelser om et halvt århundredes levnedsløb.** Af *Flemming Teisen*. 1985. 89 s. 40 kr.
2. **Havneby på Rømø.** Af *Jesper Termansen*. 1985. 37 s. 30 kr.
3. **Athen-erklæringen.** Oversat og kommenteret af *Ernst Kristoffersen*. 1985. 20 s. 20 kr.
4. **Bidrag til naturfredningens historie.** Af *C. Blixencrone-Møller*. 1985. 74 s. 35 kr.
5. **Tilbageblik.** Af *Edmund Hansen*. 1985. 43 s. 25 kr.
6. **Byplanhistoriske erindringer fra midten af 40'erne til begyndelsen af 50'erne.** Af *Jesper Termansen*. 1986. 47 s. 40 kr.
7. **Planlægningens græsrødder.** Af *Carl Evald Hansen*. 1986. 20 s. UDSOLGT
8. **Bag kulisserne - Køge Bugt-lovens politiske og administrative forspil.** Af *Frank Bundgaard*. 1986. 55 s. 45 kr.
9. **Lærestalernes Fælles Byplankursus 1955-69.** Af *Kirsten Andersen*. 1986. 45 s. 40 kr.
10. **20'ernes og 30'ernes byplanhistorie - indlæg fra seminar, juni 1986.** Red. af *Edmund Hansen, Lisbet Balslev Jørgensen og Ole Thomassen*. 1987. 41 s. 35 kr.
11. **Værløse - en kommunes byplanhistorie 1944-74.** Af *Max Siegumfeldt*. 1987. 69 s. 50 kr.
12. **40'ernes og 50'ernes byplanhistorie - indlæg fra seminar, juni 1987.** Red. af *Edmund Hansen m. fl.* 1987. 77 s. 50 kr.
13. **Med de venligste hilsner fra Steen Eiler Rasmussen.** Red. af *Vibeke Dalgas*. 1988. 28 s. 40 kr.
14. **Notat om Storkøbenhavns planlægning, 3. maj 1960.** 1988. 38 s. 50 kr.
15. **Industri kvarteret i Gladsaxe.** Af *Vagn Isaksen, Edmund Hansen og Ella Bredsdorff*. 1988. 114 s. 60 kr.
16. **De store vækstår - fra ca. 1960 og videre frem, seminar, juni 1988.** Red. af *Sven Allan Jensen m. fl.* 1989. 62 s. 50 kr.
17. **De første landsplanår 1959-64.** Af *Kirsten Andersen og Erik Kaufmann*. 1988. 25 s. 40 kr.
18. **Rødovre - træk af kommunens byplanhistorie.** Af *Niels Fosdal*. 1989. 23 s. 40 kr.
19. **Boligbyggeriet og boligområderne i by- og regionplanlægningen i vort århundrede, 4. seminar, juni 1989.** Red. af *Tim Knudsen m. fl.* 1990. 86 s. 70 kr.

- 20. Københavns Kommune - humanitær planlægning 1940-70.** Af *Max Siegmufeldt*. 1990. 57 s. 60 kr.
- 21. Fingerplanen - tilblivelsen oplevet fra gulvet 1945-50.** Af *Sven Allan Jensen*. 1990. 38 s. 50 kr.
- 22. Trafikken og byerne - udvikling og planlægning, 5. seminar, juni 1990.** Red. af *Edmund Hansen m. fl.* 1991. 103 s. 70 kr.
- 23. Fra sommervilla til feriehytte - om århundredskiftets og mellemkrigstidens fritidsbebyggelse.** Af *Nan Dahlkild*. 1991. 62 s. 120 kr.
- 24. Da miljøet kom til byen.** Af *Bent Flyvbjerg*. 1991. 63 s. 90 kr.
- 25. Sommerhuset - fødsel og opvækst, 6. seminar, juni 1991.** Red. af *Elith Juul Møller og Poul Strømstad*. 1992. 60 s. 70 kr.
- 26. Københavnske generalplantilløb 1932-1958.** Af *Poul Lyager*. 1992. 63 s. 90 kr.
- 27. Byens offentlige rum, 7. seminar, juni 1992.** Red. af *Vibeke Dalgas og Poul Strømstad*. 1994. 84 s. 80 kr.
- 28. Forstæderne - bydannelse og byplaner, 8. seminar, juni 1993.** Red. af *Sven Allan Jensen og Poul Strømstad*. 1994. 66 s. 90 kr.
- 29. Lidt om fredningsplanlægning og om nogle af de mennesker, jeg mødte hen ad vejen.** Af *H. H. Holden Jensen*. 1994. 64 s. 90 kr.
- 30. Det åbne land, 9. seminar, juni 1994.** Red. af *Kirsten Andersen og Elith Juul Møller*. 1995. 61 s. 90 kr.
- 31. Byfornyelse - fra gadegennembrud til integreret byfornyelse, 10. seminar, juni 1995.** Red. af *Kirsten Andersen, Sven Allan Jensen og Lisa la Cour*. 1996. 71 s. 90 kr.
- 32. Hovedstadsrådet 1. april 1974-31. december 1989. Erindringer 6 år efter.** Af *Hugo Marcussen*. 1996. 27 s. 50 kr.
- 33. Ti år med en generalplanskitse 1958-1968.** Af *Poul Lyager*. 1996. 63 s. 90 kr.
- 35. Hovedstadsregionen i historisk tilbageblik, 12. seminar, juni 1996.** Red. af *Elith Juul Møller m. fl.* 1997. 24 s. 50 kr.
- 36. Strandhaven - et kolonihaveområde bliver til lavt, tæt boligområde.** Af *Kirsten Andersen*. 1997. 47 s. 50 kr.
- 37. Arkitektskolernes byplanuddannelse 1930-1997, 13. seminar, 30. maj 1997.** Red. af *Ole Winding, Lisbet Wolters og Elith Juul Møller*. 1997. 70 s. 50 kr.
- 39. Fra gamle dage til nutidens begyndelse. Overfredningsnævnets arbejde i årene 1962-1976.** Af *Johan Garde*. 1998. 54 s. 90 kr.
- "Fingerplanen". Skitseforslag til egnsplan for Storkøbenhavn 1947. *Fotografisk genoptryk m. engelsk resumé*. 1993. 156 s. + udfoldningskort. 150 kr.

* Flere noter er under forberedelse.

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry, no matter how small, should be recorded to ensure the integrity of the financial data. This includes not only sales and purchases but also expenses and income. The text suggests that a systematic approach to record-keeping can help in identifying trends and making informed decisions.

In the second section, the author talks about the role of technology in modern accounting. While traditional methods like ledgers and journals were once the norm, the advent of computers and specialized software has revolutionized the field. The text highlights how digital tools can reduce errors, save time, and provide more comprehensive reporting capabilities. However, it also notes that users must be trained to use these tools effectively and securely.

The third part of the document focuses on the legal aspects of accounting. It explains that accountants have a professional duty to adhere to strict standards and regulations. This includes maintaining confidentiality, providing objective information, and following established ethical guidelines. The text also touches upon the importance of staying updated with the latest laws and regulations that govern the profession.

Finally, the document concludes by discussing the future of accounting. It predicts that as technology continues to advance, the role of accountants will evolve. While routine tasks will be automated, the profession will increasingly focus on strategic advisory services, financial analysis, and ensuring compliance with complex regulatory environments. The author encourages accountants to embrace change and invest in continuous learning to stay relevant in a rapidly changing industry.

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry, no matter how small, should be recorded to ensure the integrity of the financial statements. This includes not only sales and purchases but also expenses and income. The document also highlights the need for regular reconciliation of accounts to identify any discrepancies early on.

In addition, the document provides a detailed breakdown of the accounting cycle, which consists of eight steps. These steps range from identifying the accounting system to preparing financial statements. Each step is explained in detail, with examples provided to illustrate the process. The document also includes a section on the classification of assets and liabilities, which is essential for understanding the balance sheet.

Furthermore, the document discusses the importance of proper documentation and the use of supporting documents. It stresses that every transaction should be supported by a valid receipt or invoice. This not only helps in verifying the accuracy of the records but also provides a clear audit trail. The document also touches upon the legal requirements for record-keeping and the consequences of non-compliance.

Finally, the document concludes by emphasizing the role of the accountant in providing accurate and timely financial information. It states that a well-maintained set of records is the foundation for sound financial decision-making and is crucial for the long-term success of any business.